

Devrimci Proletarya

21. Yüzyıla Sosyalizmi Yazacağız!..

**DEVRİMCİ ODAK İNŞASI YOLUNDA
BİR ADIM BİR ADIM DAHA...**

Çürümüş bir sistemin cenderesinde boğulan, her geçen gün biraz daha derinleşen yoksulluğa, yoksunluğa ve geleceksizliğe mahkûm edilmiş kadın-erkek işçilerin, emekçilerin, gençlerin öfke ve isyanına yön kazandıracak güven veren devrimci militan bir odağın yaratılması fazlasıyla geç kalınmış yakıcı bir ihtiyaçtır. Tarih hepimizi bu sorumluluğu bir an önce yerine getirmeye çağırıyor!..

Sf. 2

Sınıf Örgütlenmesinde Öncelikler, Alanlar ve Araçlar

İşçi sınıfının değişen yapısı ve bileşimi, emek süreçlerinin geçirdiği dönüşüm, neoliberalizm sonrası burjuvazinin dünya çapında inşa etmeye çalıştığı vahşi emek rejimi fabrikaya dayalı üretim formundan

farklı olarak günümüzde “platformlaşmış emek”, “prekarya”, “algoritmik yönetim” gibi kavramlar sınıf mücadelesinin yeni zeminini tarif eden somut olgulardır

Oya Açıan

Sf. 3-4-5-6

Böyle de Anti Emperyalizm Olmaz ki!..

Çiğdem Devran

Sf. 7-8-9-10

Kinder, Küche, Kirchen'den Tradwifalara Kapitalizmin Krizi

Eylül Gökçin

Sf. 11-12-13

“Bilimsel” Saçmalıklara Karşı Notlar

D. Emrah Zıraman

Sf. 14-15-16-18-19

Siyasetsiz Sosyalizm Propagandası Ne İşe Yarar?

Sosyalizmi savunma ve ona yeniden çekim gücü kazandırma kapsamında yoğunlaşılması gereken ‘siyaset üretimi’ kendisini salt gündelik politika üretimi ile sınırlamaz.

gündelik politika ile stratejik politikayı birbirlerini tamamlayıp güçlendirecek diyalektik bir bütünlük ilişkisi şeklinde ele alır (Bu ilişkiyi teori-taktik bütünlüğü olarak da tanımlayabiliriz)

“İlkeli duruş” adına bu kez ona kayıtsızlığa savrulmadan

H.Selim Açıan

Sf. 20-21-22-23-24-25

Öcalan'ın Ulusal-Küçük Burjuva Hezeyanları

Kazım Bayraktar

Sf. 26-27-28-29-30-31

Sınıfsal Fay Hattı: Neoliberal Felaket Makinesine Karşı Sosyalist Direniş

Selçuk Ulu

Sf. 32-33-34-35-36-37-38-39

Devrimci Odak İnşası Yolunda Bir Adım Bir Adım Daha...

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de çok yönlü bir kriz içinde debelenen iflas etmiş bir kapitalist sistem gerçekliği var karşımızda. Burjuvazi ve uşakları, bu varoluş krizinin çöküşe dönüşmesini ötelemek için insanlığı ve doğayı giderilmesi çok daha zor, yer yer imkânsız yeni yıkım ve tehlikelerle karşı karşıya bırakacak arayışlar içinde.

Kendi bencil çıkarları dışında hiçbir değer, ilke ve kural tanımayan yeni bir siyaset ve hegemonya anlayışı oluşturuyor onların bu arayışlarının özünü. Faşizme özgü ölçü-kural tanımaz zorbalığa dayalı yeni bir rejim biçimi, işine yaradığı sürece onur kırıcı koşullarda gücünün son kırıntısına kadar sömürdüğü emeği tükettiği noktada “çöp” olarak gören yeni bir emek rejimi, gücü olanın aklına eseni yaptığı pervasız bir uluslararası düzen, dünyanın eko sistemini alt üst ettiği yetmezmiş gibi şimdi de uzayı sömürgeleştirmenin peşinde koşan doymak bilmez bir yağma ve talan düzeni kurulmak isteniyor.

Bunun karşısında ise bu çürüme ve geleceksizliğe isyan ederek onurlu ve özgür bir yaşam arzusu ve arayışı içinde olan emekçi kitleler ve halklar var. Bu öfke ve arayış dünyanın dört bir yanında neredeyse her 3-5 yılda bir yeni isyan dalgaları doğuruyor. Ancak bunlardan bazıları işbaşındaki çürümüş zorba diktatörleri ve hükümetleri devirmeyi başarsa bile

arkası gelmiyor. Hatta bu dalganın üstüne binerek gelenlerden bazıları gidenleri de aratıyor. Çünkü bu öfke ve arayışlara emeğin ve insanlığın nihai kurtuluşu doğrultusunda yol gösterecek tutarlı devrimci bir öncülük ve program eksikliği yaşanıyor bütün dünyada.

Öznel plandaki bu boşluk Türkiye’de de büyük ve yakıcı. İşçi sınıfı ve emekçi yığınların çıkış arayışlarına öncülük etmek için canını dişine takan devrimci sosyalist güçler ve örgütler var elbette. Fakat yapabildiklerimiz ve etkimiz toplam olarak da sınırlı. Her birimizin birbirimize kıyasla gelişkin yönleri, güç ve olanakları var. Fakat hiçbirimiz diğerlerini, daha da önemlisi arayış içindeki emekçi yığımlara güven vererek geniş kitleleri peşinden sürükleyebilecek bir güç ve konumda değiliz. En gelişkin olanlarımızın etkisinin sınırları bile belirli an ve alanlarda görece biraz daha öne çıkıp görünür olmanın ötesine geçemiyor.

Bu tespitten hareketle *Alınteri* olarak yıllardır devrimci siyasal ve sendikal bir odak inşa etmenin çabası içindeyiz. Aramızda bazı ciddi görüş farklılıkları olsa dahi en azından emeğin acil talep ve beklentilerine yanıt oluşturacak dönemsel bir program temelinde güç birliği yapabileceğimizi düşündüğümüz devrimcilikte ısrarlı hemen her kapıyı çaldık. Geride kalan yıllar içinde umut verici kimi adımlar da atıldı bu doğrultuda. *Birleşik Mücadele Güçleri*

(BMG) örneği bunlardan biriydi. Fakat kendisinden beklenen misyonu yerine getiremedi maalesef. Sendikal alanda varlığını hâlâ sürdüren bazıları ise anlamlı ortak pratikler sergilemekle birlikte belli bir eşiği aşmıyor. Yine sendikal alanda aynı sektörde rekabet yerine sınıfın çıkarlarını esas almak temelinde anlamlı bir yoldaşlaşma örneği söz konusu.

Bu arayış ve çabalara şimdi yeni bir halka eklendi: Komünist sınıfsız toplumu hedefleyen komünistler olarak *Köz*’le devrimci bir güç birliği yönelimine girdik. Marksist-Leninist temelde teori-siyaset-örgütlenme-pratik bütünlüğünü gözeterek bu birlikteliği işçi sınıfı ve emekçi yığınların geniş kesimlerinin görüş alanına sokacak devrimci pratiği esas alma noktasında hemfikir olduk. Bu yürüyüşün ilk adımında Ne asgari ücret Ne asgari yaşam! Kahrolsun Ücretli Kölelik Düzeni sloganıyla bir kampanya faaliyetine giriştik. İstanbul, Ankara ve İzmir’in sanayi bölgeleri ve emekçi semtlerinde afişleme, bildiri dağıtımı, duvar yazılamaları, pullama ve pankart asma yöntemlerini kullanarak işçileri ve emekçileri birlikte mücadeleye çağırdık.

Omuz omuza yürüteceğimiz benzer pratikler sırasında bir taraftan aramızdaki görüş farklılıklarını yoldaşça tartışarak birbirimizden öğrenip birbirimizi tamamlayacağımız ortak sonuçlara ulaşmaya çalışacağız. Öte yandan aramızdaki farklılıkları aşılmaz engeller olarak görmediğimiz başka devrimci sosyalist güç ve çevrelerin de bu yürüyüşe katılmaları, onu büyütüp güçlendirmeleri için birlikte çaba harcamayı sürdüreceğiz.

Çürümüş bir sistemin cenderesinde boğulan, her geçen gün biraz daha derinleşen yoksulluğa, yoksunluğa ve geleceksizliğe mahkûm edilmiş kadın-erkek işçilerin, emekçilerin, gençlerin öfke ve isyanına yön kazandıracak güven veren devrimci militan bir odağın yaratılması fazlasıyla geç kalınmış yakıcı bir ihtiyaçtır.

Tarih hepimizi bu sorumluluğu bir an önce yerine getirmeye çağırıyor!..

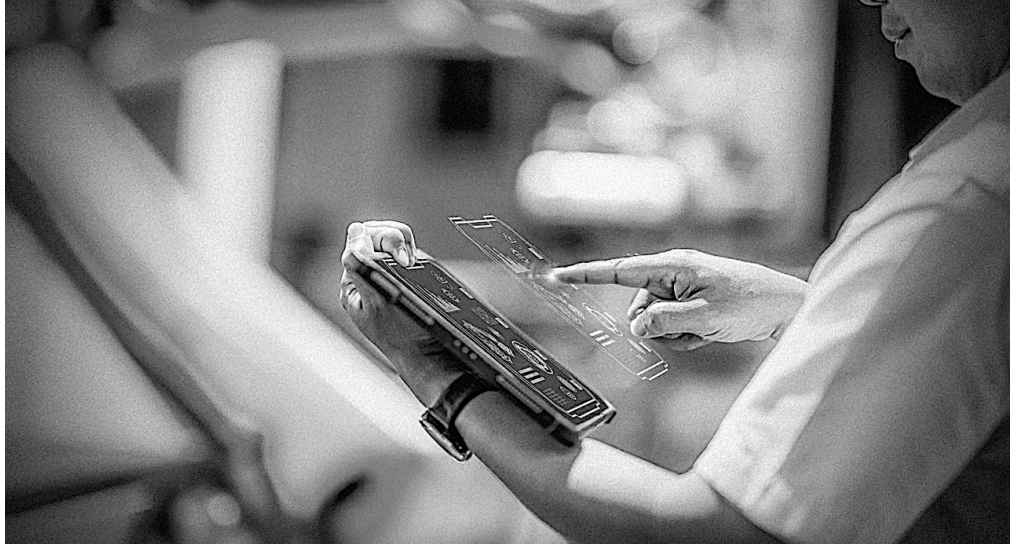
Sınıf Örgütlenmesinde Öncelikler, Alanlar ve Araçlar

Oya Açıan

Bağımlı Türk tekelleri kapitalizminin 1980 sonrası izlenen neoliberal politikalar sayesinde yaptığı üçüncü tarihsel sıçramanın sonucu olarak Türkiye toplumu büyük ölçüde proleterleşmiştir. Ne var ki, Türkiye’deki proleterleşme süreci sınıf özcü algıların yorumladığı gibi homojen, kolektif ve kendiliğinden politikleşmiş bir sınıf yaratmaktan ziyade yapısal olarak parçalanmış, politik-pratik hafızası atomize edilip unutturulmuş, bu nedenle siyasal güce evrilememiş bir emek kitlesi üretmiştir.

Üretim büyük ölçüde parçalanmış, sınıfın bileşimi ve işçi profili değişmiştir. Eski kuşak işçilerin oluşturduğu kompozisyondan farklı olarak sınıf gençleşmiştir. Üretim parçalanması kolektif hareket zeminini -dolayısıyla ruhunu- zayıflatmıştır. Genel olarak gençliğin, -konumuz açısından- işçi gençliğin hayatına yön veren değer yargılarının “sıralaması” da değişmiştir. Gençlik meta fetişizminin, şovenizmin ve dinci gericilik başta olmak üzere burjuva ideolojisinin çok yönlü ve katmanlı kuşatması altındadır. Bu, geçmişin büyük fabrikalarında çalışan işçileri örgütlenme faaliyetinden farklı bir hat tutturulması gerektiğini gösterir.

Sanayinin Anadolu’daki yayılımı bu parçalanmanın coğrafi boyutunu oluştururken taşeronlaşma ve esnek çalışma rejimleri onun hukuki ve örgütsel biçimini belirliyor. Platformlaşma ve algoritmik yönetim ise tahakkümü görünmez kılarak bu parçalanmayı psikolojik ve ilişkisel düzeyde derinleştiriyor. Sınıf tam da bu çok katmanlı parçalanma nedeniyle kolektif bir “sınıf olma” momentine doğru evrilememiştir

Geçmişte içe kapalı tarım bölgeleri olarak tanınan kentlerin dahi bugün gıda ve tekstil başta olmak üzere ucuz emeğe dayalı sanayi kentlerine evrilmiş olması gerçeğinin altını çizmeliyiz.

Trakya’nın neredeyse tamamı, İç Ege, Akdeniz şeridi, İç Anadolu’nun batısı ve kuzeyi dışında geçmişte ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı, içe kapalılığı ve tutuculuğuyla tanınan Konya, Kayseri, Niğde, Aksaray, Çorum, Malatya, K. Maraş, Elazığ, Adıyaman, Urfa, Mardin vb. gibi iller bugün kent nüfusunun hatırı sayılır bir bölümünü emek yoğun sektörlerde çalışan işçilerin oluşturduğu sanayi kentlerine dönüşmüş durumdadır.

Sanayinin Anadolu’daki yayılımı bu parçalanmanın coğrafi boyutunu oluştururken taşeronlaşma ve esnek çalışma rejimleri onun hukuki ve örgütsel biçimini belirliyor.

Platformlaşma ve algoritmik yönetim ise tahakkümü görünmez kılarak bu parçalanmayı psikolojik ve ilişkisel düzeyde derinleştiriyor. Sınıf tam da bu çok katmanlı parçalanma nedeniyle kolektif bir “sınıf olma” momentine doğru evrilememiştir.

Fakat unutmayalım ki, genç işçiler yalnızca pasif bir alıcı değildir. Onlar aynı zamanda aşılamayacakmış gibi görünen bir geleceksizlik duygusunun, borçlanmanın ve performans basıncının taşıyıcısıdır. Burjuva ideolojik hegemonya, bu maddi çöküşün yarattığı öfke ve anlamsızlık duygusunu bireysel

başarısızlık anlatıları ya da kimliksel aidiyetler üzerinden yönetmeye çalışmaktadır.

Bu yüzden soyut bir sınıf bilinci çağrısından ziyade, gündelik hayatın ortaya çıkardığı krizlere temas eden ve onları kolektif dayanışma pratikleriyle aşmayı hedefleyen müdahaleler bir çatlak yaratabilir.

Hayli gençleşmiş işçi sınıfının örgütlenmesi bu gündelik deneyimlerin politik potansiyelini açığa çıkarma faaliyeti haline getirilebildiği koşullarda yol alabilir. Yanı sıra, ucuz emeğe dayalı sanayi kentlerinde istihdam edilen işçi sınıfının genç kesimlerini oluşturan bireylerin duygu ve düşüncelerine işçi olmaktan kaynaklı sınıfsal duygu ve güdülerden önce akrabalık, hemşerilik, bölgecilik gibi etkenlerin belirleyici olduğu bir toplumsallık biçimi -daha fazla- yön vermeye başlamıştır.

Gençleşmiş işçi bölükleri devletin baskı ve denetim mekanizmaları dışında yerel ekonomi ve siyaset eşrafının da ideolojik tahakküm ve denetimi altındadır.

Dinci gericilik, tarikat ilişkileri, şoven milliyetçilik, feodal alışkanlık ve değer yargıları buralardaki işçiler arasında çok daha belirgin ve baskındır. Bu da bize temasta olup örgütlemeye çalıştığımız kesimlerin ruh halleri ve tepkime biçimleri konusunda azımsanmayacak bir fikir verir.

İşçi sınıfını kuşatan görünmez duvarlar

İşçi sınıfının değişen yapısı ve bileşimi, emek süreçlerinin geçirdiği dönüşüm, neoliberalizm sonrası burjuvazinin dünya çapında inşa etmeye çalıştığı vahşi emek rejimi fabrikaya dayalı üretim formundan farklı olarak günümüzde “platformlaşmış emek”, (her ne kadar yanlış biçimde proletaryanın yerine geçirmek isteniyor olsa da) “prekarya”, “algoritmik yönetim” gibi kavramlar sınıf mücadelesinin yeni zeminini tarif eden somut olgulardır.

Bunlar, sanayi devrimi sonrası oluşan büyük fabrikaların duvarları yerine algoritmaların ördüğü -görünmez- dijital duvarlarla kuşatılmış ve dünyanın her yerinde yaygınlaşmaya başlayan yeni tipte üretim ilişkilerini anlatır. Fabrikanın üretim bandı disiplini yerini puanlama sistemlerine, algoritmik gözetim ve anlık performans ölçümlerine* bırakırken işçi sınıfı da geleneksel ve alışlagelen işçi davranışının ötesine geçip dijital ağlara bağlı, görünüşte “esnek” fakat gerçekte çok daha yoğun biçimde kontrol edilen yeni bir topluluk özelliği kazanıyor.

Dolayısıyla örgütlenme modelleri, direniş biçimleri, geçmişin mücadele araç ve yöntemleri, devrimci öznenin tarihsel konumu ve güncel hareket tarzı da yeniden tanımlanmalıdır. Öte yandan bütün bu vahşi sömürüye, esnek ve güvencesiz çalışma koşullarına, kölece çalıştırılmalarına rağmen her defasında ücretlerin fiyatlar karşısında alabildiğine gerilemesine, el çabukluğuyla iç edilmesine, onurlarının hiçe sayılmasına ve daha bir dizi hak gaspına karşı dünya çapında mayalanan öfke ve isyan dalgaları bize tepki ve ayağa kalkışların vites büyüterek arttığını gösteriyor. Düşünün ki, 2013 Gezi İsyanı’ndan bu yana dünya çapında 937 ayaklanma yaşanmış!

Son yıllardaki büyük grev dalgaları özellikle lojistik, bakım emeği gibi yeni yoğunlaşma alanlarında kendini gösteriyor. Öfke birikiyor fakat henüz siyasal bir hatta akamıyor. Bunun nedeni sınıfın bileşimi ve yapısının hayli farklılaştığının gözden kaçırılmasıdır. Sınıf sadece ekonomik değil aynı

zamandan kültürel bir dönüşüm geçirdi, gençleşti, göçmenleşti; buna karşılık devrimci özne/özneler bu dönüşümü aynı hızla izleyemiyor.

Yeni tahakküm biçimleri ve araçları

Sadece bu da değil; işçi sınıfı, üretim biçimini farklılaştıran, onu daha görünmez, elle tutulmaz sömürüyü daha da derinleştiren uygulamalarla tanıştı. Bunların başında da “platformlaşmış emek” geliyor. Platformlaşmış emek, işçinin geleneksel bir işverene bağlı olmaksızın dijital bir platform tarafından yönetilmesi ve emeğinin algoritmalar aracılığıyla denetlenmesi anlamına geliyor. Üretim artık bütünlüklü tek bir süreç değildir; küçük görevlere (parçalara) bölünmüştür, platformlaşmış emek uygulamasının görünmez kuralları çerçevesinde örgütlenmektedir. Bu durum hem güvencesizliği

derinleştirmekte hem de işçilerin örgütlü/kolektif bağlarla temasını zayıflatmaktadır. Küresel tedarik zincirlerinin, teknoloji şirketlerinin ve finansallaşmış sermayenin kurduğu yeni tahakküm biçimleri bunu daha da derinleştirmektedir.

Bu tahakküm biçimleri üretim, tüketim ve finansın sınır ötesi kontrolü ile veri ve algoritmaların gücüyle kendini konuşturuyor. Çünkü çağımızda, teknoloji şirketlerinin fiziksel varlığa gerek duymadan tahakküm kurabilmesi işten bile değil. Emperyalist-kapitalist devletlerin yarattıkları vergi cennetleri, esnek çalışma yasaları ve bütün yeraltı yerüstü kaynakları sermayenin ve tekellerin emrine vermesi bu

Öfke birikiyor fakat henüz siyasal bir hatta akamıyor. Bunun nedeni sınıfın bileşimi ve yapısının hayli farklılaştığının gözden kaçırılmasıdır. Sınıf sadece ekonomik değil aynı zamandan kültürel bir dönüşüm geçirdi, gençleşti, göçmenleşti; buna karşılık devrimci özne/özneler bu dönüşümü aynı hızla izleyemiyor

süreçlerin alabildiğine engelsiz akışını kolaylaştırıyor.

Örnek vermek gerekirse, tekelci pozisyonları gereği Amazon, Apple gibi şirketler üretim, dağıtım ve perakendeyi kontrol etmekte, Apple’ın ana üreticisi Foxconn gibi firmaların Çin’deki çalışma koşulları, düşük ücretleri ve esnek istihdamı koşullamaktadır. Bu durumda küçük üretici ve satıcıların Amazon’un

algoritma, lojistik ve komisyon politikalarına bağımlı hale gelişine şaşırılmamalıdır. Çünkü Amazon depolarındaki işçilerin tuvalete gidişleri dahi algoritmalar tarafından izleniyor, işçiler performans kotaları ve otomasyon tehdidiyle susturuluyorlar. Dünyayı avucunun içine almış tekstil devleri Bangladeş, Vietnam gibi ülkelerdeki ucuz işgücüne dayalı, hızlı üretim modelini hayata geçirirken Kongo’da kobalt madenciliğinde el kadar çocuk işçilerin emeği akıl almaz bir hızla sömürülmektedir.

İşçi sınıfı ve emekçilerin bu denli derin bir sömürünün nesnesi haline getirilmeleri elbette bu tahakküm yöntemlerine karşı sendikalaşma

mücadelesini, direnişi ve isyanı da mayalıyor.

Geçtiğimiz yıllarda ABD ve Almanya’da Amazon depolarındaki direnişler, Starbucks’ta çalışanların sendikalaşma çabaları gündemimize girdi ve her vesileyle kendilerini hatırlatıyor. Tedarik zincirindeki insan hakları ihlallerinin “Apple’ın Köleleri” gibi dijital aktivizm konusu kampanyalarla ifşasının sesi başka coğrafyalardan bize kadar uzanıyor.

Mücadele dinamiklerinde artışın da gösterdiği gibi, arayış halindeki yığınlar bir çıkış arıyor; bu bazen öncülüğü realize eden güçlerin öne atılmasıyla daha ileri bir noktaya taşınıyor bazen de kendiliğinden bir akış halinde yaşanıyor ve bir sonrakine kadar sönümleniyor.

Sınıftan kopukluk ve kadro gücümüzdeki zayıflık yalnızca sayısal bir zayıflık/yetersizlik sorunu değildir. İşçi sınıfının değişen yapısına uzaklık, aynı zamanda dil, kültür ve örgütlenme tarzında yaşanan bir kopukluk olarak da kendini gösterir. Sınıftan ve kitlelerden uzaklaştıkça bu kopukluk derinleşmektedir

Sınıftan kopukluk

Türkiye söz konusu olduğunda uzun yıllardır sınıftan kopukluğumuz aşikar.

Sınıftan kopukluk ve kadro gücümüzdeki zayıflık yalnızca sayısal bir zayıflık/yetersizlik sorunu değildir. İşçi sınıfının değişen yapısına uzaklık, aynı zamanda dil, kültür ve örgütlenme tarzında yaşanan bir kopukluk olarak da kendini gösterir. Sınıftan ve kitlelerden uzaklaştıkça bu kopukluk derinleşmektedir. Çemberi bir yerden kıramadığımız ölçüde de bu arayış sürecek.

Geleneksel, yozlaşmış bürokratlaşmış sendikaların uzun süredir yaşadıkları tıkanma malum. Sorun yalnızca sendikaların yozlaşması ya da devrimci öznelerin yetersizliği değildir. Daha derinde Fordist dönemin görece istikrarlı, aynı işyerinde uzun süre çalışan, benzer statülere sahip işçi kitlesi için

tasarlanmış örgütlenme biçimlerinin bugünün parçalı, akışkan ve güvencesiz emek rejimiyle yaşadığı yapısal uyumsuzluk vardır. İşyeri merkezli, üyelik ve toplu sözleşmeye dayalı sendikal model sürekli yer değiştiren taşeron işçiyi, algoritma tarafından yönetilen platform emekçisini ya da aynı mekânda farklı statülerde çalışan işçiler arasındaki görünmez sınırları aşmakta zorlanıyor. Bu tarihsel uyumsuzluğun yarattığı sürtünme ve patinaj hali kurumların başarısızlığından çok bir bütün olarak yol alınamamasına yol açıyor.

Öte yandan bir odak oluşturmaya çalışan “mücadeleci sendikalar” da coşkulandırıcı birkaç adımdan sonra tıkanma ve patinaj hali sergilemeye başladılar. Bunun başta gelen nedeni, sınıfın yapısında yaşanmakta olan değişim ve dönüşümü onların da görmeyerek hâlâ Fordist dönemin örgütlenme mantığına yaslanmaları, hâlâ eski mücadele ve örgütlenme araçlarında ısrar etmeleridir. Parçalı, mekânsız, taşeronlaşmış ve büyük oranda platformlar üzerinden yürüyen yeni işçileşme süreçleri, eski örgüt biçimleri açısından verimsiz alanlar yaratıyor. Mücadeleci sendikaların tıkanmasının temel nedenlerinden biri yeni emek rejiminin dokusuna, sorun alanlarına ve teknik karakterine uygun araçlar geliştirememelerinde düğümlenmektedir.

Örgütlenme

Sınıfı örgütlemek deyince başa yazmamız gereken unsurların başında, sınıfın yapısı ve bileşimindeki farklılaşmalar

konusunda veriye, gözleme ve araştırmaya dayanan bir birikim sağlamak gelir. Onun hemen bitişiğinde daha önceki bilgi ve deneyimlerimizin tutsağı olmamayı gözetmek yer almalıdır. Sınıf çalışması sınıf özcü bir yaklaşımla yürütülemez; bu planlama ve pratik kitleleri çevrimine alan bir hat tutturmalıyız. Çevrimden kasıt, sadece örgüte birilerini katmak değil etkilenme, katılma, eyleme geçme ve kolektifte kalarak onu büyütme, farklı alanlara ve sınıf kesimlerine ulaşma sürecinin politik-pratik ve kültürel bir döngü olarak kurulmasıdır.

Çalışma yürütülecek ‘pilot bölgeler’ belirlenirken stratejik sektörlerin (lojistik, gıda zincirleri, bakım emeği, maden, yazılım) ve temas yoğunluğu yüksek alanların (OSB’ler, taşeron havzaları, uydu kentler) seçilmesi, örgütlenmenin verimliliğini artırmanın yollarıdır. Sürekli aynı ilişkiler ve aynı verimsiz alanlarda dönmek yerine hedefli ve sonuç alma olasılığı yüksek alanlara yönelmek bir tercih değil zorunluluktur.

Sürekli dışarıya açılan, bunu hedefleyen bir siyasal mücadele yürütülmelidir. Biteviye kendi içimizde kendi anladığımız dilden ajitasyon ve propanganda beyhudeliğini tercih etmekten çıkmanın da bir yoludur bu. Dışa dönük siyasal mücadeleyi, ekonomik mücadeleyle yeniden iç içe geçirmek sınıfın taleplerinin toplumsal eşitsizliklerle bağlandığı ve bunda ısrarlı olunacağını gösteren özgün bir dille yapmalıyız bunu.

Peki, işçi kitleleri içinde çalışma nasıl gerçekleştirilecektir? Üç ayaklı bir güçlenme stratejisiyle! Kadroların işçi havzalarına yerleşmesi, yeni örgütlenme biçimlerinin (dayanışma ağları, genç işçi meclisleri, direniş komiteleri) inşası ve yüz yüze örgütlenme ile dijital örgütlenmenin yeni bir sentezinin kurulması bunun ayaklarıdır.

Kitleleri çevrimine alan bir örgütlenme, faaliyet yürütülen alanda ısrarlı bir mücadeleyle güç kazanıp oradan yürümeyi gerekli kılar. Bunu yapmalıyız! Bunu, sıfırdan başlamadığımız bilinciyle yapmalıyız. Daha önce başardığımız, başarılan ya da geriye düşülen bütün faaliyet ve deneyimler orada duruyor, ihtiyacı duyulan üstlerindeki tozun pasını silinmesi ve sonraki yürüyüş için ders çıkarılmasıdır.

“Eski” ve yeni yöntem zenginliği

Yeni emek rejimi, sınıfı yapısal olarak parçaladı; dolayısıyla örgütlenme, bu parçalanmayı aşacak yeni ilişki, mekân ve zaman biçimleri geliştirmek zorundadır. İşyeri dışına taşan mekânlar (semtler, dijital platformlar), formel üyeliğin ötesine geçen ilişki biçimleri (dayanışma ağları, komiteler) ve sabır gerektiren uzun erimli bir politik anlayış bu hattın temel araçları olarak düşünülmeli.

Geçmişin araç ve yöntemlerinin bugüne ne ölçüde yanıt verdiğine yönelik değerlendirmeye gelince, eski biçimlerin bazılarını olduğu gibi alırken bazılarını günün değişen koşullarının verilerine ve ideo-kültürel ritmine uyarlamak gerektiği açıktır. “Eskiden” nasıl eylediğimize dair hem önder yoldaşlar hem de

İşçi kitleleri içinde çalışma nasıl gerçekleştirilecektir? Üç ayaklı bir güçlenme stratejisiyle! Kadroların işçi havzalarına yerleşmesi, yeni örgütlenme biçimlerinin (dayanışma ağları, genç işçi meclisleri, direniş komiteleri) inşası ve yüz yüze örgütlenme ile dijital örgütlenmenin yeni bir sentezinin kurulması bunun ayaklarıdır

devrimciliğe gözünü yeni açmış aktivistler açısından dersler barındıran örnekler mevcuttur. Bunlar ’80 öncesinden başlayarak inişli çıkışlı bir eğri çizer ve değerli dersler barındıran deneyim hazinemizde yer almaktadır.

Sözgelimi işkencede katledilen yoldaşımız **Ataman İnce**’nin sınıf çalışmasını başa yazan örgütlenme ve önderlik yöntemlerine dair çok nitelikli ve yol gösterici veriler vardır. Onun tarzında çalışma yürütülen alana, mekan ve dokuya, etnik ve cinsel bölünmelere ilişkin bilgi toplamanın

önemi ve ardından tıpkı bir topoğraf gibi sonuçların önümüze serilmesi vardır.

Her şey dipten doruğa değiştiği halde geçerliliğini bugün de fazlasıyla koruyan bir örnektir. Bir yoldaşımız işkencede katledilen Ataman İnce’nin sınıfı başa yazan önderlik yöntemlerine parmak basıyor: “...Önemli bir gündem konumuz da şuydu: Faaliyet yürüttüğümüz semtin kuşbakışı krokisini çıkarmak. Hangi fabrikalar var, bu fabrikaların özellikleri, işçi bileşimleri, servislerinin nerelerden geçtiği, işçilerin uğrak mekanlarının nereler olduğu, evleri, yoğunlaştıkları sokaklar, memleketleri vs., vs.’ye kadar ayrıntılı bir çalışma yapıldı. Yani **biz bir semte rastgele girmezdik. İlk önce oranın sınıfsal haritasını çıkarmak için özel bir çaba içinde olurduk. Bunun kendisi**

başlı başına örgütleyici, öğretici bir süreçti. O semtteki tanıdıklarımız ve onların çevresine sapanıp kalmamızı engelleyen, hedefi ilk önce kuşbakışı görüp bu görüşten çıkarılacak fotoğrafı birebir ilişkili olduklarımız üzerinden doldurma yoluna giden bir tarz. Ataman bize gündelik pratik çalışmada da tündengelim, tümevarım yöntemiyle düşünüp eylemeyi öğretiyordu, daha doğrusu titiz bir yöneticilikle bunu bir kültüre dönüştürmeyi sağlamış oluyordu.”**

Bugünkü örgütlenme faaliyetimize de ışık tutması gereken bu örgütlenme tarzı sınıfın somut yaşam haritasını çıkarma ve onun gündelik akışına nüfuz etme disiplininin tarihsel bir örneği olarak kesinlikle “eskimiş” değildir. Aksine, günümüz açısından geride kalmış, adeta unutulmuştur. İkinci örnek, toplumsal yoksullaşmanın, düşünsel sefalet ve ahlaki düşkünleşmenin, insan olmaktan çıkarılmanın binbir çeşidiyle pençesine aldığı, bunun sonuçlarını derinlemesine yaşayan, hepimizin -yanında yöresinde- bir biçimde ilişkilendiği insanlardan oluşan bir kategoridir. Yapıp ettiklerimize bakarak kimi sezgisel kimi bilinçli bir yönelişle “Beni de yazın...” der önümüzdeki mücadele günlerinin saflarında yer almak için. Korku imparatorluğunun ancak bilinçli ve örgütlü bir pratik faaliyetle yıkılabileceğini, bunun için herkesin elinden geleni esirgememesi gerektiğini bu veciz cümleyle ifade ederler.

Kitleleri çevrimine alan bir örgütlenme faaliyeti önümüzdeki dönemde bu tür ileri atılışlarla daha fazla karşılaşacaktır.

[Sürecek: Sınıf içinde stratejik noktaların ve önceliklerin belirlenmesi, “sanayi havzaları”nda, “OSB”lerde, “Serbest Bölgeler”de, sanayi havzalarının etrafında oluşan yeni işçi semtlerinde örgütlenme ve kullanacağımız araçlar]

(*) Moto kuryeler, dijital platformların puanlama sistemi ve müşterilerin siparişin hızlı gelmesi için oluşturdukları baskıyla trafikte tehlike altında çalıştıklarını belirtti. Son 4 yılda 224 moto kurye trafik kazalarında hayatını kaybetti.

(**) (<https://devrimciproletarya.org/ataman-tipi-orgutculuk/>, abç)

Böyle de Anti Emperyalizm Olmaz ki!..

Çiğdem Devran

Emperyalist saldırganlık ve kural tanımazlığın turmanmasıyla onun doğası, üretim ve egemenlik ilişkileri arasında bütünsel bağ kuramayan savlar tekrarlanıyor.

ABD saldırganlığı karşısında emperyalist rekabetin karşı kutbunu oluşturan Çin ve Rusya'yı “dengeleyici unsurlar” olarak gören ve anti emperyalist dinamikleri bunlara yedeklemeye çalışarak tarihsel suç işleyen yaklaşımlar da hayli fazla. ‘68 kuşağı nostaljisi ile anti emperyalist duyarlılığın zayıfladığı hayıflanmaları eşliğinde eski Kuzey-Güney çelişkisi, Üç Dünya Teorisi gibi sınıf işbirliği teorilerinden feyz alan “yeni” anti emperyalist ülkeler, bloklar, dinamikler üretiliyor

Donald Trump'ın ikinci iktidarı döneminden beri “Yeni bir küresel emperyalizm dönemine giriliyor”, “ABD emperyalizminin yeni kıtaları sömürgeleştirdiği 19. yüzyıla benzer bir dönem” gibi tespitler gündelik dilde de dolaşımda. Öte yandan toplumsal eşitsizliğin derinleşmesi ve teknoloji tekellerinin gücü bağlamında üretilen tezlerin de çoğu tamdı. Aynı şekilde emperyalist rekabet ve hegemonya mücadelesinin doğasından kaynaklı gelişmeleri ıskalayan tespitler için de bu geçerli.

ABD saldırganlığı karşısında emperyalist rekabetin karşı kutbunu oluşturan Çin ve Rusya'yı “dengeleyici unsurlar” olarak gören ve anti emperyalist dinamikleri bunlara yedeklemeye çalışarak tarihsel suç işleyen yaklaşımlar da hayli fazla. ‘68 kuşağı nostaljisi ile anti emperyalist duyarlılığın zayıfladığı hayıflanmaları eşliğinde eski Kuzey-Güney çelişkisi, Üç Dünya Teorisi gibi sınıf işbirliği teorilerinden feyz alan “yeni” anti emperyalist ülkeler, bloklar, dinamikler üretiliyor.

Öte yandan Filistin halkının soykırımı başta olmak üzere halkların kırımına,

savaş ve işgallere karşı dünya çapında emperyalistlere tavır koyan milyonlar heterojen bileşime sahiptir. 3. Paylaşım Savaşı tehlikesine karşı geniş kapsamlı direniş odakları zorunluluğu, küçük burjuva milliyetçisi sosyal şoven yaklaşımları “anti emperyalizm” makyajı altında yutturmaya çalışan, bu arada emperyalist ülkelerden bazılarını ilerici gören eksenlerin cepheden reddiyesini gerektiriyor. Günümüzde anti emperyalizmin anti kapitalist bir içerikle ele alınmasının güncel önemini artırıyor.

Emperyalist egemenlik ve rekabet “saldırgan devlet davranışı” değildir

Lenin, emperyalist egemenliğin bir dış politika tercihi ya da “saldırgan devlet davranışı” olmadığını vurgular. Onu kapitalizmin belirli bir tarihsel aşamasında aldığı zorunlu egemenlik biçimi olarak tanımlar. Alman iktisatçı Kestner'in kartellerin sadece yüksek kârlar sağlamadığı aynı zamanda, “serbest rekabet döneminde var olmayan bir egemenlik” kurduklarına dair sözlerini anar. Devamında oportünist teorilerin, emperyalist egemenlik ilişkileri ve onunla birlikte şiddetin zorunlu olarak ortaya çıktığının reddine dayanmasını eleştirir.

“Bu altını çizdiğimiz sözcük [egemenlik], burjuva iktisatçıların çok seyrek olarak ve büyük bir gönülsüzlük içinde kabule yanaştıkları, başta Kautsky olmak üzere oportünizmin günümüzdeki savunucularının savsaklamaya ve reddetmeye çalıştıkları sorunun özünü ortaya koymaktadır. Egemenlik

ilişkileri ve onlarla birlikte ortaya çıkan şiddet, kapitalist gelişmenin en son aşamasında rastlanan tipik belirtilerdir; ve bu, mutlak egemenlik sahibi ekonomik tekellerin kurulmasıyla zorunlu olarak ortaya çıkması gereken ve gerçekte de ortada olan sonuçlardır.” [Lenin, Emperyalizm, Sol yayınları]

Bugün emperyalistler arası hegemonya mücadelesi sarsıntılarla ama hepsinden önemlisi büyük belirsizliklerle ilerliyor. Yeni emek rejimleri, yeni hegemonya alanları istemi, hiçbir kural tanımayan savaş politikaları, ABD emperyalizminin savaşla dümdüz edilen ülkelerin bütün zenginliklerine AB ülkelerini dahi çırak çıkararak çökme politikaları gibi görüngüler ortada olmakla birlikte emperyalist kapitalizm, krizini ötelemesini sağlayacak yeni bir sermaye birikim rejimine hâlâ geçiş yapabilmiş değil.

Bu iki olgu yani krizdeki derinleşme ve yeni bir birikim modelinin henüz kurulamamış olması iç içe geçerek dünya çapında yeni bir emperyalist paylaşım savaşı da içinde olmak üzere hemen her şeyi tetikliyor. Ekonomik, ticari, diplomatik hatta ideolojik alanlarda eski mutlak üstünlüğünü kaybetmeye başlayan fakat askeri ve teknolojik üstünlüğünü kullanarak sarsılan konumunu güçlendirmek amacıyla hareket eden ABD mutlak hegemonyasını tekrar kurmaya çalışıyor. Fakat Çin ve Rusya başta olmak üzere ona daha yakın duran müttefikleri karşısında henüz bariz bir üstünlük henüz kurabilmiş değil.

Oluşmamış ve oturmamış dengelerdeki sarsıntı kafalardaki karışıklığın da sürmesine yol açıyor.

Teknoloji övgüleri ve “yeni” denilen anti-emperyalist dinamikler

Konjoktürü açıklama adına üretilen “yeni moda” teorilerden biri klasik tekellilikten daha güçlü hakimiyet kurduğu ileri sürülen Finansallaşmış Platform Kapitalizmi tezidir. Günümüzde üretimin mekansal olarak parçalanıp finans kapitalin denetiminde emeğin daha ucuz olduğu ülkelere dağıtıldığı görüşünden çıkış

alan bu yaklaşım “Geleneksel kapitalizmin temel üretim aracı olan fiziksel sermayenin, fabrikalar, madenler, demiryolları, enerji hatları gibi üretim tesislerinin önemi azalırken kullanıcıların ürettiği verinin yeni ve en değerli hammadde olarak yükseldiği” iddiasındadır. Bu değişimin yeni bir tahakküm biçimi yarattığı görüşündedir. Doğrudan değil veri akışı ile görünmez, algoritmik disiplin üzerinden sınırları aşan, dağınık ama merkezi platformların kontrolünde merkezileşmiş ve finansal göstergeler tarafından yönetilen (gerçek üretim yerine finansal metrikler belirlediği) “finansallaşmış platform kapitalizmi”, üretimi, emeği, kültürü ve bilgiyi ağ temelli ve veri odaklı şekilde yöneten bir tahakküm sistemidir denmektedir.

Ekonomik, ticari, diplomatik hatta ideolojik alanlarda eski mutlak üstünlüğünü kaybetmeye başlayan fakat askeri ve teknolojik üstünlüğünü kullanarak sarsılan konumunu güçlendirmek amacıyla hareket eden ABD mutlak hegemonyasını tekrar kurmaya çalışıyor. Fakat Çin ve Rusya başta olmak üzere ona daha yakın duran müttefikleri karşısında henüz bariz bir üstünlük kurabilmiş değil

David Harvey bunu “Küresel tedarik zincirleri, teknoloji şirketleri ve finansallaşmış sermayenin oluşturduğu tahakküm biçimleri kapitalizmin mekânsal ve zamansal sınırlarını aşmak için geliştirdiği yapısal stratejiler” olarak tanımlar. Harvey’e göre kapitalizm sürekli birikim krizleri yaşar ve bu krizleri aşmak için sermayeyi yeni coğrafyalara yönlendirir. Küresel tedarik zincirleri tam da bu “mekânsal çözüm”ün ürünüdür. (Foucault, Negri, Wallerstein'in da benzer görüşleri vardır.)

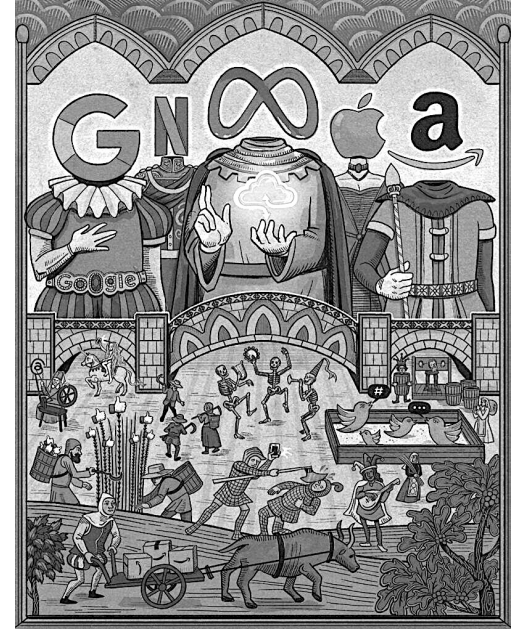
Bu savunular işçi sınıfını, anti emperyalist mücadele dinamikleri içersinde bir dinamik olarak anar. Anti-emperyalizmin toplumsal temeli genişledi ve çeşitlendi diyerek anti emperyalist mücadeleye dahil olan yeni güçlerden dijital hak

savunucularını başa yazarlar. Kapitalist üretim ilişkilerinin dijital biçimleri, işçinin üretime ve emeğinin ürününe, kendi potansiyel ve yeteneklerine daha fazla yabancılaştığı, (örneğin Uber, Getir, Yemeksepeti gibi) Platformlar aracılığıyla dijital denetim altında örgütsüzleştiği ve güvencesizliğin derinleştiği koşullarda anti emperyalist platformlar temelinde örgütlenmeyi önerirler.

Oysa çözüm, platform emekçileri ile makina başında klasik üretim yapanların emperyalizme ve savaş politikalarına karşı mücadelede ayrıştırılmalarını değil ortak örgütlenmelerini sağlayacak biçim ve yöntemler geliştirmekten geçmektedir. Bunun pratik yansıması olarak sokaktaki eylemli tepkilerle üretimin dolaşımın ve ticaretin soluk borularını tıkayan grevlerin, genel grevlerle platform emekçilerinin sentezlenmesinden ortaya çıkacak anti emperyalist oluşumlar olmalıdır. Kaldı ki platformlar üzerinden örgütlenen -Amazon, Alibaba, Apple vb- firmalar tamamen sanaysiz de değildir. Onların deyimiyle “klasik” üretimleri de vardır. Örneğin Apple'ın fabrikası yok gibi görünür. Fakat Foxconn, Türkiye dahil bir çok ülkede devasa üretim komplekslerine sahiptir. Amazon dijital platform gibi gözükür fakat depoları en modern yüksek teknoloji ürünü makinalarla tıka basa doludur.

Anti emperyalist mücadelede başa yazdıkları dijital hak savunucuları ise genellikle düzeltilmiş kapitalizm anlayışına sahiptirler. Teknolojinin kötüye kullanımı, etik ihlal, otoriter sapma olarak gördükleri teknoloji devlerinin uygulamalarının yarattığı sonuçlara itiraz ederler. Sonuç olarak ufukları da düzeltilmiş emperyalizmle sınırlı bir “anti emperyalizm”dir. Kaldı ki siber eylemcilik ile ulusal özelemleri için dövüşen halkların “klasik yöntemler” olarak küçümşenen mücadelelerinin birleşmesinin önünde engel nedir? Filistin katliamına karşı yapılan eylemlerde kendi devletlerinin payını sorgulayan grevler ve gösteriler, ekoloji hareketlerinin Filistin katliamına karşı duruşları gibi iç içe geçme örnekleri çoğalmışken bunları daha geniş toplumsal kesimlere yaymak yerine dijital hak savunucularını en etkili anti emperyalist dinamik olarak görmek,

teknolojik tahakkümü en etkili tahakküm biçimi görmekten kaynaklanmaktadır.

Teknofeodalizm

Teknofeodalizm, “teknoloji devlerinin piyasadaki gücü, geleneksel tekel kavramını aşmaktadır” teziyle feodalizm ile teknolojik gelişkinliğin ortaya karışık biçimini savunur. “Teknoloji tekelleri günümüz toplumunda ekonomi, siyaset ve kültürel hayatın her alanında çok katmanlı bir egemenlik yapısı kurmuştur. Bu şirketler, ağ etkileri sayesinde kullanıcıları kendi ekosistemlerine kilitlemekte, rakiplerin pazara girişini imkansız kılmaktadır. Daha da önemlisi, bu sistem, klasik kapitalist anlamda kâr yerine platformlar üzerinden elde edilen dijital rant üzerine kuruludur. Teknofeodalizm devasa teknoloji şirketlerinin (Google, Amazon, Meta/Facebook, Apple gibi) elde ettiği ekonomik ve politik güç merkezileşmiştir” diyerek bunu Orta Çağ feodal sistemlerine benzetir. “Hiyerarşi ve bağımlılık ilişkisi yaratarak dijital platformlar üzerinden gerçekleştirilen sürekli ve kapsamlı veri toplama, analiz ve algoritmik yönetim süreçleri, bireyleri bu platformlara bağımlı kılarak, adeta bir dijital serflik veya veri köleliği durumuna itmektedir” savı ile feodalizm ile analogi kurar.

Teknofeodalizme karşı sistem içi “anti emperyalist mücadele” Çipras’ın kurduğu ilk hükümette Maliye Bakanlığı da yapmış Yunan ekonomist Yanis Varoufakis’in Teknofeodalizm:

Kapitalizmi Ne Öldürdü? kitabındaki önerilere dayanır. Varoufakis “Kapitalizm artık sona ermiş durumda ve yerine teknofeodalizm, dijital platformların ve ‘bulut sermayesi’ nin hâkim olduğu yeni bir sistem gelmiştir. Geçmişin piyasa rekabetine dayalı kapitalizminden farklı olarak kullanıcıların ve işletmelerin platformlara bağımlı olduğu rant temelli bir ekonomik düzene dayanır” der ve altyapının özel mülkiyetten çıkartılarak dijital ortak mülkiyete dönüştürülmesi, kullanıcı verilerinin mülkiyetinin şirketlerden alınarak birey ya da kolektif yapılara devredilmesi, şirketlerin hiyerarşik yapısı yerine kullanıcıların yönetime katıldığı platform kooperatifçiliği, teknoloji devlerinin topladığı rantın vergilendirilmesi, verginin bulut serflerine dağıtılması gibi emperyalist tekellerin kârından pay almaya indirgenmiş bir “anti emperyalizm”i savunur.

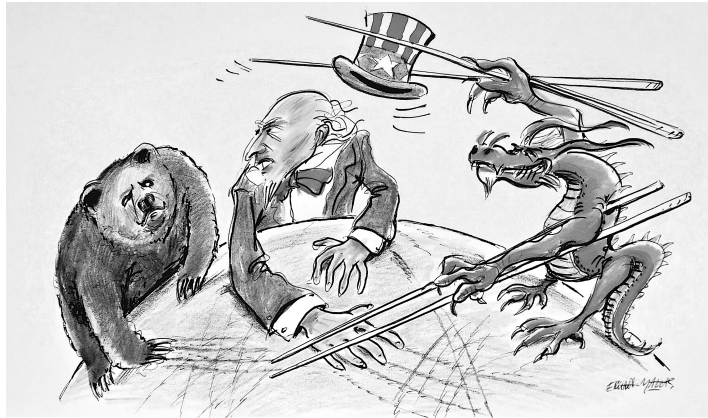
Hayatın çürüttüğü Üç Dünyacılık ya da Kuzey-Güneycilik

Dijital teknoloji odaklı yaklaşımlar dışında ‘klasik’ olarak niteleyebileceğimiz “anti-emperyalist” yaklaşımlar da söz konusudur. Bunların bazıları içte burjuvazinin belirli kesimleriyle ya da en büyük tekeller dışında kalanlarla işbirliği politikasını, dışta ise savaş kışkırtıcılığı ve saldırganlıkta başı çeken ABD’yle suç ortağı İngiltere ve savaş aparatı İsrail dışında kalan diğer emperyalist ülkeleri “nesnel ilerici, nesnel anti emperyalist” olarak görürler. Hegemon emperyalistlere bölgesel güç olma hevesiyle karşı çıkan İran gibi gerici rejimlere sempati duymak dahil sınıf işbirlikçisi savunular bulunmaktadır. ABD ve İngiltere’ye düşmanlık, onlarla rekabet yarışı içindeki diğer emperyalist odaklardan birisine yedeklenmeye varmaktadır.

Üç Dünyacı Kuzey-Güney çelişkisi temelli değerlendirmeler, ABD’nin diğer emperyalist ülkelere de kılıç çektiği kışkırtıcılık karşısında yapılan yorumlara yansımaktadır. Örneğin Almanya Komünist Partisi DKP’nin Uluslararası İlişkiler Sekreteri Günter Pohl, Komünist ve İşçi Partilerinin

Anti emperyalist mücadelede başa yazdıkları dijital hak savunucuları ise genellikle düzeltilmiş kapitalizm anlayışına sahiptirler. Teknolojinin kötüye kullanımı, etik ihlal, otoriter sapma olarak gördükleri teknoloji devlerinin uygulamalarının yarattığı sonuçlara itiraz ederler. Sonuç olarak ufukları da düzeltilmiş emperyalizmle sınırlı bir “anti emperyalizm”dir

20. Toplantısı’nda yaptığı konuşmada, Rusya’nın Suriye ve Ukrayna/Donbas’ta izlediği dış politikanın “nesnel olarak anti-emperyalist” olduğunu ileri sürdü! Kafası 1960’larda kalmış Kuzey-Güney çelişkisinden “anti emperyalizm ve sosyalizm” çıkacağını hayal eden Torkil Lauesen’e göre ise; “60’lardaki olduğu gibi hegemonyasını sürdürmeye çalışan Kuzey ile Küresel Güney arasındaki çelişki, sosyalizme

doğru ilerleme için mücadele eden hareketler ve uluslara alan yaratabilir. Küresel Güney’deki üretici güçlerin gelişimi, onları hedefe ulaşmak için 60’lı yıllara göre çok daha iyi bir konuma getirdi. ABD temel çelişkide hâlâ baskın taraf ancak Güney saldırıda ve merkezi kuşatıyor. ‘60’lı yıllarda Üçüncü Dünya’nın dönüştürücü gücü ‘devrimci ruha’ -ekonomik kalkınma üzerindeki ideolojik hakimiyete- dayanıyor. (Torkil Lauesen, Haziran 2024 Mücadele Sürüyor: Küresel Kuzey’de Anti-Emperyalizm- Gençlik komiteleri Dergisi)

Çin’in Kuşak Yol Projeleri, hegemonya ilişkilerinin yayılmasının ciddi araçlarından biridir. Çin Kuşak Yol Girişimi gibi emperyalist yatırımlarına, geçtiği ülkelere verdiği borç ve kredilerle yarattığı sömürü ve bağımlılık ilişkilerini “ülkelerin kalkınması” ve “ABD’den özgürleşmesine yardımcı olma” içeriğiyle pazarlıyor. Bu emperyalizmin karakterine uygun bir söylem. Çin emperyalizmi gibi sessiz ve derinden gidebilen bir dünya devinin emperyalist olmadığına “kanıt” olarak gelişkin ekonomisi ile ABD’yi tehdit etmesi gibi Leninist emperyalizm teorisinin yanından bile geçmeyen değerlendirmeleri ciddiye almanın olanağı yoktur.

Çin’in emperyalist olduğunu söyleyenler arasında bile emperyalistler arası çelişkiden yararlanma adına Kuşak Yol Projesi türünden yayılma politikalarının onaylanıp desteklenmesini, “Tek kutuplu dünya’ya karşı Çin’le Rusya’nın itici güçler olduğu çok kutuplu dünyayı ‘kötünün iyisi emperyalizm’ olarak yorumlayan yaklaşımlara dair çok sayıda alıntı verilebilir. Leninist emperyalizm teorisinin bu denli açık tahrifini ABD ve NATO hegemonyası karşısında “çözüm” ve “kurtuluş” olarak gören ÜDT’nin güncel versiyonu sınıf işbirliği teorilerinin bu çağda bu kadar yaygın etkisini anlamak mümkün değildir. (*)

Ezilen uluslara düşmanlık anti emperyalizm mi yoksa sosyal şovenizm midir?

Dünyada ve kendi ülkesindeki ezilen ulusa düşman ne bir anti emperyalizm ne de herhangi bir anticilik olur. Türkiye’de anti olmayan yaklaşımların başında “ulusalcı solun” sosyal şovenizmi gelir. TKP’den Vatan Partisi’ne, Birikim çevresinden CHP’ye, Kemalist askeri kadrolara kadar geniş bir yelpazenin şovenizm ve Kürt düşmanlığı noktasında ideolojik yakınlıkları bulunur. Gericilik birikimi ve şovenizmin sınıf ve emekçiler de içinde olmak üzere bu denli köklü ve derin karşılık bulmasında, bir yandan emperyalizme karşıym deyip öte yandan kendi burjuvazisine bu

alandaki destekte bu kesimlerin günahlarının ağırlığı tartışılmaz.

Bu ulusalcı-burjuva “anti-emperyalist” yaklaşım, ABD ve AB emperyalizmine karşı olduğunu söyler. TKP örneğinde olduğu gibi anti emperyalist mücadelenin sınıfsal temelde ele alınmasını, emekçileri kapsayan sosyalist devrim perspektifli olmasını dahi söyler. Fakat “emperyalizmin işbirlikçisi” olarak tanımladıkları Kürt halkını ve Kürt Özgürlük Hareketi’ni hedefledikleri, onlara saldırdıkları kadar hiç bir emperyalist eksen hedeflemezler. “Anti-emperyalist”liklerinin sivri ucu her yeni siyasal gelişmede gözü dönmüş bir Kürt düşmanlığıdır.

Anti emperyalist mücadelenin kapitalizmi hedeflemesi söylemleri ise tamamen demagoji kapsamındadır. TKP’ye göre anti emperyalist mücadele, kapitalizmin neoliberal politikaları yerine kapitalizmin milli devletçi politikalarının geçirilmesiyle, ulusal kapitalizmle olur. 2025 yılı 1 Eylül vesilesiyle yaptıkları açıklamada emperyalizm yerine ulusal kapitalizm çağrısını, “Emperyalizme ve İsrail saldırganlığına karşı mücadele ilkeyle olur, programla olur, halkçı politikalarla olur, bağımsız ve egemen bir ülke hedefiyle olur, devletçi ve planlı bir ekonomiyle olur, Cumhuriyet ve laiklik bayrağıyla olur” diyerek yapmışlardı.

Birikim çevresinden burjuva liberal kalemlere göre ise “globalleşen dünya” -bize göre sermayenin dünya çapında çok daha ilerden merkezileşmesi ve yoğunlaşması-karşısında anti emperyalizm ile milliyetçilik aynı şeydir. (Murat Belge, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi’nin düzenlediği Bilgiye Erişim ve Birlikte Değerlendirme toplantısında anti-emperyalizmle milliyetçiliğin aynı şey olduğunu, anti-emperyalizmin sadece milliyetçiliğin kibarca söyleniş şekli olduğunu buyurdu. Ahmet Altan ve Ufuk Uras da twitter’den yaptıkları paylaşımlarla Belge’ye destek verdiler.)

Bu çürümüş liberallerin, emperyalizmi, “Geri kalmış ilkel ülke ve halklara uygarlık götüren ilerici bir misyonerlik olarak” tanımlayan İngiliz başbakanı Disraeli’den bu

yana süregelen yarıdakçılığın günümüzdeki temsilcileri olmaları meşreplerine uygundur. “Yetmez ama evetçi” kapitalizm hayranı bu liberal budalalar öteden beri Avrupa ve İskandinav ülkelerini temel “demokratikleşme dinamiği” olarak tanımladılar. Ama onların düne kadar -ve halen- yere göğe sığdıramadıkları bu “demokrasi”lerin insanlık dışı gerçek yüzlerini Filistinlilerin soykırımına verdikleri askeri, siyasi ve ideolojik destekte yaşayarak gördük. Bunların “anti emperyalizmleri” de “demokratlıkları” gibi ikiyüzlü ve sahte.

Bugünün anti-emperyalizmi, salt emperyalist işgaller ve savaş hazırlıkları karşısında değil, sınıfsal, toplumsal ve ulusal özgürlük talepleri yanında kadın, çevre, ekoloji ve siber terör alanlarındaki mücadeleleri de enternasyonalist temelde birleştirebilmelidir

Sonuç olarak, enerji ve maden şirketlerine karşı direnen çevre ve ekoloji hareketleri, IMF, Dünya Bankası gibi emperyalist kurumların dayatmalarına karşı duran toplumsal hareketler, Amazon Ormanları’ndaki direnişin örnek verilebileceği yerli halk hareketleri, emperyalist tekellere karşı işçi ağları, Filistin katliamı şahsında emperyalist savaşa karşı duran milyonlar ve İtalya, İspanya ve Yunanistan örneklerinde tanık olduğumuz limanlarda lojistik soluk borularını kesen grevler, Filistin ve Kürt halkının ulusal özlemleri için direnenler, Afrika’da yeniden filizlenmeye başlayan anti-sömürgeci ruh ve yönelimler... herbiri kendi somutunda yaşadığı sömürü ve saldırganlıklara karşı tavır koyan tüm dinamikler, anti kapitalist temelde anti-emperyalist dinamikler olarak birleşmelidir.

Bugünün anti-emperyalizmi, salt emperyalist işgaller ve savaş hazırlıkları karşısında değil, sınıfsal, toplumsal ve ulusal özgürlük talepleri yanında kadın, çevre, ekoloji ve siber terör alanlarındaki mücadeleleri de enternasyonalist temelde birleştirebilmelidir.

Çünkü emperyalizm, sadece bir dış politika değildir; tekeli burjuvazinin kapitalist sömürüyü derinleştirmek için kendi suretinde bir dünya yaratmasının yolu ve yöntemidir. Bu yüzden soruna burjuvazinin sınıf olarak egemenliğine son verme ve kapitalizmin tasfiyesi zorunluluğu odağından bakmayan bir anti emperyalizmin sistem sınırlarını dövmekten ileri gitme şansı bulunmamaktadır.

(*) Bu tespitler son on yıllarda en fazla Bolivarçı Devrim denilen Venezuela’da önce Chavez’in anti neoliberal reformlarının değerlendirmeleri sırasında bolca karşımıza çıktı. Chavez, kendi koşullarında önemsiz sayılmayacak anti neoliberal reformları yanında Küba’yla dayanışması, Afganistan ve Irak saldırılarına karşı durmasıyla kendi halkı yanında Latin Amerika ve dünya halklarının destek ve sempatisini kazandı.

Burjuvazinin “ulusalcı” denebilecek bir kesiminin çıkarları temelinde şekillenen ve kapitalizmin sınırlarını zorlamayan bu reformculuğun ve anti emperyalizmin bugün geldiği noktayı görüyoruz.

Venezuela sosyal liberal rejimi bu olağanüstü sempati ve desteği arkasına alarak kısmi reformlardan ilerisine geçmeyi başaracak bir perspektife sahip değildi.

Emperyalist ülkelerin ve petrol başta olmak üzere büyük tekellerin baskıları yanında ekonomik ve siyasal derin krizlerle boğuşarak sınıfa ve emekçilere kemer sıkma politikaları uygulamaya, özgürlükleri kısıtlamaya, tutuklamalara başladı.

Bugün ise ABD emperyalizminin işgal tehdidi altında. Bu haydutça tehdit karşısında Chavez dönemindeki destek ve sempatinin yarısını dahi göremeyişinin nedenlerinden biri de Maduro rejimindeki çürüme.

Dolayısıyla Venezuela örneği ufku kapitalizm sınırları içinde kalan halkçı reformizmin ve anti emperyalizmin alabileceği yolun ve solğunun sınırlılığı bakımından eğitici bir örnek oluşturuyor.

Kinder, Küche, Kirche'den Tradwife'lara Kapitalizmin Krizi

Eylül Gökçin

Tarihsel devrimin önümüze koyduğu en büyük derslerden biri, kapitalizmin krizlerini ancak ve ancak daha büyük ve daha yıkıcı krizleri hazırlama pahasına atlatabileceği gerçeğiydi. Kapitalizm bugün yine içine düştüğü sistem krizini aşmak için dört bir koldan kendine yol açmaya çalışıyor. Bu uğurda savaş araçlarını da sürekli yeniliyor ve çeşitlendiriyor. İletişimin küresel bağlamdaki işlevi ise kapitalistlerin en büyük ve en etkili silahlarından biri. Bu nedenle mülkiyet ilişkilerinin kopmaz bir parçası olan enformasyon ve onun kopmaz bir parçası olan bilinç yönetimi dünya halklarının üzerine kontrollü bir biçimde akıtılıyor.

Dolayısıyla günümüzde artık satılan sadece mamul mal ya da kitle iletişimin akışkanlığı değil, kapitalist pazarın dünya görüşü ve tüketim motivasyonu oluyor. Fakat bu durum teknolojik üstünlüğü elinde tutan kapitalistlere bir yandan işlevsel “bilinçler” sağlarken bir yandan da kendi karşıtlığını yaratıyor.

Bu nokta da bugün kitleleri etkilemenin başat yolu olan sosyal medyada ortaya çıkan -kimileri akım dese de- tradwife çılgınlığından bahsetmek gerekiyor. Özellikle Tiktok ve Instagram gibi sosyal medya mecralarında gündem olan bu çılgınlık “geleneksel eş” manasına gelen “traditional wife” in kısaltılmış versiyonu. 2015’te ABD’de ortaya çıkan bu çılgınlık ağırlıklı olarak 2020’lerde kitlelerin görüş alanına giriyor ve popülerlik kazanıyor. Tradwifelar çoğunlukla beyaz, milliyetçi-muhafazakâr, heteroseksüel, üst sınıf kadınlardan oluşuyor. Toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı çıkan Tradwifelar toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üreterek çok çocuklu aile yaşamının hem kadına hem de erkeğe mutluluk getireceği fikrini savunmakla kalmıyor tam da kapitalist ataerkinin istediği gibi bu fikri bir pazara dönüştürüyor. Kadının konumunu 1950’lere indirgeyen bu çılgınlık kadınlara çocuk doğurmayı ve yetiştirmeyi, yemek, bulaşık, temizlik gibi ev işleriyle ilgilenmeyi tüm bu

ağır işleri yaparken de “ailenin direği” olan eşine bakımlı, güzel ve sevimli görünmeyi salık veriyor.

Çektikleri videolarla gerçeklikten çok uzak bir portre çizen tradwifelar fönlü saçları ile tereyağı yaparken de görebiliyorsunuz, kusursuz makyajları ve ışıltılı elbiseleriyle yemek yaparken de. Bir bakıyorsunuz üzerlerinde tek bir leke ve kırışıklık olmayan kıyafetleriyle ineklerden süt sağıp peynir yapıyorlar, bir bakıyorsunuz evde sirke üretmenin, yoğurt, tereyağı, ekmek yapmanın ve çocuk yetiştirmenin inceliklerini anlatıyorlar. Üstelik her biri neredeyse koca bir günü dolduran, yoğun bir iş gücü ve emek gerektiren bu işlerin çok kısa bir sürede gerçekleştirilebileceği algısını yaratıyorlar. Bu yönüyle de ev içi emek koşulları içerisinde oradan oraya koşturup bir dakika bile dinlenmeye fırsat bulamayan kadınların eksik ve yetersiz hissetmelerine neden oluyorlar.

Bu çılgınlığın en bilinen figürlerinden biri ise “Ballerina Farm” olarak bilinen Hannah Neeleman. Sekiz çocuğu olan Neeleman sabahları bakımlı hali ve gülen yüzüyle eşini işe uğurlayan ve çiçekli muntazam elbiseleriyle çiftlik işlerinin üstesinden geldiğini gösteren

Topluumsal cinsiyet eşitliğine karşı çıkan Tradwifelar toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üreterek çok çocuklu aile yaşamının hem kadına hem de erkeğe mutluluk getireceği fikrini savunmakla kalmıyor tam da kapitalist ataerkinin istediği gibi bu fikri bir pazara dönüştürüyor

videolar çekiyor. Ancak madalyonun diğer yüzü bizi asıl gerçekliğe götürüyor. Farklı kültürlerden veya daha düşük gelir grubundan alt- orta sınıf kadınlara çalışmamayı, evde oturup çocuk büyütmeyi, ev işleriyle uğraşmayı vaaz eden ve varlıklı bir aileden gelen Neeleman’ın web sitesi görüngünün ardındaki gerçekleri su yüzüne çıkarıyor. Neeleman “Ballerina Farm” adıyla kurduğu web sitesinde mutfak eşyalarından tutun da süt ürünlerine varan geniş ürün yelpazesıyla servetine servet katıyor.

Görüngünün altındaki gerçeklik sadece bir pazarlama stratejisini barındırmıyor. Tradwifelar patriyarkanın diliyle konuşuyor. Kürtaja ve boşanmaya karşı çıkıyor, göçmen ve LGBTİ+ karşıtlığıyla biliniyor. Kendilerine sorulan “Erkeklerle eşit olduğunuzu düşünmüyor musunuz?” sorusuna tarihin çöplüğünü boylaması gereken Aparteid rejiminin belirleyici düsturu olan “Equal but different” (Eşitiz ama farklıyız) sloganını hortlatarak yanıt veriyorlar.

“Equal but different” sloganı Afro Amerikalılar için neredeyse bir asra yakın süren köleliği, sistemin iki yüzlülüğünü ve yok sayılmayı ifade ediyor. ABD’de kölelik 1867 yılında resmen kaldırılrsa da işleyişte uygulanmıyor. Egemenler siyahi nüfusu kontrol altında tutmak ve haklarını kullandırtmamak için Jim Crow Yasaları adı altında bir aparteid rejimi uyguluyor. Yüz yıla yakın süren Jim Crow yasaları döneminde ırkçılık otobüslerde, okullarda, mahallelerde ve hatta musluklarda dahi kendini gösteriyor.

Özcesi apartehid rejimi siyahilerle eşitiz ama aynı musluklardan su içemeyiz, aynı otobüslere binemeyiz, aynı okullara gidemeyiz diyor. Tradwifelar ise bu sloganı kullanırken ABD'deki tüm neo-faşist oluşumlar gibi bir yandan beyaz üstünlüğünü bir yandan da erkek üstünlüğünü savunduklarını açığa vurmaktan çekinmiyor.

Tradwifelar patriyarkanın diliyle konuşuyor. Kürtaja ve boşanmaya karşı çıkıyor, göçmen ve LGBTİ+ karşıtlığıyla biliniyor. Kendilerine sorulan “Erkeklerle eşit olduğunuzu düşünmüyor musunuz?” sorusuna tarihin çöplüğünü boylaması gereken Apartehid rejiminin belirleyici düsturu olan “Egual but different” (Eşitiz ama farklıyız) sloganını hortlatarak yanıt veriyorlar

Peki dünya kadın hareketinin yüzyıllar süren mücadeleler sonucu kazandığı haklara omuz silken, kadının kamusal alanda yerinin olmadığını söyleyen, kadının rolünü çocuk doğurmaya, ev işleriyle ilgilenmeye ve erkeğe hizmet etmeye indirgeyen, kadınların toplumdaki rollerini sadece geleneksel aile yapısıyla tanımlayan tradwifeların ortaya çıkışı bir tesadüf mü? Ortaya çıkışının dünyada neo-faşist iktidarların, göçmen karşıtlığının, kaba ve saldırgan bir kadın düşmanlığının yükseldiği bir zaman dilimine denk gelmesi bize “Hiçbir şey tesadüf değildir!” sözünü bir kez daha hatırlatıyor.

Kapitalizmin içine düştüğü sistem krizinin bir sonucu olarak dünyanın birçok yerinde neo-faşist hareketlerin ve iktidarların yükselişe geçtiği günümüz dünyasında; annelik, doğurganlık ve aile siyasetin merkezine oturtuluyor. Aşırı sağ iktidarlar tek bir ağızdan çıkmışçasına kürtaj hakkına karşı kadınların doğal rolünün annelik olduğunu vurgulayarak kadın badeni üzerindeki tahakkümlerini arttırıyor. Evliliği teşvik eden, aileyi kutsayan söylemler üretirken kadınların bedenleri ve hayatlarına dair karar alma haklarını

gasp ediyor. Günümüz moda deyimiyle ifade edecek olursak tradwifelara da bu işi sosyal medyada parlatmak düşüyor.

Türkiye'ye farklı boyutlarıyla yansısı da Avrupa'da sağlam, beyaz, erkek üstünlüğüne ulaşma planı ailede düğümleniyor. Geçmişin faşist liderlerinin pratikleri günümüzde neo-faşist liderler tarafından adları değiştirilerek onları da aşan politik söylem ve uygulamalarla devam ettiriliyor.

Tarihin tozlu ve bir o kadar da karanlık sayfalarına gidecek olursak İtalya'nın faşist lideri Mussolini de kadınlara “çalışmayın, çocuk doğurun!” diyordu. Çalışan kadınlara ek vergiler koyuyor, boşanma hakkını yasaklıyordu. Almanya'da Hitler yönetimi “Kinder, Küche, Kirche” (çocuk, mutfak, kilise) sloganıyla kadınlara geleneksel rollerini hatırlatıyordu! Kadınların çalışmasını ve üniversiteye gitmesini yasaklıyor, evde oturup çocuk yapmaları için kadınlara teşvikler dahi veriyordu.

Ancak 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın tüm dünyayı kasıp kavurmasıyla birlikte kapitalizmin yüce çıkarları gereği kadınların rolleri de birdenbire değişiyordu. O zamana dek ev ve kilise arasında mekik dokumaları ve çocuk bakmaları istenen, sürekli aşağılanan ve erkeklere özgü olduğu düşünülen işlere yaklaştırılmayan kadınlar, İtalya'da, Almanya'da ve ABD'de makina başına çağrılıyor, burjuvazi tüm imkanlarını ve nüfuzunu kullanarak kadınları iş gücüne çekmek için tıpkı bir ahtapot gibi bütün kollarını harekete geçiriyordu.

Sistemin ihtiyacı gereği bugün tradwifelar vasıtasıyla geleneksel rollerine dönmeleri istenen kadınlar o günlerin ABD'sinde yürütülen yoğun bir propagandayla kadın işçi ordularına dönüştürülüyordu. O güne kadar bakımlı olmaları, çocuk doğurmaları, ev işleriyle ilgilenmeleri ve kocalarının her türlü isteğine cevap vermeleri istenen kadınlar fabrikalarda, atölyelerde ve ağır savaş sanayinde çalışmaya çağırılıyordu.

Bu uğurda özellikle ABD hükümeti, sermayenin bekası için seferber oldu.

Yaklaşık 4 milyona ulaşan iş gücü ihtiyacının kadınların işgücü piyasasına girmesiyle domine edileceği düşünülüyordu. Kadınların fiziksel olarak “narın varlıklar” olduğunu, erkeklerin yapması gereken ağır işlerde çalışamayacağı yönündeki tüm görüşler ters-yüz ediliyor ve o güne kadar aileleri için fedakarca çalışan kadınlardan artık “vatanları için fedakarlık etmeleri” isteniyordu. Gazeteler, posterler, filmler, şarkılar gibi dönemin propaganda araçları devreye sokularak kadınlara “Yapabilirsin!” deniyordu. Bu propaganda araçlarından en etkilisi bugün dahi kitlelerin hafızasında yer edinen J. Howard Miller tarafından “Rosie the Riveter” (Perçinci Rosie) kampanyası kapsamında üretilen “We Can Do It!” (Gücümüz Her Şeye Yeter!) ve Norman Rockwell tarafından resmedilen “Rosie the Riveter” (Perçinci Rosie) ikonik karakterleriydi.

Rosie the Riveter'in, 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı sırasında savaş sanayinde çalışacak ve çoğunluğu mühimmat üretecek kadınları temsil etmesi isteniyordu. Norman Rockwell'in yarattığı Perçinci Rosie figürünün esin kaynağı bize Michelangelo'nun Sistine Şapeli peygamber resmini hatırlatıyor. Öyle görünüyor ki Norman Rockwell Perçinci Rosie için oldukça kaslı bir erkek vücudu kadar din sosuna da ihtiyaç duyuyor. Rosie bu ikonik posterde kaslı vücudu, başındaki koruyucu gözlükleri ve ABD emperyalizminin simgesi haline

gelmiş kot işçi tulumuyla kendinden emin güçlü bir kadın imajı çiziyor. Kucağında taşınması oldukça güç olan uçak yapımında kullanılan perçinleme makinasını tutmakla kalmıyor, ayaklarına giydiği Amerikan tipi makosen ayakkabılarıyla Hitler'in "Mein Kampf" (Kavgam) kitabını eziyor. Norman Rockwell Rosie'nin erkeksi işçi tulumunun cebinden fırlamış gibi resmettiği pudra ve mendille tüm maskülen görünümüne rağmen Rosie'nin bir kadın olduğunun unutulmaması ve zamanı geldiğinde toplumsal cinsiyet rolleri gereği evine dönmesi gerektiğine vurgu yapıyor. Afişteki bir diğer dikkat çekici ayrıntı ise işçi tulumunun yakasındaki rozete benzer düğmeler. Düğmeler tüm o maskülen görünüm içerisinde Rosie'nin kolye taktığı izlenimini veriyor. Düğmelerdeki simgeler ise hayli dikkat çekici, biri Kızılhaç simgesi taşıyor. Diğerine ise zaferin İngilizcesi olan "Victory" nin baş harfi olan "V" simgesi resmedilmiş. Diğer düğme simgeleri ise savaş sırasında kadınların dahil oldukları yardım kuruluşlarını simgeliyor.

Patriyarkal kapitalizm savaş yılları boyunca kadınların geleneksel olmayan rollerde çalışarak iş gücüne ve savaş ekonomisine katılmasını hedefleyen böyle sayısız kampanya yürütüyor. Kimisinde kadınlara "Elektrikli mikser kullanıyor musunuz? O zaman matkap kullanmayı de öğrenebilirsiniz." diyor. Kimisinde başında kırmızı bandanası, üzerinde işçi tulumu ve makyajıyla yeni bir Rosie figürleyerek ve savaşta olan erkek nüfusu hatırlatarak "Do the job HE left behind" (O'nun Geride Bıraktığı İş Yapın) diyor. Savaş döneminde erkek nüfusun iş gücünden çekilmesi sonucu kadına dayatılan cinsiyetçi bakış açısının yeniden yapılandırılmaya çalışıldığına açık bir göstergesi olan "We Can Do It!" (Gücümüz Her Şeye Yeter!) afişi ise kadının kendinden beklenenden daha büyük işler yapabilme potansiyeline vurgu yapıyor.

Savaş yıllarında sadece ABD'de 6 milyona yakın kadın savaş sanayiinde çalışıyordu. Yapılan burjuva propagandanın aksine kadınların

büyük çoğunluğu "vatan uğruna" değil açlık ve yoksulluktan kurtulmak için kaynak ve perçin makinelerinin başlarına geçiyordu. Çoğunluğu anne olan kadın işçiler düşük ücretlerle uzun saatler boyu çalışıyor, onlara "erkeklerle aynı işi yapabilirsiniz" diyen sistem erkeklerle aynı ücreti ödemiyordu. Fatura, kira, beslenme gibi masrafları azaltmak için evlerini kendileri gibi çocuk sahibi-işçi kadınlarla paylaşıyor; temizlik, yemek, çocuk bakımı gibi işleri yapabilmek için de karşılıklı farklı vardiyalarda çalışıyorlardı.

Her kriz ve savaş döneminde olduğu gibi bu dönemde de burjuvazi kendi çelişkilerini gözler önüne sererken karşıtlıklarını da yaratıyordu.

Kadınlara "Yapabilirsin!" diyen sistem, savaş bittiğinde yine tüm iki yüzlülüğünü kuşanarak kadınlara "evlerinize dönün, çocuk yapın, kocalarınızla ilgilenin!" çağrısında bulunuyordu. Ancak savaş sırasında kadınların iş gücü olarak üretime katılması için yaratılan güçlü kadın imgesi vurgulu kadın stereotipleri sadece sistemin çelişkilerini ortaya dökmekle kalmıyor, pratikte de kadın kimliğinin toplumsal dönüşümüne katkı sağlamış görünüyordu. Zira artık kadınlar mikser de perçinleme makinesi de kullanıyor, tarihsel anlamda önemli bir dönemeci aştıklarının bilinciyle kamusal alandaki varlıklarının geriletilmesine izin vermeme konusunda kararlı görünüyordu. Bu durum kadının toplumsal rolünün ne olduğunu sorgulayan büyük tartışmaları da beraberinde getiriyordu. Sorular tek bir nokta da düğümleniyordu. Kadının yeri evi mi yoksa her yer miydi?

Milyonlarca kadın evlerine dönüp burjuvaziye taze kan olacak yeni işçiler doğurmayı reddediyor ve direniyordu. Bu direniş karşısında burjuvazi, propaganda kampanyalarını yoğunlaştırıyor, Rosielere "Evine dön!" diyordu. Çağrı olmaktan çok emir olan bu komuta terhis edilen askerlerin eşlerine yönelik baskıları da ekleniyor tüm baskılara rağmen kadınlar eve dönmemekte ısrar ediyorlardı. Milyonlarca kadın zorla işten çıkarıldı. Fabrikalarda çalışmayı

sürdüren on binlercesi vasıfsız işlerde, uzun saatler boyu, çok düşük ücretlerle çalışmaya mahkûm edildi. Burjuvazinin demagogları kadınların tezgâhları, kendi istekleriyle terhis edilen askerlere bırakıp evlerine koştuklarını söylese de pratikte durum bambaşkaydı. Birçoğu burjuvazinin türlü oyunlarıyla evlerine dönmek zorunda bırakılsa da kadınlar, tezgâh başında olmanın hakları olduğunu tecrübe etmenin bilinciyle deneyim biriktirdiler ve tarihin durdurulamayan akışı içerisinde sayısız kazanım elde ettiler. Her saldırıya kendilerinden çalınanı geri alarak yanıt verdiler. Üstelik bu durum sadece ABD'ye özgü değildi.

Kapitalist ataerkinin kadınların kazanımları tersyüz etme retorüğının altında -dün olduğu gibi bugün de- sırtını dayadığı burjuva ailenin korunması ve güçlendirilmesi yatıyor. Bu doğrultuda da kadının devletin ideolojisini içselleştirmesi ve onun istediği bireye dönüşmesi isteniyor

Kapitalist ataerkinin tüm bu kazanımları tersyüz etme retorüğının altında ise dün olduğu gibi bugün de sırtını dayadığı burjuva ailenin korunması ve güçlendirilmesi yatıyor. Bu doğrultuda da kadının devletin ideolojisini içselleştirmesi ve onun istediği bireye dönüşmesi isteniyor. Üstelik bu durum kadının kendi seçimiymiş gibi gösterilerek sömürü derinleştiriliyor. Toplumlara açlığın, yoksulluğun ve güvencesizliğin küresel anlamda dayatıldığı günümüz dünyasında ekonomik açıdan güvencesi olmayan kadın "kutsal ailenin" duvarları arasına sıkıştırılıyor.

Ancak kadınlar geçmişte olduğu gibi bugün de kendilerini aileye zincirlemeye çalışan burjuva devletin bu ayak oyunlarına her alanda meydan okuyor. Fabrikaları, atölyeleri, meydanları, sokakları dolduruyor. Üretimden gelen gücünün de bilinciyle "Sömürüye son!", "Eşit işe eşit ücret!", "Ailenin kölesi olmayacağız!" diyor.

“Bilimsel” Saçmalıklara Karşı Notlar

D. Emrah Zıraman

Düşünün ki bir fizik profesörünüz. Bir gün "Aşılan Sınırlar: Kuantum Kütleçekiminin Dönüşümsel Bir Betimlemesine Doğru"⁽¹⁾ gibi “ağır felsefi” içerikli bir makale yazıyorsunuz. Kaleminiz öyle kuvvetli ki, 40 sayfalık makalenizin sadece 12 sayfasında meramınızı anlatıp sonuca bağlamışsınız. Geriye kalan 28 sayfanın 13 sayfası kaynakça, 15 sayfa da dipnottan oluşuyor. Bu olağanüstü makalenizi de ABD’de post-modern teorinin en önemli dergilerinden birisi olan Social Text’e gönderiyorsunuz. Ve nihayetinde makaleniz dergide “Yıldız Savaşları” dosyası altında 1996 yılının İlkbahar/ Yaz sayısında yayınlanıyor. Siz de doğal olarak mutlu ve mesut oluyorsunuz.

Sokal sadece “akademik bir parodi” yapmadı. Social Text gibi önemli, “saygın” bir post-modern bir dergiye göndererek yaptı parodisini. Çünkü Sokal’un amacı, “bilimsel” görünen saçmalıklarla bir makale yazmak değildi. Esas amaçlarından birisi de post-modernizm bayraktarlığı yapan bir derginin “bilimsel” saçmalıklarla dolu bir makaleyi neden yayınladığını, yayınlatabildiğini sorgulamaktır.

Gerçekte ise “Aşılan Sınırlar: ...” makalesinin yazarı Alan Sokal bu durumdan hiç de memnun olmuyor. Makalesinin yayınlanmasından sonra yaptığı açıklama ile makalesinin Social Text dergisinin hakemleri

tarafından okunmadığını, şayet okunsaydı hakemlerin makalesinde kullandığı, ele aldığı bilimsel argümanlarının tümünün saçma olduğunu anlayacaklarını söyler. Sokal Vakası/Olayı⁽²⁻³⁾ olarak bilinen bu durum akademi dünyasında, özellikle sosyal bilimler alanında, sarsıcı bir etkiye sahip oldu.⁽⁴⁾

Sokal sadece “akademik bir parodi” yapmadı. Social Text gibi önemli, “saygın” bir post-modern bir dergiye göndererek yaptı parodisini. Çünkü Sokal’un amacı, “bilimsel” görünen saçmalıklarla bir makale yazmak değildi. Esas amaçlarından birisi de post-modernizm bayraktarlığı yapan bir derginin “bilimsel” saçmalıklarla dolu bir makaleyi neden yayınladığını, yayınlatabildiğini sorgulamaktır: Hakemler okumuyor veya okuduklarını anlamıyorlar veya bilimsel olup da anladıklarını sandıklarının gerçeklikle hiçbir ilgi ve alakası yok veya bunların hepsi.

Alan Sokal bununla da kalmaz. Bir başka fizikçi Jean Bricmond ile “Son Moda Saçmalar” adında bir kitap yazdılar. Sokal ve Bricmond, özellikle post-modern felsefenin dayandığı ya da bayrak taşıyanı düşünürleri olan Lacan’dan Boudrillard’a, Deleuze’den Guattari’ye kadar pek çok düşünürü sert biçimde eleştirmişlerdir.

Sokal ve Bricmond’un eleştirilerinin özü şudur: Bilimi eleştirmek başka bir şeydir, bilimi çarpıtmak başka bir şey. Sokal ve Bricmond özellikle post-modernist kuramcılarının bilimsel pek çok konuyu hiç anlamadıklarını, anladıklarını sandıklarını ise çarpıttıklarını söylerler. Örneğin “... Lacan”, diyor Sokal ve Bricmond;

Matematikteki pekişiklik (*compactnes*) kuramından birkaç

Alan Sokal
Jean Bricmont
Impostures
intellectuelles

Son Moda Saçmalar İngilizce ilk baskının kapağı

anahtar sözcük kullanıyor... ama bunların anlamlarını hiç göz önüne almaksızın gelişi güzel sağa sola dağıtıyor. Verdiği pekişiklik “tanımı” yalnız yanlış değil, abuk sabuk... (age, 41)

Ya da örneğin

Görünüşe bakılırsa teknik matematik kavramları bağlam dışı kullanmak bir gelenek haline gelmiş. Lacan’ın toruslar, hayali sayılar; Kristeva’da sonsuz kümeler; burada [Boudrillard bölümündeyse] Öklid dışı uzaylar. İyi ama bu eğretilenimin anlamı nedir? Acep savaşın geçtiği bir Öklid uzayı nasıl bir şeydir? Yeri

(1) Makalenin orijinali için bkz: <https://web.archive.org/web/20080119074122/http://cbl.leeds.ac.uk/nikos/tex2html/doc/latex2html/latex2html.html>

(2) Bkz: https://tr.wikipedia.org/wiki/Sokal_Olay%C4%B1#cite_note-2

(3) Benzer bir Sokal Vakası’nı da Türkiye’de 2023 yılından oldu. Uyduruk bir karakter Prof. Dr. Recai Coşkun “Bilgelik Olarak Dijital İşletmecilik” başlıklı makalesi hakemli dergide yayınlanır. Makaledeki tüm atıflar dahi kurmacadır. Bkz: <https://tr.euronews.com/2023/11/09/turk-akademisinde-liyakat-tartismasi-profesor-uydurma-makaleyi-hakemli-dergide-nasil-yayim>

(4) Olayın yaşandığı dönemde en başta sosyal bilimlerde dergilerin editöryal süreçleri eleştiri konusu. Ancak diğer yandan Sokal Vakası aslında sosyal ve doğa bilimleri arasında iş bölümünden kaynaklı derin uçurumda kendisini gösterir. Bugün bile sosyal bilimciler doğa bilimlerinden onu anlamayacak kadar uzak, doğa bilimciler ise insanlar arası ilişkilerin incelenmesinin bir bilim olabilmesine ciddi bir süpheyle yaklaşır.

gelmişken ekleyelim: Fizikte ve matematikte “çoğul kırınım gösteren bir aşırı uzay”... diye bir şey yoktur. Bu yalnızca Boudrillardvari bir uydurma. (age, 162, italik yazara ait)

Peki Sokal ve Bricmond bilime dair veya bilimden beslenen fikirler üretebilmek için illa fizikçi, matematikçi, kimyacı kısacası sadece bilimsel eğitim almak mı gerekir, diyorlar. Kesin bir ifade ile hayır. Meramlarını şu cümle ile anlatıyorlar aslında:

Hemen söyleyelim, cebir ya da kuantum mekaniği bilmemek ayıp değil. Biz, bazı ünlü aydınların olsa olsa popüler düzeyde anlayabildikleri karmaşık konularda derin düşünceler dile getiriyorlarmış gibi görünmelerini eleştiriyoruz. (age, 24)

Esas yapmak istediklerini ise şöyle anlatıyorlar:

İşte bizim amacımız tam olarak kralın (ve kraliçenin) çıplak olduğunu söylemek. Ama biraz açıklayalım. Niyetimiz *genel olarak* felsefeye dair, beşeri ya da sosyal bilimlere saldırmak değil. Tam tersine bu alanların çok önemli olduklarını düşünüyoruz. Ama bu alanlarda çalışan (özellikle de öğrencileri) **göz göre yapılan bazı üçkâğıtçılıklara karşı uyararak istiyoruz.** Ortaya koydukları düşüncelerin derinliğinden dolayı güç anlaşılmasıyla ünlenmiş bazı metinlerin bu ünlerini “yıkmaya” çalışıyoruz. Burada sizlere, bir metnin anlaşılabilirliği gibi görünme nedeninin içeriğinin derinliği değil, **gerçekten hiçbir anlama gelmemesi olduğunu göstereceğiz.** (age, 24, İtalik yazara boldlar bana ait)

Sokal ve Bricmond’un çalışması “bilimsel” saçmalıklara karşı en kapsamlı ve çarpıcı çalışmaların başında geliyor. Ve özellikle sosyal bilimler alanında bilimi kullanarak anlamsız ve bomboş fikirlerle karşılaştığında dönüp yeniden göz atılması gereken bir kaynak niteliğinde.

Sokal ve Bricmond’un eleştirilerinin özü şudur: Bilimi eleştirmek başka bir şeydir, bilimi çarpıtmak başka bir şey. Sokal ve Bricmond özellikle post-modernist kuramcılarının bilimsel pek çok konuyu hiç anlamadıklarını, anladıklarını sandıklarını ise çarpıttıklarını söylerler

Tarih ve bilim ilişkisi Öz

Sokal ve Bricmond’un biçim olarak eğlenceli içerik olarak da yoğun çalışmasının önemli tek bir eksikliği var. Her ikisi yazar da “son moda saçmalar”ın tarihselliğine dair bir yaklaşım getirmeyip kendi dönemlerinde var olan bir sapma olarak almışlar. Örneğin; Ne oldu da bilim sosyal bilimlerin elinde “üçkâğıtçılık” aracı haline geldi?

Kapitalizmin şafağında (Rönesans) ve sonrasında (Aydınlanma) döneminde yere göre sığdırılamayan bilim nasıl oldu da “beşeri” bilimlerin nefretini kazandı? Post-modernizmin atom bombasından bilimin ırkçılığın aracı olarak kullanılmasına kadar haklı olan eleştirileri, ne oldu da bilimi yok saymaya döndü? Ya da aynı post-modernizm hiç anlamadığı belli bilimsel konuları toplumu ve insanı anlamak adına “hiçbir anlama

gelmeyen” düşünceler nasıl üretebildi? Sokal ve Bricmond bunlara benzer pek çok soruyu hiç tartışmadan konuyu ele almışlar.

İtibariyle Sokal ve Bricmond önemli çalışmalarında da pek çok bilim insanının yaptığı gibi tarih ile ilişkilendirmeden ele almışlar.

Hal böyle olunca bilimin kendi sınırları içinde çok güçlü olan eleştirileri bilimin tarihteki yeri anlamında zayıf kalmış.

Hegel’in felsefe tarihi içindeki ayırt edici yanı sadece yöntem olarak diyalektiği yeniden keşfetmesi ve kullanması değildir. Bununla birlikte Hegel tarihi felsefenin için sokmuştur.

Tin dediği olguyu krallardan insanın ahlak ilişkilerine kadar pek çok alanda tarihsel bir yapı olarak ele alması Hegel’in büyüklüğünün esas yanındır.

Marx’ı büyük yapan da Hegel’in diyalektik ve tarih alanındaki büyüklüğüne yaslanarak, ama Hegel’in idealist yanlarını söküp atmasıdır.

Marx tarihi gök yüzünde, tanrılar diyarında değil, insanlığın yüzbinlerce yıldır her gün yaptığı dünya üzerinde tarif etmiştir:

Tarih ve bilinçaltı ile ilgili bir illüstrasyon

Gündelik hayatın üretimi ve yeniden üretim.⁽⁵⁾

Marx ve Engels birlikte kaleme aldıkları *Alman İdeolojisi*'nde tarihin düşünceleri için önemini şöyle vurgularlar:

Biz tek bir bilim tanıyoruz, o da tarih bilimidir. İnsan tarihe iki açıdan bakabilir ve tarihi doğa tarihi ve insanlık tarihi olarak ikiye bölebilir. Ancak, bu iki yan birbirinden ayrılamaz İnsanlar var olduğu sürece, doğa tarihi ve insanlık tarihi birbirini koşullayacaktır. (age, 28)

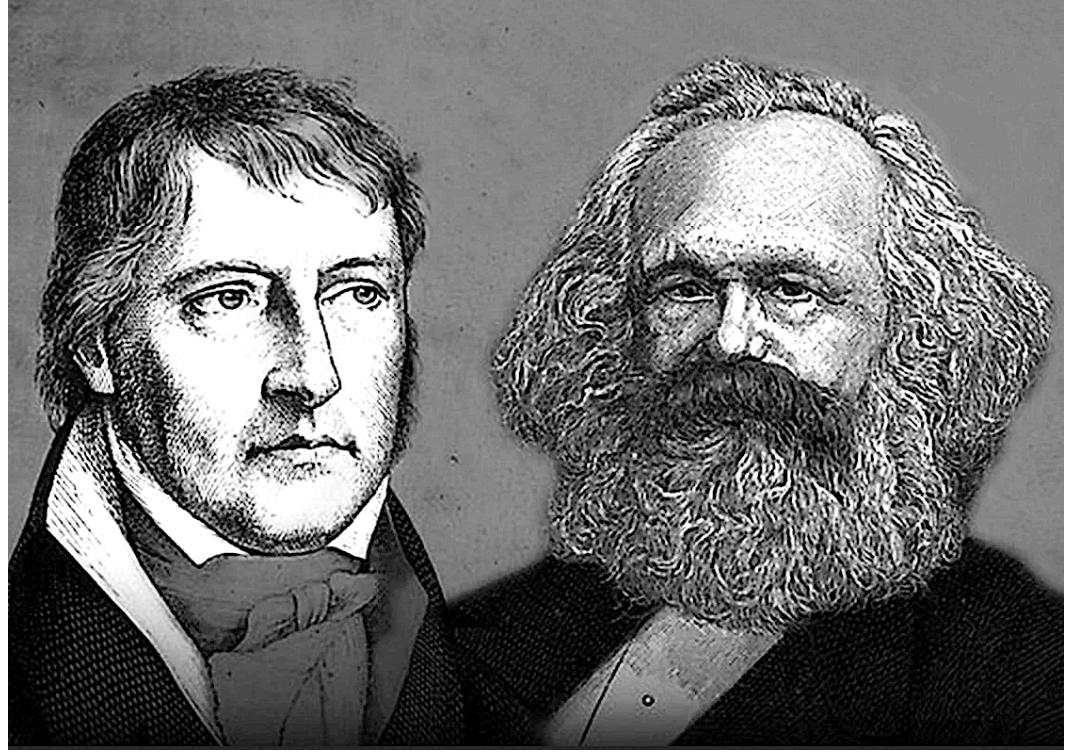
Hegel sonrasında doğa ve sosyal bilimlere tarihin sokulmamasının bugün dahi etkisi olan sonuçları vardır. Freud inceleme yaptığı alanın tarihle ilişkilendirme konusunda ilginç örneklerden birisidir. Bilinçaltı gibi bir durumun var olduğunu öne sürerek insan davranışlarına dair çığır açıcı bir keşfe imza atmıştır. "Totem ve Tabu" çalışmasında tarih ve bilinçaltı, bilinç dışı ilişkisini, tartışmalı da olsa kurma çabası içindedir. Ki bu yönüyle geçmiş kuşakların kolektif bilinç, bilinç altı ve bilinç dışını inceleme merkezine alan öğrencilerinden Lacan'a yol gösterici olduğu aşikardır. Ancak aynı Freud tarih ile psikanaliz ilişkisini, o da en dar biçimde, her insanda var olduğunu iddia ettiği kompleksi tanımlayabilme için Kral Oidipus oyunu- ile sınırlı tuttuğunda teorisi çok ciddi

biçimde açık verir. Şayet Freud psikanizle tarihi arasında, en azından Hegel kadar, bir ilişki kurabilseydi ailenin (Kral Oidipus hikayesinde olduğu gibi) öncesiz ve sonrasız bir mefhum olmadığını, çeşitli koşullara bağlı olarak değişken bir yapı görürdü. Şayet Freud psikalizi Marksist tarih anlayışıyla ilişkilendirseydi ailenin haz arkasında saklanmış bir mülkiyet biçimi olduğunu görebilirdi.

Günümüzde matematik okuyan üniversite öğrencilerine genel toplumlar tarihini bırakalım

matematiğin tarihi bile anlatılmaz. Öyle olsaydı ortalama bir matematik öğrencisi matematikçi baba oğul Bernoulli'lerin kavgasının arkasındaki "ünlü olma" dürtüsünün toplumsal nedenleri; ya da Newton-Leibniz'in diferansiyel keşfi konusunda birbirlerini Musa'nın 10 yaşağından birisiyle "hırsızlıkla" suçlamasının nedenlerini bilebilirdi.⁽⁸⁾

Ya da sıfırı "keşfetmeye" Sümer ve Babil kültürünün yaklaştığını ama sıfırı Hint kültürünün keşfettiğini, sayıların ve de matematiğin saf bir

Hegel ve Marx

⁽⁵⁾ "... Materyalist tarih anlayışına göre, tarihte en sonunda belirleyici etken, gerçek yaşamın üretimi ve yeniden üretimidir. Marx da ben de bundan daha çoğunu asla ileri sürmedik. Bundan ötürü, herhangi bir kimse bunu ekonomik etken biricik belirleyici etkendir diyerek bozarsa, bu önermeyi anlamsız, soyut, saçma bir söze dönüştürüyor demektir. Ekonomik durum temeldir, ama üstyapının çeşitli öğeleri -sınıf savaşımının politik biçimleri ve sonuçları, örneğin başarılı bir çarpışmadan sonra yenen sınıfın koyduğu anayasalar vb. hukuksal biçimler, özellikle de bu gerçek savaşımın onlara katılanların beyinlerindeki yansımaları, politik, hukuksal, felsefi teoriler, dinsel görüşler ve daha sonra bunların dogma sistemlerine gelişmeleri- de tarihsel savaşımın gidişinde etkilerini gösterirler ve birçok durumda özellikle onların biçimini belirlerler. Bütün bu öğeler arasında bir etkileşim vardır; bu etkileşimde bütün sonsuz ilinekler (accident) (yani, iç bağlaşımı bizim kendisini yokmuş gibi savsayabileceğimiz kadar uzak veya kanıtlanması o kadar olanaksız şeyler ve olaylar) çokluğu ortasında, ekonomik devrimin sonunda kendisini kesinlikle olurlamak zorundadır. Yoksa teorinin herhangi bir tarih dönemine uygulanması, birinci dereceden basit bir denklemin çözümünden daha kolay olurdu." Engels'in Bloch'a 21-[22] Eylül 1890 tarihli mektubundan.

https://www.marxists.org/archive/marx/works/1890/letters/90_09_21a.htm

⁽⁶⁾ Kral Oidipus oyunu: En bilineni Antik-Yunan yazarlarından Sofokles'in yazdığı trajik oyundur. Apollon tarafından lanetlenen Oidipus babasını öldürüp annesiyle evlenecektir. Bu yazgıyı öğrenen anne babası Oidipus'u bir çobana verirler. Büyüyen Oidipus'a bu lanet anlatıldığında anne babası bildiği kişilerden kaçarken gerçek babasını babası olduğu bilmeden öldürür. Sfenks adındaki canavarı öldürüp ünlü Oidipus kral olarak seçilir ve kural gereği dul kalan kraliçe ile yani annesi ile evlenir.

⁽⁷⁾ Freud her erkek çocuğun annesine aşık olup annesi ile kendisi arasında engel olarak gördüğü babasını kıskanarak onu yok etme arzusuna Oidipus kompleksi; her kız çocuğunun da babasına aşık olup babası ile kendisi arasında engel olarak gördüğü annesini yok etme arzusuna da Electra Kompleksi adını verir.

⁽⁸⁾ Matematikçi kavgaları için bkz: <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2011/06/01/matematik-tarihindeki-cekismeler/>

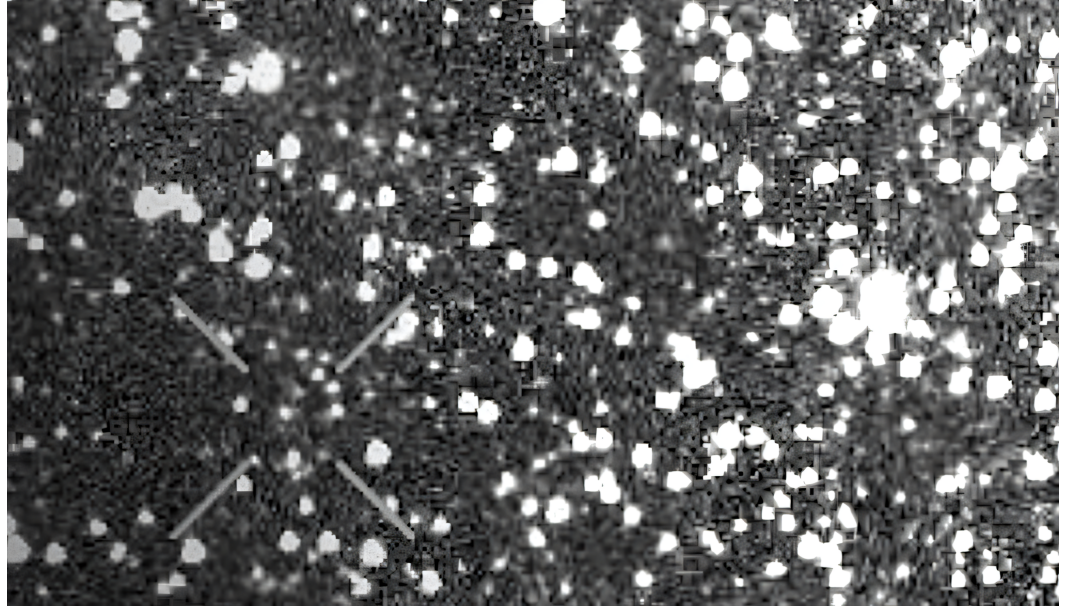
işlemler silsilesi değil tamamen tarihsel bir süreç olduğunu da görürlerdi.⁽⁹⁾

Bilim ve tarih ilişkisini göz ardı etmek bilimsel saçmalıkların bugün bile neden hâlâ var olabildiğini, dahası bu bilimsel saçmalıkların peşinden insanları neden ve nasıl sürüklediğinin anlaşılmasını da engeller. Pek çok örnek verilebilir ama meselenin önemine dair şu örnek yeterli olacaktır: pandemi döneminde aşı olunmaması gerektiğini iddia eden Marksistler çıktı ortaya. Aşı, sağlık emperyalistlerinin bir salgını fırsata çevirmesini eleştirmek ile aşı olunmaması gerektiğini savunmak arasındaki fark hayati bir farktır. Buradaki asıl mesele, bilimsel konsensüsün (aşılardan işe yaramasının) reddedilmesi, "bilimi burjuvazinin aracı olarak görme" şeklindeki kaba bir indirgemeci olarak tarihin dışına çıkmaktır. Hal böyle olunca kendisini Marksist olarak tanımlayan birisinin aşığı inkar etmesi ile zaten aptesti bozulmuş olacağından kıldığı namaz da kabul sayılmaz.

Bilim ve tarih ilişkisine dair Engels'in Doğanın Diyalektiği kitabı, tamamlanmamış olmasına rağmen önemli bir Marksist klasiktir.⁽¹⁰⁾ Öyle

Bilim ve tarih ilişkisini hem insanlık hem de bilimin kendi iç tarihi içinde ele almak, bugün bile ortada olan bilimsel saçmalıkları bertaraf etmek için kritik öneme sahiptir. Çünkü mesele sadece bilimin temel ilkelerini işletmek değildir. Bu ilkelerin varlığının da tarihsel ve sınıfsal olmasıdır

ki, kendi zamanında çığır açıcı ama bugün lise seviyesindeki bilimsel gelişmeleri Engels hem tarihsel olarak insanlıkla ilişkisini hem de bilimin kendi tarihsel ilişkileri bağlamında parlak biçimde ele alır.⁽¹¹⁾ Doğanın Diyalektiği'nin önemini, el yazmalarını ilk defa 1927 yılında

I3/Atlas'ın NASA tarafından çekilmiş görüntüsü.

basan SSCB Marksizm ve Leninizm Enstitüsü kitabın önsözünde şöyle tarif eder:

Marksizmin tarihinde ilk kez olarak Engels, felsefe ve doğa bilim arasındaki ilişki sorunuyla esaslı biçimde uğraşmış, bunların birbirleriyle karşılıklı bağımlılığını ortaya koymuş, "doğa bilimdeki gelişme nedeniyle, bu alanda metafizik görüşün olanaksız hale geldiğini" ve "diyalektiğe dönüşün bilinçsizce, dolayısıyla çelişik olarak ve yavaş yavaş yer aldığını" ve Hegelci gizemcilikten artıtlmış diyalektiğin "doğabilim için mutlak bir zorunluluk olduğunu" kanıtlamış ve bilim adamlarını, diyalektik yöntemi bilinçli bir biçimde kullanmayı öğrenmeye çağırmıştır. (age, 27)

İnsanlığın tarih öncesi zamanlardaki bilimsel denebilecek ilk işlerinden Antik-Yunan'da veya Araplardaki bilime, bilime dair tartışmalara değinen Engels bilim ve insanlığın tarihsel ilişkisini şöyle tanımlıyor:

Ortaçağların karanlık gecesi bittikten sonra, bilimler ansızın yeni ve beklenmedik bir güçle dirildiyse ve mucizevi hızla gelişmeye başladıysa, bu mucizeyi

gene üretime borçluyuz... Modern doğabilim -Yunanların çok parlak sezgileri ve Arapların birbirleriyle bağlantısız araştırmaları karşısında bilim özelliğinden söz edilebilecek tek alan- feodalizmin burjuvazi tarafından ezildiği o büyük çağ ile başlar." (age, 235 ve 246)

Modern bilimin kapitalizmle ilişkisini kurduktan sonra Engels astronomi incelemeleri ile Kepler devriminden Darwin'in evrimine kadarki dizgeyi ele alır. Engels'in Doğanın Diyalektiği'ndeki bilimsel bilgi birikimi hayret verici düzeydedir. Resmi olarak lise diploması olan Engels bilimsel bilgi birikimini diyalektik ile birleştirerek daha 19. yüzyılın son çeyreği gibi çok erken bir tarihte

...Bununla birlikte, atomları, hiç bir zaman basit ya da genellikle bilinen en küçük madde parçacıkları olarak kabul etmek doğru değildir... O halde maddenin yapısı konusunda nasıl bir görüşe sahip olunursa olunsun, madde, kesindir ki, görelilik olarak farklı kütle niteliğindeki iyi belirlenmiş bir dizi gruplara ayrılmıştır; öyle ki bu her farklı grubun öğeleri, birbirleri karşısında belirli, sonlu bir kütle

⁽⁹⁾Sıfırın keşfi de dahil olmak üzere sayıların tarihsel- antropolojik serüveni için bkz; Goerges Ifrah, Rakamların Evrensel Tarihi, TÜBİTAK Yayınları.

⁽¹⁰⁾Bilimin diyalektik ve tarihsel materyalist ele alındığı -başta Kapital olmak üzere- kitaplar, pasajlar çok fazladır. Ancak Doğanın

⁽¹¹⁾Diyalektiği Marx ve Engels'in aralarında yaptıkları konu iş bölümü bakımından M-L klasikler içinde özel öneme sahip bir çalışmadır. Buna dair özellikle bkz, age 38-58 ile 235-268 arası)

orantısındadır; bu gruplar, matematiksel anlamda bir sonraki grubun, sonsuz büyüklükte ya da sonsuz küçüklükteki oran halinde bulunmasının tersinedir. Görünebilen yıldızlar sistemi, güneş sistemi, yersel kütleler, moleküller ve atomlar, son olarak esir parçacıkları, hep böyle birer grup meydana getirirler... (age, 342,343)

...diyebilmiştir. Erken bir tarih, çünkü yıldızların, galaksilerin dahi kökeninde bugün atom altı parçalar olduğuna kuantum mekaniği 1925'te Alman fizikçi Werner Heisenberg tarafından ilk işlenirken quarkların keşfi ise 1960'larda gerçekleşti.⁽¹²⁾

Bilimsel saçmalıkların bir kısmı (*Sokal Vakası*'nda olduğu gibi) felsefe sınırları içinde yer alırken ağırlıklı olan kısmı ise kendisini popüler kültür içinde gösterir. Popüler "bilimsel" saçmalıkların en kült kitabı Erich von Däniken'in *Tanrıların Arabaları* kitabıdır

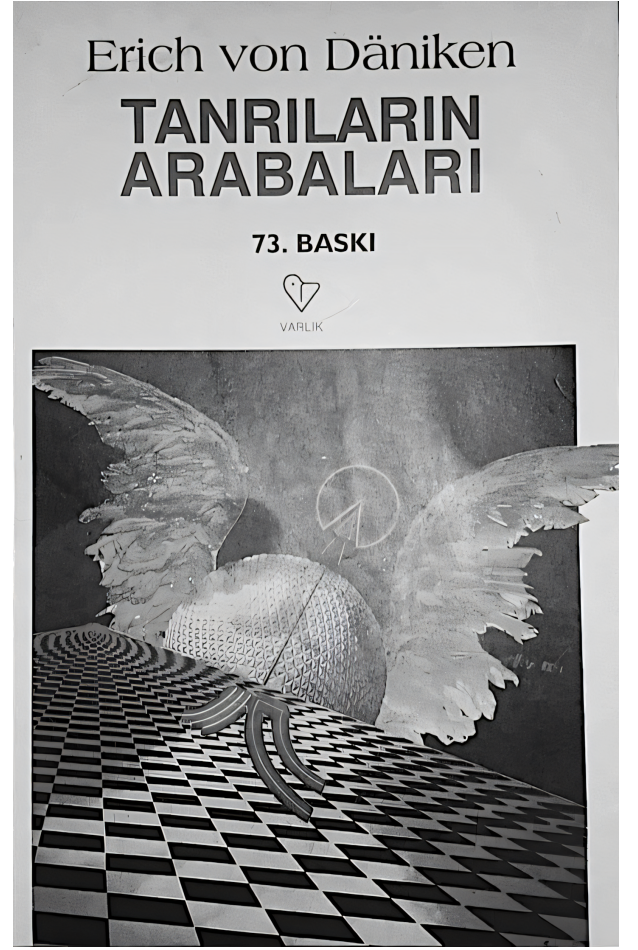
Bilim ve tarih ilişkisini hem insanlık hem de bilimin kendi iç tarihi içinde ele almak, bugün bile ortada olan bilimsel saçmalıkları bertaraf etmek için kritik öneme sahiptir. Çünkü mesele sadece bilimin temel ilkelerini işletmek değildir. Bu ilkelerin varlığının da tarihsel ve sınıfsal

olmasıdır. Modern bilimin gözlem özelliğini büyük bir sabırla işlemiş bir deha olan Kopernik'in kozmolojide "tanrıbilimi kapı dışarı" etmesi; gözlemlerine uygun matematik olmadığı için matematiğin yeni dallarını icat eden bir başka deha Newton'un çekim kuvvetlerini çözemediği noktada "ilahi bir ilk itiş"e sığınmasının nedeni de tarihsel ve sınıfsaldır. Birisinde burjuvazinin şafağını diğerinde ise artık öğle vaktine ulaşmış burjuvazinin gericielik tohumlarını görürüz.

"Bilimsel" saçmalıklara karşı durmak

Bilimsel saçmalıkların bir kısmı (*Sokal Vakası*'nda olduğu gibi) felsefe sınırları içinde yer alırken ağırlıklı olan kısmı ise kendisini popüler kültür içinde gösterir.

Popüler "bilimsel" saçmalıkların en kült kitabı Erich von Däniken'in *Tanrıların Arabaları* kitabıdır. Erich von Däniken "bilimsel" saçmalıkların en popüler yazarıdır. Däniken, 90 yaşına gelmiş olmasına rağmen "insanlık medeniyetinin dünya dışı olduğu" iddiasını dile getirdiği etkinlikler düzenlemeye devam etmektedir. Kitap 32 dile çevrilmiş,

63 milyon adet basılmıştır. Däniken'in *Tanrıların Arabaları* kitabındaki iddialar çürütülmüş, bilimsel hataları kanıtlandığı halde benzer kitaplar yazmaya devam etmesi Carl Sagan'ın ifadesiyle "popüler oluşuna getirilebilecek en mantıklı açıklama, zamane insanların saf ve çaresiz olmaları" basitliğinde açıklanamaz. (Sagan, 1976, XIII)⁽¹³⁾ Däniken'in arkasında

⁽¹²⁾ Revizyonist Bernstein çapsızlığını burada da göstermiştir. Doğanın Diyalektiği el yazmalarını eline geçiren Bernstein metni yayınlamamıştır. 1924'te, o da sınırlı biçimde, metnin bazı parçalarını Albert Einstein'a göstermiştir. Ancak Einstein da kendisine gösterilen sınırlı parçalardan yola çıkarak "elektrik ile ilgili ... kısım yaklaşık 50 yıl önce yazıldığı" için basmaya değer görmemiştir.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Do%C4%9Fan%C4%B1n_Diyalekti%C4%9Fi

Bernstein çapsızlığı ile metni sınırlı biçimde okutarak Einstein gibi bir zekanın Doğanın Diyalektiği'nin önemini anlamasını engellediğini bile söyleyebiliriz.

⁽¹³⁾ Alanı dışında eksik bilgilerle bilimi savunduğuna dair Carl Sagan'a dair bazı eleştiriler olsa da Sagan, Dänikenvari bilimsel saçmalıklara karşı etkin bir mücadele etmiş en bilinen ve popüler bilim insanıdır. Okuyucuya TÜBİTAK Yayınlarından çıkmış olan *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı* kitabını öneririz. Sagan bu kitabında Occam'ın usturasından* bilimsel yöntemin temellerini oldukça iyi işlemiştir. Sagan ayrıca "Mars'taki yüz"den TV'lerdeki uzun uzun yayınlanan "uyduruk mucizelere" kadar pek çok olayın foyasını ortaya çıkarmıştır. Ancak Sagan'ın bu enerjik karşı çıkışına rağmen kitabının ismindeki bilimin yanı başındaki "karanlık dünya" hâlâ geçerlidir.

* Occam'ın Usturası: Occamlı William modern bilimin önemli önermesini ortaya atan kişi olarak kabul edilir. Dünyevi bilgi ile iman bilgisi arasında kalın bir duvar ören Occamlı William dinden çıktığı gerekçesi ile soruşturma bile geçirir.

Occam'ın Usturası olarak anılan temel prensip şöyledir: "olasılıklar zorunluluk olmadan çoğaltılamaz." Bir başka ifade "eğer bir şeyi açıklayacak en az iki açıklama varsa çoğu zaman basit olan doğrudur." Buradaki basitlik zorunluluğa bağlı olan olasılık ile zorunluluktan yoksun olarak olasılık arasındakiidir.

Örneğin rivayet edilir ki; 1453'te İstanbul Osmanlılar tarafından kuşatılıp toplar Bizans surlarını döverken, Ortodoks rahipler "toplular başında kaç meleğin dans edeceğini" tartışıyorlarmış. Occam'ın Ustura yöntemine göre şu sorularla durumun gerçekliği ele alınabilir: bir meleğin bir olasılık olarak toplu iğne başında dans etmesini sağlayacak bir zorunluluğu tartışmak mı, yoksa İstanbul'un düşme olasılığını bir gerçekliği dönüştürecek olan kale surlarının dışında gürleyen topların zorunluluğunu tartışmak mı?

özel bir sermaye varlığından söz etmek mümkün olmasa da kapitalizmin Däniken türde bilim karşıtı yayınlara, çalışmalara, söylemlere izin vermesi kapitalizmin “piyasa serbestisi” ile açıklanabilir.

Däniken ve onun gibi abuk sabuk anlatılar icat edenlerin en büyük özel hatası insanlığın piramitleri yapacak zeka, emek, araç ve gerece sahip olamayacağına dair gerici inancıdır.

Bu tür akıl piramitlerin inşasının arkasında bile bin yıllık mimari ve mühendislik deneme yanılma olduğunu anlamayacaklardır. Ama daha komiği bu türdeki “uzaylılar yaptı” diyen kişilere “velev ki uzaylılar yaptı, onlar bunları nasıl öğrendi” diye soracak olsanız gözlerine far tutulmuş tavşan gibi kalırlar.

Bilimsellik iddiasına sahip ya da bilimsel kavramları kullanarak üretilen saçmalıklar üretilmeye, tüketilmeye devam edecek. Ta ki bilimsel aklın toplumsal olarak egemen olacağı koşullar var oluncaya kadar. O zamana kadar “bilimsel” saçmalıklara karşı gelmek sadece basit bir bilim savunuculuğu değil tersine kapitalizme karşı ideolojik bir savaşım konusu olacaktır

Bilim karşıtı iddiaların popüler düzeyde alıcı bulması burjuvazinin kapitalist eğitim sisteminde geldiği düzeyin ve de umursamazlığın güzel bir örneğidir. Ancak “bilimsel” saçmalıklar internet ile sadece dolu dizgin değil deli dizgin de akmaktadır. Yerel ölçekte Cumhuriyetin sözde en rasyonalist olması beklenen kesimi Kemalistler’in “19 mucizesi”

peşinden koşması mı dersiniz dünya ölçeğinde Covid-19 aşısı sonrasında pek çok sağlık sorunlarının baş gösterdiğine inanan yüzbinler mi dersiniz?

Temmuz ayından birkaç hafta öncesine kadar devam eden *3I/Atlas* kuyruklu yıldız tartışmaları konunun önemi ve vahameti açısından en son örnek olarak gösterilebilir.

Popüler kültürün en rezil karakterlerinden birisi olan Kim Kardashian’ın bile “buda ne ol ki” minvalinde bir merak Tweet attığı *3I/Atlas*.

3I/Atlas I harfini yıldızlar arası anlamına gelen İngilizce “Interseller” kelimesinden; 3 sayısını yıldızlar arası olduğu tespit edilen 3. cisimden; *Atlas* ismini de kendisini keşfeden kişiden alıyor.

3I/Atlas’ın ilk incelemelerinde mevcut bilgilere göre bir meteor ya da kuyruklu yıldız olarak tanımlanabilecek veriler içermiyor. Örneğin kuyruklu yıldızlar gibi kuyruğu arkaya doğru değil öne doğru. Ya da güneşe yaklaştıkça aktivitesinin artması, renginin maviye dönmesi gibi.

Astronomi dünyası *3I/Atlas*’ı yıldızlar arasından gelen kendine özgü yanları olan bir nesne olarak tanımlıyor. Bir kişi hariç: Avi Loeb. Kendisi de bir astrofizikçi olan Avi Loeb *3I/Atlas*’ın “doğal bir kaya ile açıklanamayacak özellikleri” olduğunu söylüyor.

Bunun yanı sıra Loeb karbon ve su miktarının yüksek olduğunu söyleyerek *3I/Atlas*’ta bir yaşam olduğuna dair iması ile fitil ateşlenmiş oldu: *3I/Atlas* bir uzay gemisi.

Bir bilim insanının bunu söylemiş olmasına dayanıp medya da işin üzerine atlayınca tüm dünyada

zemberek boşalıyor. Kayıp kıta Atlantis’i yaratan uygarlık diyeninden tutulalım Däniken’in lafını ettiği “piramitleri inşa eden uzaylılar geri döndü”ye kadar beş para etmez fikirler ana akım medyada bile ciddi biçimde yer aldı.

İşin ilginç tarafı başta NASA olmak üzere *3I/Atlas*’ı izleyen her bilimsel kurum, kuruluş, bilim insanı aksine kanıtları sunmasına rağmen bu furya devam etti.

Ancak 20 Kasım 2025’te NASA *3I/Atlas*’ın kuyruklu yıldız olduğunu tanıtladı. - NASA’nın kuyruklu yıldız tanıtlamasının ardından *3I/Atlas*’a dair tüm tartışmalar bıçakla kesilir gibi kesildi. Görünen o ki bir sonraki “bilimsel” saçmalığa kadar.

Bilimsellik iddiasına sahip ya da bilimsel kavramları kullanarak üretilen saçmalıklar üretilmeye, tüketilmeye devam edecek. Ta ki bilimsel aklın toplumsal olarak egemen olacağı koşullar var oluncaya kadar. O zamana kadar “bilimsel” saçmalıklara karşı gelmek sadece basit bir bilim savunuculuğu değil tersine kapitalizme karşı ideolojik bir savaşım konusu olacaktır.

KAYNAKÇA

- Sokal, A., Bricmond, J., *Son Moda Saçmalar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002
- Engels, Friedrich., *Doğanın Diyalektiği*, Sol Yayınları, 1979
- Sagan, Carl., *Foreword by Carl Sagan*, *The Space-Gods Revealed: A Close Look At The Theories of Erich Van Däniken*, By Ronald Story, Barnes & Noble Books, 1976, pp. i-xvi.
- Marx & Engels, *Alman İdeolojisi*, Evrensel Yayınları, 2013, İstanbul.
- Sagan, Carl, *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı*, TÜBİTAK Popüler Bilim Yayınları, 1998.

(14) 1968 yılında ilk baskısını yapan Tanrıların Arabaları kitabı, parlak bilim insanları çıkarmasına rağmen akademik olarak dünya ortalaması içinde yer alan Türkiye’de 70 baskıya ulaşmıştır.

(15) NASA en başından beri *3I/Atlas*’ın kuyruklu yıldız olduğunu söylüyordu.

(16) Kendisi de bir astrofizikçi olan ve gençlere Carl Sagan gibi popüler bilimi sevdirmeye çalışan Neil deGrasse Tyson’ın bir radyo programındaki itirazı ve çaresizliği durumun vahametini gösteriyor. Radyo yayıncısı *3I/Atlas*’ın doğal yapım olmadığına dair “herkes...” diye lafa başladığı an Tyson hafif hiddetle “hayır bir tane astrofizikçi” diyerek yayıncıyı durduruyor. Ve olayın özünü açıklıyor. “Karşı konulmaz bir tıklama tuzağı.”

Tatlor’un yayınındaki ilgili kesit için bkz: <https://www.instagram.com/reel/DRSN7qLjEjQ/?igsh=MTlvdWF5aHZhNThycg%3D%3D>

(17) <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/nasa-kimligine-iliskin-tartismaların-surdugu-3i-atlasın-kuyruklu-yıldız-oldugunu-dogruladı/3749308>

(18) Tanıt: Reddedilemeyecek kanıt.

Siyasetsiz Sosyalizm

Proletaryanın tarihsel önderlerinden Lenin'in, içeriği ve amacı yeterince anlaşılmamış yol gösterici eserlerinden biri de "Sol" Komünizm/Bir Çocukluk Hastalığı çözümlemesidir. Onun "sol" çocukluk hastalığı eleştirisi, liberalleşmiş solculuk ve parlamenter budalalık tarafından "bireysel terörizm" ve "maceracılık" olarak gördükleri devrimci radikalizmin eleştirisi sırasında çarpıtılarak kullanılır. İşin tuhafı, bu tek yanlı ve çarpık algı devrimci çevrelerde de yaygındır.

Halbuki "Sol" Komünizm ... kitabının asıl hedefi çürümüş sağ oportünizmdir, yasalılık ve parlamentarizmdir, sınırların korunması ve savaş dahil ulusal sorunlarda kendi burjuvazisinin kuyruğuna takılmakta tereddüt göstermeyen sosyal şovenizmdir. En kısa tanımla İkinci Enternasyonal çizgisi ve ona rengini veren Kautskizmdir. Lenin bu eğilimi kitap boyunca sık sık "ihanelle", "alçaklıkla", "iğrençlikle" suçlar, "oportünist süprütüler" olarak tanımlar.⁽¹⁾ "Çocukluk hastalığı" olarak nitelediği sol keskinliği bile bu büyük oportünist günahın çocuğu olarak görür.

Bu bağlantı içerisinde bunların aslında 'düşman kardeşler' olduğuna da dikkat çeker. İkincilerin solcu keskinliğinin, nefret ettikleri sağ

Lenin'in "sol" çocukluğa yönelttiği eleştirilerin özünü, bu eğilimin 'doktriner keskinliği' ile sınıfı ve yığınları proleter devrim ve sosyalizm davasına kazanmanın olanaksızlığı oluşturur

oportünizmin "pek o kadar önemli olmayan bazı oportünist günahlarını alayla yererken" toprak sorunu ya da proletarya diktatörlüğü sorunu gibi çok daha temel konularda sağın "aşırı oportünizmini taklit etmek" gibi bir tutarsızlıkla malul olduğunun altını çizer.

Lenin'in "sol" çocukluğa yönelttiği eleştirilerin özünü ise bu eğilimin

'doktriner keskinliği' ile sınıfı ve yığınları proleter devrim ve sosyalizm davasına kazanmanın olanaksızlığı oluşturur. Burjuva parlamentolara katılıp katılmama ya da gerici sendikalarda çalışıp çalışmama sorunu bu tayin edici noktayla bağlantılı sonuçlardır. Sorunun özü ya da kendisi değildir yani. Çünkü Lenin, "Bütün sınıfın, sermayenin ezdiği geniş emek yığınlarının öncüyü doğrudan doğruya destekleme durumuna gelmelerini bütün büyük devrimlerin temel yasası" olarak tanımlar.¹ Bunun başarılıp başarılmasını ise devrime öncülük misyonunun hakkının verilip verilmediğinin temel ölçütü olarak koyar.

Biraz uzun olacak belki ama aktaracağımız şu alıntı, bu misyonun hakkının nasıl verilebileceğinin bir formülüdür adeta:

"Uluslararası işçi sınıfı hareketinin bilinçli öncüsünün, yani komünist partilerin, grupların ve eğilimlerin hemen önündeki hedef (çoğunlukla henüz uyuşuk, bilinçsiz, her günkü yaşamlarına dalmış, hareketsiz, uykuda olan) geniş yığınları bu yeni konuma *getirmektir* ya da daha doğrusu *yalnızca* partiyi *değil* aynı zamanda yığınları da bu yeni konuma doğru ilerlemelerinde ve geçişlerinde yönetebilmektir. Birinci tarihsel hedefe (proletaryanın bilinçli öncüsünü sovyetler iktidarından ve işçi sınıfı diktatörlüğünden yana çekmek) ulaşılmaması oportünizme ve sosyal şovenizme karşı tam bir ideolojik ve siyasal zafer sağlanmadan nasıl olanaklı değildir, ikinci hedefe, *yığınları öncünün devrimde zaferini sağlamak için gerekli bu yeni konuma getirmeye, şu anın hedefine sol doktrinciliği saf dışı etmeden, bunun yanılgılarını tam olarak çürütmeden ve etkisiz hale getirmeden ulaşılamaz*" (agk, sf. 107, italikler Lenin'e, boldlar bana ait).

Lenin, sözlerinin devamında "Proletaryanın öncüsünü komünizme kazanmak söz konusu olduğu sürece (ve bu söz konusu olduğu ölçüde) propaganda ön planda yer alıyordu; bütün dar görüşlü sınırlılıklarına karşı küçük grupların propagandası bile yararlı ve verimli olabiliyordu"

der ama ardından bir kez daha tayin edici noktaya parmak basar:

"Ama yığınların pratik eylemi söz konusu olduğu zaman ya da bir başka deyişle *son ve kesin savaşımı vermek üzere milyonlarca insanın oluşturduğu orduları yetiştirmek, belirli bir toplumun bütün sınıf güçlerini mevzilendirmek söz konusu olduğu zaman yalnızca propaganda yöntemleriyle, yalnızca 'saf' komünizmin gerçeklerinin yinelenmesiyle hiçbir şey başarılmaz*" (agk, sf. 107, italikler Lenin'e, boldlar bana ait)

Lenin'i rehber alan komünistler olarak bugün ne yapmamız gerektiği sorusunu kendimize soracak olursak, önemli bir farklılık olarak günümüzde

(1) Lenin, "Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı, Sol Yayınları, Yedinci Baskı, sf. 106

Propagandası Ne İşe Yarar?

H. Selim Açıan

proletaryanın öncüsünün komünizme -onun başlangıç aşaması olarak sosyalizme- kazanılması için bile salt propagandanın yeterli olmadığı bir tarihsel evrede bulunduğumuz unutulmamalı. Sosyalizm çok itibar kaybetmiş durumda çünkü. Dolayısıyla sınıfın öncü kesimlerinin

cazgırlardan ve 2023'teki Cumhurbaşkanlığı seçimleri sırasında tereddütsüz Kılıçdaroğlu denmesini savunanlardan duyduk.

Lenin'in "Sol" Komünizm ... kitabındaki eleştirilerinin asıl hedefinin kendilerini olduğunu "unutarak" suçlunun devrimci radikalizm olduğunu savunan yasalı parlamentarist oportünistler de 'ince' politika adına belkemicsizliği öğütleyen oportünistler de "siyasetçilik" kavramını çarpıtıp kirlettiler.

Öte yandan, verdiğimiz örneklerde değil ama başka zaman ve konularda "devrimci tutarlılık" ve "sosyalizme bağlılık" adına siyasetçilik eleştirisini hak eden basmakalıp tutum ve yaklaşımlarla karşılaşmadığımız da söylenemez. Başka bir anlatımla, Türkiye solunda devrimci tutarlılığı genel doğru ve ilkelerin her durumda papağan gibi tekrarlamasına indirgeyen 'düşüncesiz devrimcilik' örnekleri az değildir. Fakat bunların eleştirisini oportünist omurgasızlığı

perdeleme amacıyla kullanılan 'siyasetçilik' demagojisiyle karıştırmamak gerekir. Bu iki yaklaşım, güdülen güncel amaç yönüyle olduğu kadar siyasetten ne anladıkları yönüyle de birbirlerinden çok farklıdır.

İlkesiz siyaset tarzını meşrulaştırma aracı olarak kullanılan 'siyasetçilik' eleştirisi, sadece güncel politika üretimi sırasında değil stratejik düzlemde de dikkatleri toplanması gereken noktanın dışına ve uzağına çeken olumsuz bir rol oynar. O siyaseti sadece günlük sorun ve gelişmelere ilişkin taktik politikaya indirger.

Buna karşın sosyalizmi savunma ve ona yeniden çekim gücü kazandırma kapsamında yoğunlaşılması gereken 'siyaset üretimi' kendisini salt gündelik politika üretimi ile sınırlamaz. "İlkelî duruş" adına bu

Lenin'i rehber alan komünistler olarak bugün ne yapmamız gerektiği sorusunu kendimize soracak olursak, önemli bir farklılık olarak günümüzde proletaryanın öncüsünün komünizme -onun başlangıç aşaması olarak sosyalizme- kazanılması için bile salt propagandanın yeterli olmadığı bir tarihsel evrede bulunduğumuz unutulmamalı

kez ona kayıtsızlığa savrulmadan gündelik politika ile stratejik politikayı birbirlerini tamamlayıp güçlendirecek diyalektik bir bütünlük ilişkisi şeklinde ele alır (Bu ilişkiyi teori-taktik bütünlüğü olarak da tanımlayabiliriz).

Önceliğimiz Ne Olmalı?

Bu bağlantı ışığında asıl konumuza dönecek olursak, sosyalizmi işçi sınıfı ve emekçi yığınlar nezdinde yeniden çekici bir alternatif haline getirmeyi amaçlayan 'siyaset üretimi' günümüzde öncelikli olarak -sınıfsız komünist toplumun başlangıç evresi olan- sosyalizmin ne olduğunu, daha doğrusu insanlığa nasıl bir gelecek vadettiğini yeniden tanımlamak zorunluluğuyla karşı karşıyadır. Teori ve taktik üretiminde dikkat ve enerjisini öncelikle bu noktaya yoğunlaştırmalıdır.

Çünkü 'sosyalizm' denildiği zaman bugün insanların aklına 1989 çöküşü ve sonrasında tanık olunan manzaralarla birleşik olarak anti-komünist ve Troçkist propagandanın Soğuk Savaş yıllarından bu yana yarattığı sosyalizm algısı gelmektedir. Bu algının kirini etkili bir tarzda temizleyebilmek için sosyalizmin gerçekte ne olduğunun ve nasıl bir gelecek vadettiğinin zihinlerde canlanmasını sağlamak zorunludur. İkinci olarak, sosyalizmi tanınmaz hale sokmakla kalmayıp kendisini "sosyalizm" ambalajıyla pazarlamaya çalışan post modern bulamaçlarla bilimsel sosyalizm öğretisini rehber alan proletarya sosyalizmi arasındaki niteliksel farkın görülmesini sağlamak için zorunludur. Ve nihayet sosyalizmi hâlâ kapitalizmin neden olduğu korkulara hitap ederek ya da 1930'lardaki görkemli atılım yıllarının başarılarını hatırlatarak

kazanılması bile 'başka şeyler' yapmamızı gerektiriyor. "Saf komünizmin gerçeklerinin yinelenmesiyle" yetinmeyip etkileyici 'siyaset üretme' yükümlülüğümüz bu noktada karşımıza çıkıyor işte. 'Siyaset'ten ne anlamalıyız "Siyasetçilik" eleştirisi, Türkiye solunda özellikle 2000'ler sonrasının neoliberal ortamında çok kullanılan bir suçlama haline geldi. Asıl olarak, ilkelere dayalı politika yerine an'ın ihtiyaç ve koşullarını esas alan belkemicsiz reel politik yandaşlarının Marksistlere ve radikal devrimcilere yönelttikleri beylik karalamalardan biri oldu.

Hatırlanacak olursa bu suçlamayı en çok 2010 yılındaki Anayasa referandumu sırasında "Yetmez ama Evet"çilerden, 2014 yerel seçimleri sırasında Kılıçdaroğlu CHP'sinin arkasında mevzilenmeyi öğütleyen "Tatava yapma bas geç"çi

propaganda ettiğini zanneden geleneksel kavrayış ve alışkanlıkların sığılığı ve donukluğundan kurtulabilmek için de zorunludur.

Böyle bir yönelim, kapsamının genişliği ve içeriği itibarıyla herhangi bir politika üretiminin ötesine geçen teorik bir yenilenme ve atılım özelliği taşır. Daha doğrusu bunu gerektirir. Dolayısıyla onu bir 'kopuş' ya da 'sıçrama' zorunluluğu olarak da tanımlayabiliriz.

Yalnız bu kopuşun tasfiyeci bir inkâr halini almaması her şeyden önce bilimsel sosyalizm öğretisinin temel tez ve önermelerini kendisine rehber almasına bağlıdır. Eğer bu eksen den kopulur ya da onun devrimci bütünlüğü yerine "işe yarar" görülerek seçilen parçalarıyla yetinilirse en iyimser olasılıkla sonuç 'sosyalizmin sulandırılması' olur.

Bu hatırlatmaların ardından kendimize şu soruyu sorarak işe başlayabiliriz: Sovyetler Birliği ve 1945 sonrası onunla aynı hatta yürütenler olsun oralardaki revizyonist bozulma ve geriye dönüş süreçlerinin farkına vardıktan sonra uzun yıllar "Sosyalizmin ayakta kalan tek kalesi" gözüyle baktığımız Arnavutluk'ta olsun sosyalizm yıkılırken bırakalım sınıfı ve emekçi kitleleri partilerin içinde bile neden dişe dokunur tek bir direniş

Sosyalizmi işçi sınıfı ve emekçi yığınlar nezdinde yeniden çekici bir alternatif haline getirmeyi amaçlayan 'siyaset üretimi' günümüzde öncelikli olarak -sınıfsız komünist toplumun başlangıç evresi olan- sosyalizmin ne olduğunu, daha doğrusu insanlığa nasıl bir gelecek vadettiğini yeniden tanımlamak zorunluluğuyla karşı karşıyadır

olmamıştır?.. Bu ülkelerin hemen hepsinde devrimleri izleyen süreçlerde tanık olunan olağanüstü özveri ve bağlılık örneklerini göz önüne getirecek olursak – ki bu bağlılık Sovyetler Birliği örneğinde Hitlerci Nazi işgaline karşı savaş sırasında 27 milyonun gözünü kırpmadan ölüme gidip diğerlerinin olağanüstü acı ve sıkıntılara göğüs germesinde somutlanmıştır- demek ki istisnasız hepsinde bir hayatîyet kaybı söz konusu.

İşte bu hayatîyet kaybının nedeni nedir? Sosyalizme kaybettiği prestiji ve çekim gücünü yeniden kazandırmak derdindeyse çözümlememiz gereken ilk problem budur kanımca.

İkna Edici Ol(a)mayan Yanıtlar

Troçkizm ve II. Enternasyonal çizgisinin devamı yaklaşımlar, bu sonucu kapitalizmin dolayısıyla üretici güçlerin yeterince gelişmediği Rusya gibi geri bir ülkede sosyalizmi inşa etmeye girişen "tek ülkede sosyalizm" yönelimine ve o yönelime önderlik eden Stalin yoldaşa bağlarlar. 1917 Ekim'i'nde iktidarı ele geçirmiş olan Rusya proletaryası 1926 koşullarında ne yapmalı, nasıl bir yol tutmalıydı sorusuna demagoji dışında net bir yanıtı yoktur bu kategoridekilerin. Bunlardan bazıları Ekim Devrimi'nin bile "tarihsel bir hata olduğu" görüşündedir. Onlar gerçekte 'iradesizlik ve iktidarsızlığın teorisini' yapmaktadırlar.⁽²⁾

20. yüzyıldaki sosyalizmi inşa girişimlerinin geriye dönüş ve yıkımla noktalanmasını tarihin bir periyodunun "doğal bitişi" olarak yorumlamak, andığımız İkinci Enternasyonal zihniyetinin güncel versiyonlarından biridir. Eski ve yeni TİP üyesi Sinan Dervişoğlu bu görüştedir. Ona göre, "Yaşanan çöküşü bir travma olmaktan kurtarmanın tek yolu, olayı bir 'trajedi' olarak algılamaya son verip sosyalizmin dünya tarihinde yaşadığı bir dönemin, insanlığa ve sosyalizme çok şeyler katmış bir periyodun **doğal bitişi** (abç) olarak kavramaktır."⁽³⁾

SB -ve diğerlerinde- kapitalizme geri dönüşü Kruşçev'in ihanetine bağlayan anti-revizyonist tarih okumaları da açıklayıcı ve ikna edici olmaktan uzaktır. Bu yaklaşım her şeyden önce bu kadar kapsamlı ve katmanlı bir sorunu kişilere bağlayan bir idealizmle maluldür. Her şey bir yana Kruşçev bir gece ansızın gökten zembille inmiş biri değildir. Sinsi bir entrikacı olmakla birlikte çapının sınırlılığına rağmen hangi koşulların ürünü olarak parti yönetimine çöreklenip parti içinde ve sosyalist toplumda neden güçlü bir tepkiyle karşılaşmadığı sorusunun yanıtı yoktur mesela bu indirgemeci yüzeysel 'açıklamada'.

Geriye dönüş sorunu gibi çok boyutlu kapsamlı bir konuyu kişilerin ihanetine bağlayan idealist tarih

(2) H. Selim Açı, Bilince Dönüşen Zorunluluk/Tek Ülkede Sosyalizm Yönelimi, Sel Yayıncılık, Ekim 2021 İstanbul

(3) Aktaran Candan Badem, <https://yurtsever.org.tr/2025/sinan-dervisoglundun-sovyet-deneyi-ve-yarinin-sosyalizmi-kitabi-uzerine-553635/>

anlayışının farklı bir versiyonu sosyalizme bağlılığı SSCB'ye bağlılık olarak yorumlayan karşı cephede de karşımıza çıkar. Bunların hedefe çıktıkları günah keçisi ise tabuta son çivileri çakan Gorbaçov'dur.⁽⁴⁾

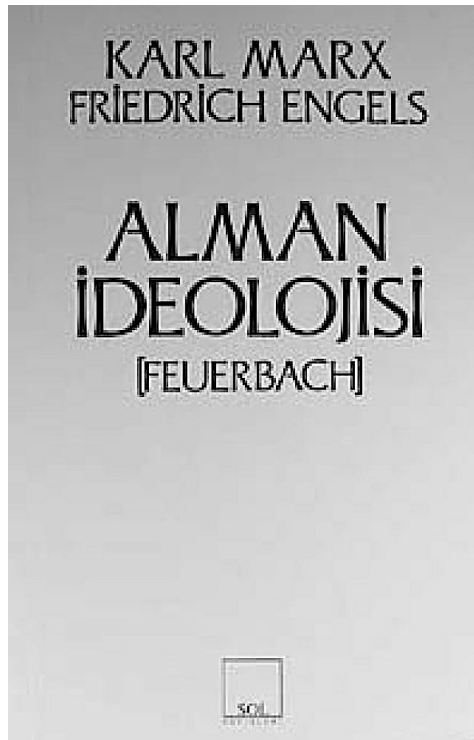
Sovyetler Birliği özgülünde sosyalizmin çöküşüne dair en enteresan görüşlerden biri de "Sovyetler fazla özgür ve fazla refah devleti olduğu için yıkıldı" tezi olsa gerek. SB tarihine ilişkin ufuk açıcı kaynakları Türkçe'ye kazandırmasıyla tanınan Ahmet Açı'nın savunduğu bir tez bu. SB'nde yaşayan bazı Türk öğrencilerle Gorbaçov'un ekonomi danışmanı Aganbegyan'ı da kendisine 'tanık' olarak gösteren Ahmet Açı, 2022 Temmuz'unda yayınlanan bir makalesinde bu tezi özetle şöyle temellendiriyor: SB sosyal bir refah devletiydi. Bazı ithal ürünlerinde yaşanan sıkıntı dışında her şey bulunuyordu. Sıradan bir işçinin hobileri kapsamında sahip olabildiği fotoğraf ekipmanları, dalış takımları ya da av malzemelerine Batı'da ancak üst gelir grupları sahipti. Bankalarda insanların harçayamayacağı kadar para birikti. İşsizlik yoktu, temel ihtiyaçlar için harcanan para ücretlerin çok küçük bölümünü tutuyordu, çalışma koşulları çok rahat ve insaniydi. Fakat fazla refah insanları bozmuştu, tembelliğe, suistimale, çürümeye yol açmıştı. Buna bir de sosyalist kamp üyesi diğer ülkeleri "sosyalizmden uzaklaşmalar" diye kendi halkının mahrumiyeti pahasına besleme sorumluluğunu duymasıyla parti elitlerinin komünizme inançlarını yitirmeleri eklenince çöküş kaçınılmaz oldu.⁽⁵⁾

Öncesi de bir yana 1989'daki çöküş sürecinde tanık olduğumuz manzaraları düşününce bu tez insana "şaka gibi" geliyor. Ahmet Açı'nın bu makalesi, sosyalizmin tarihsel başarılarını savunma konusundaki samimiyetin ölçüyü/ekseni doğru yerden koymadığı taktirde

yaşayabileceği savrulmanın özgün bir örneği aslında. Her şey bir yana sosyalizmi tam da kapitalizm savunucularının saldırı silahı olarak kullandıkları 'tüketim toplumu' ölçülerini kullanarak savunmaya çalışmak onun özülü ve ruhuyla bağdaşmaz. İkinci olarak "Madem o kadar müreffeh ve özgür bir yaşama sahiplerdi 1989 ve sonrasında tanık olduğumuz manzaralar neyin nesiydi o zaman" sorusunu sordurur, ikna edici olmak şurada dursun alay konusu yapılır. Fakat bu fantastik 'sosyalizm savunusu' bizi sosyalizm konusunda yaygın biçimlerde düşülen bazı yanlışları sorgulamaya davet eder.

Doğruları tek yanlılaştırmaktan kaçınmak

Sosyalizm emekçilere elbette yoklukta ve yoksullukta eşitlik değil refah vadeden bir sistemdir. Onu bireysel çıkarların esas olması temelinde korkunç eşitsizlikler üreten kapitalist sistemden farklı kılan ayırt edici özelliklerden biri de budur. Fakat sosyalizm sadece bir 'refah

Toplumun yaşam standartlarını ve refah düzeyini yükseltmeyi (de) amaçlayan bir sistem olarak sosyalizm sadece bu amacı gerçekleştirebilmek için değil kendisini boğmak için fırsat kollayan kapitalist güçlerin saldırılarına rağmen ayakları üzerinde durabilmek için de sanayisini (daha doğrusu üretici güçlerini) geliştirmeye mecburdur elbette

toplumu' mudur? Ya da onu sadece toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp refah düzeyini sürekli yükseltmeyi amaçlayan bir sistem olarak tanımlamak/buna indirgemek ne kadar doğrudur?..

Bu sorulara olumlu yanıt vermek bizi tam da SB başta olmak üzere onu model alan 20. yüzyılın sosyalizm pratiklerinin yoldan çıkmalarına zemin hazırlayan bir perspektif kaymasına ortak olmaya sürükler: Komünizmin alt/başlangıç evresi olarak sosyalizm, bu yaklaşımla, sanayileşme temelinde bir kalkınma hamlesine indirgenmiş olur. Toplumun yaşam standartlarını ve refah düzeyini yükseltmeyi (de) amaçlayan bir sistem olarak sosyalizm sadece bu amacı gerçekleştirebilmek için değil kendisini boğmak için fırsat kollayan kapitalist güçlerin saldırılarına rağmen ayakları üzerinde durabilmek için de sanayisini (daha doğrusu üretici güçlerini) geliştirmeye mecburdur elbette. Bilimsel sosyalizm öğretisinin temellerini atan tarihsel önderlerimizin birlikte kaleme aldıkları Alman İdeolojisi'nde bu mecburiyetin anlam ve önemi şöyle anlatılır:

"... çünkü bu koşul olmadan *kıtlık* genel bir durum halini alır ve *gereksinmeyle* birlikte **zorunlu olan**

(4) Sovyetler Birliği tarihi konusunda dikkate değer araştırmaları ve çevirileri olan tarihçi Candan Badem bu örneklerden biridir. Candan Badem, "Bence Sovyet deneyimini anlamak için en uygun durumda olanlar solda Sovyetik gelenekten gelmekle birlikte geleneğe eleştirel bakabilen bilimsel sosyalistlerdir. Açıkçası ben Maoçu veya Enver Hocacı veya Troçkist veya Yeni Sol gibi geleneklerden gelenlerin SSCB üzerine anlamlı bir analizlerini görmedim. Bunların 'biz demiştik' türünden küflü tezleri kendi taraftarlarına bile yeterli gelmiyor" iddiasındadır ama yaşanan yıkımı o da getirip sonuçta Gorbaçov'a bağlamaktadır: "Gorbaçov yerine yetenekli ve kararlı bir önder gelseydi SSCB kendini toparlayabilirdi." demenin herşeyi Kruşçev'in ihaneti ile açıkladığını zanneden "küflü tez"den ne farkı vardır? (agm)

(5) Ahmet Açı, Sovyetler'de Özgürlük (3) – Sovyetler Refah Devleti Olduğu İçin Dağıldı, <https://gorus21.com/sovyetlerde-ozgurluk-3-sovyetler-refah-devleti-oldugu-icin-dagildi/>

İçin savaşım yeniden başlar ve gene kaçınılmaz olarak eski çirkefin içine düşülür” (Alman İdeolojisi, sf. 41, italikler yazarlara ait, abç).

SB’nde sosyalizmi inşa sürecinde sanayileşmeye öncelik ve ağırlık verilmesi bu bağlamda doğru bir tercihtir. Beylik sosyalizm propagandası sırasında böbürlenme konusu yapılan 1930’lu yılların başarıları ya da Hitlerci faşizmin belinin kırılması gibi sonuçlar bu tercih ve yönelimden koparılarak ele alınamazlar. Öte yandan bu yönelim -yani sanayileşme hamlesi- doğası gereği kimi istenmedik sonuçlar ve aşırılıklara da yol açmıştır. Tarımda kolektivizasyon sırasında “vur deyince öldüren” aşırılıklarla ekonominin döviz ihtiyacını karşılamak için imzalanmış

Böyle bir yönelim, kapsamının genişliği ve içeriği itibarıyla herhangi bir politika üretiminin ötesine geçen teorik bir yenilenme ve atılım özelliği taşır. Daha doğrusu bunu gerektirir. Dolayısıyla onu bir ‘kopuş’ ya da ‘sıçrama’ zorunluluğu olarak da tanımlayabiliriz

çarpılmalarda saklıdır. Bunların başında da sosyalizmin bir sanayileşme-kalkınma hamlesine indirgenmesiyle kapitalizmden komünizme geçiş sürecinde bir ara halka, komünizmin başlangıç aşaması olduğu perspektifinin yerini onu ‘kendinde şey’ olarak amaçlaştırma sapması gelir.

anlaşmaların gereklerini yerine getirme zorunluluğu yüzünden kurak geçen 1932-1933 yılında kimi bölgelerde açlık felaketi yaşanması buna verilebilecek örneklerdir. Bundan sonraki girişimlerimiz sırasında benzerlerine meydan vermemek için bunlar elbette kulağımıza küpe olması gereken olumsuz tarihsel deneyimlerdir.

Fakat o süreçten çıkarmamız gereken asıl ders, sanayileşme zorunluluğunun ve bu alanda gerçekleştirilen olağanüstü atılımın (SB sanayileşme konusunda İngiltere’nin 200 yılda aldığı yolu 10 yılda almıştır) Parti’nin yönetici kadroları ve kitlelerde yarattığı baş dönmesinin de etkisiyle sosyalizmin kavranışında yol açtığı

Geçmişin değerlendirilmesi sırasında genellikle gözden kaçırılan bu sapma öyle bir sapmadır ki onu, namludan bir derece kaymayla fırlayan bir merminin yol aldıkça hedefinden gitgide daha fazla uzaklaşmasına benzetebiliriz.

Çünkü enternasyonalizm kavrayışının deforme olmasından parti kadrolarında bile her şeyi ‘yukardan’ bekleyen siyasete yabancılaşmaya, devletin sönmülmesi doğrultusunda ilerlemenin yerini katılaştıran bir bürokratinin almasından sosyalizmi savunmanın gizli servis ve güvenlik organlarının işi olarak görülür olmasına kadar 1956 sonrasına zemin

hazırlayan bir dizi deformasyonun temelinde bu sapma yatar.

Sözü daha fazla uzatmamak için yanıtını aradığımız soruya dönecek olursak onu bu kez belki şöyle formüle edebiliriz: Sosyalizmin birkaç kuşak sonra çekiciliğini ve hayatietini kaybetmesinin önüne nasıl geçilebilir? Basitleştirerek ifade etmeye çalışacak olursak, kapitalist sisteme süreklilik kazandıracak şekilde yeniden üreten temel dinamik doymak bilmez bir kâr hırsı, köşe dönücülük ve onun körüklediği vahşi rekabettir. Peki sosyalizme süreklilik kazandıracak temel dinamik nedir, daha doğrusu ne olmalıdır?

Sosyalizmi Kapitalizmden Hareketle Değil Komünizmden Gelerek Tanımlamak

“... 20. yüzyılın pratiklerine baktığımız zaman, karşımıza kabaca şöyle bir manzara çıkar: Kapitalizmin ve burjuvazinin sınıf egemenliğinin vahşetini yaşamış, o insanlıkdışı sömürü düzeni ve ürettiği rejimlerin ne anlama geldiğini bizzat kendi pratiğinden bilen kuşaklarla hemen onun arkasından gelen ve ebeveynlerinin yaşadıklarıyla henüz ilk adımlarını atmakta olan sosyalizm sayesinde kendi yaşamları arasındaki farkın karşılaştırmasını yapabilecek konumda olan kuşaklar içinde sosyalist idealizm güçlü ve diridir.

“ Öyle ki, özellikle 1920 ve ‘30’lu yılların SB’i örneğinde tanık olduğumuz gibi açlığa, salgın hastalıklara, iç savaşa, ardından gelen karşı devrimci sabotajlara, parti içindeki oportünist dalgalanmalar ve komplolara vd. rağmen **Komünist Cumartesiler** gibi işçi ve emekçilerin büyük bir gönüllülük ve coşkuyla katıldıkları muazzam kitle seferberliklerine tanık olunur. **Stalin** karşıtı ABD’li bir solcu yazar olarak **Anna Strong** bile, 1930’lu yılların büyük sosyalist atılım yıllarında tanık olduğu o olağanüstü fedakarlık ve coşku örneklerini aktarırken, “*gönüllü ve bilinçli sahiplenme dışında başka hiçbir kuvvet bu insanları bu kadar büyük bir özveriyle çalışmaya zorlayamaz*” demek mecburiyetini duyar. Üstelik Strong bu kitabı, Stalin düşmanlığının zincirlerinden boşandığı 1956 yılında yazmıştır.

“Hitlerci faşist işgale karşı direniş, bu konuda tek başına çok şey anlatan olağanüstü bir başka sahiplenme örneğidir.

Nazi işgaline karşı savaşta Sovyetler Birliği halkları sosyalizmi savunmak için tam 27 milyon evladını gözünü kırpmadan toprağa vermiş ancak Moskova'nın kapılarına kadar gelen faşist sürülerini geri püskürtmekle kalmayıp inlerine kadar kovalayarak dünyanın bu beladan kurtulmasına öncülük etmiştir. Farklı uluslara mensup Sovyet işçi ve emekçileri, kadın ve erkekleri, 7'den 70'e Sovyet vatandaşları **eğer sosyalizme onu ölümüne savunacak kadar bağlı olmasalardı, Stalin önderliğindeki partiye ve Sovyet yönetimine sonsuz bir güven duymasalardı** bu olağanüstü direniş ve zafer nasıl gerçekleşirdi?..

“Fakat yıllar ilerledikçe, arkadan gelen kuşaklarda bu idealizmin zayıflayıp silikleştiği, yerini sosyalizmin ruhuna ve amaçlarına uzak hatta onunla taban tabana zıt bireyci özlem ve yönelimlerin aldığını görürüz (...) 1989 çöküşü sırasında “en sosyalist” gördüklerimiz dahil hiçbir ülkede sosyalizmi savunmak için kayda değer tek bir direnişin dahi gösterilmemiş olması bunun çok açık ve acı bir kanıtıdır. Gerisinde uzun yıllara yayılan bir bozulma sürecinin yattığı bu yabancılaşma süreçlerinin sonunda, sosyalizmi savunmak için öne atılıp direnmek şurada dursun, bir muza ya da blucine tav olabilen, üç-beş dolar uğruna yapmadığı iş sergilemediği düşkünlük kalmayan sözde sosyalist kuşaklarla karşılaşmıştır.

“Onun için, sosyalizm adına bu tarihsel başarısızlığı doğuran nedenler cesaretle belirlenip ortaya konulmak zorundadır. Mesele, değişik ölçülerde geçerli yanlar taşımakla birlikte, “peki o nereden çıktı” ya da “neden önlenemedi” sorularına bile

tam yanıt oluşturmayan genel bir “revizyonist ihanet”, “bürokratik yozlaşma”, “dönemin tarihsel koşulları” vb. gibi kalıplarla geçiştirilemeyecek kadar kapsamlı ve tarihseldir.

“Basitleştirerek ifade etmeye çalışacak olursak, kapitalist sistemi süreklilik kazandıracak şekilde yeniden üreten temel dinamik, doymak bilmez bir kar hırsı ve onun körüklediği vahşi rekabettir.

“Peki, sosyalizme süreklilik kazandıracak temel dinamik nedir, daha doğrusu ne olmalıdır?”

21. yüzyıl sosyalizminin karşı karşıya bulunduğu ve çözmek zorunda olduğu temel teorik ve pratik problemlerden biri de budur. Buna yanıt arayışı, basitleştirici yaklaşımlardan uzak durulan süreklileşmiş bir teorik (ve pratik) arayış konusu olmaktadır.”⁽⁶⁾

Bu yanıt arayışının merkezine de komünizmin hedeflediği ‘özgürlük alemi’ rüyasını nasıl gerçekleştirebileceğimiz sorusunu koymalıyız. O toplumun insan malzemesini oluşturacak çok yönlü yeteneklere sahip bireylerin kendilerini diledikleri yönde/yönlerde özgürce geliştirebilmelerinin

O nun için, sosyalizm adına bu tarihsel başarısızlığı doğuran nedenler cesaretle belirlenip ortaya konulmak zorundadır. Mesele, değişik ölçülerde geçerli yanlar taşımakla birlikte, “peki o nereden çıktı” ya da “neden önlenemedi” sorularına bile tam yanıt oluşturmayan genel bir “revizyonist ihanet”, “bürokratik yozlaşma”, “dönemin tarihsel koşulları” vb. gibi kalıplarla geçiştirilemeyecek kadar kapsamlı ve tarihseldir

koşullarını nasıl yaratıp bu dinamiğe nasıl süreklilik kazandırabileceğimiz üzerine kafa yormalıyız.

Bu bağlamda sosyalist toplumu oluşturan bireylerin sadece yaşamları üzerinde söz sahibi olmaya yani siyasete ve ülke yönetimine değil katlanılması zorunlu bir angarya olmaktan çıkarılıp zevk haline getirilmesi gereken toplumsal üretim faaliyetine de yabancılaşmalarına meydan vermeyecek bir sosyalist insanın nasıl mümkün olacağına yoğunlaşmalıyız.

Konuyu bu yaklaşım temelinde ele almayı sürdüreceğiz.

(6) H. Selim Açıan, Sosyalizm Fil midir, Şubat Basım Yayın, Nisan 2018 İstanbul, sf. 95-98

Öcalan'ın Ulusal-Küçük Burjuva Hezeyanları

Kazım Bayraktar

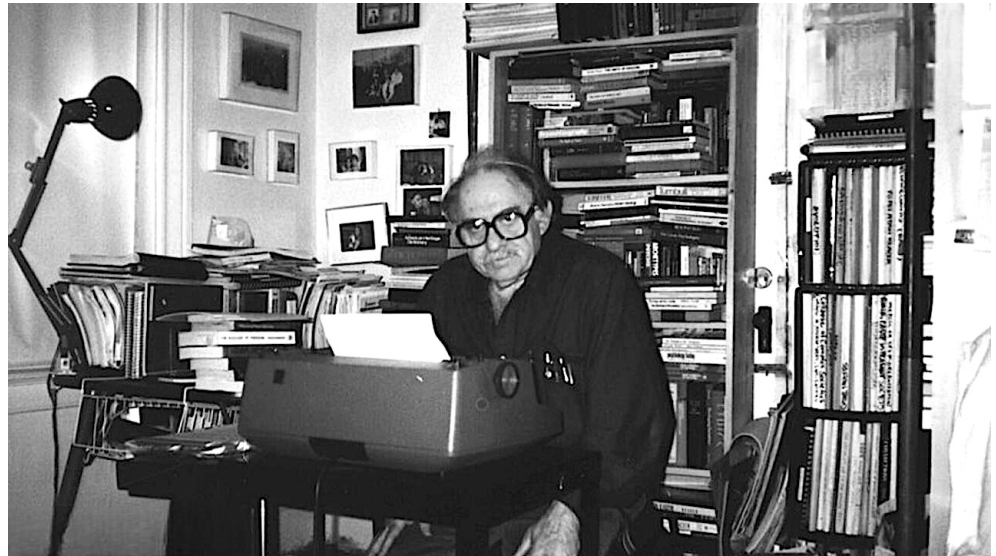
Küçük burjuvazinin küçük çıkarlarına daralmış sınıfsal bilinci hem karşı çıktığı hem peşinden sürüklendiği büyük burjuvazinin ekonomik-siyasal taktik ve stratejik hedeflerini görmesine izin vermez. Sermayenin tekelleşmesi, kapitalizmin iktisadi merkezileşmesiyle gittikçe daralan kendi küçük üretim kaynaklarını ve pazarını koruma güdüsüyle tekellere hem karşıdır hem de giderek tedarik zincirine dönüştüğü için ona muhtaçtır. Küçük bir kesimi orta burjuvazi düzeyine yükselirken büyük çoğunluğu yoksullaşarak proletaryanın saflarına itilirler. Bu nedenle kimi zaman işçi sınıfına yakın dursa da genel sınıfsal siyaseti oportünizm ve gericilikle maluldür. Onun sınıfsal karakteri evrensel olmakla birlikte ezilen ulus burjuvazisi olma durumunda ulusal özgürlük ve demokrasi mücadelesinin sınıfsal bileşenlerinden biri olabilir, Kürt ulusunda gözlemlendiği gibi.

Kürt Özgürlük Hareketinin tarihi, Kürdistan'ın birinci emperyalist paylaşım savaşının ardından Türkiye Cumhuriyeti'ne ilhakından bugüne sınıfsal bileşenlerinin şu veya bu şekilde damgasını vurduğu bir mücadele tarihtir. Son isyan olarak adlandırılan PKK'nin kuruluş aşamasında ve atağa kalktığı 1984-1990 yılları arasında dayandığı halk tabanı aşiretlere feodal zincirle bağlı topraksız yoksul köylülükten, kent yoksullarından ve emekçilerden oluşuyordu. Kapitalizmin neoliberal birikim politikalarıyla birlikte 80'li yılların sonuna doğru Türkiye genelinde hızlanan kırdan kente göç, Kürdistan'da yaşanan savaş sırasında devlet zoruyla daha da hızlı geliyor, orta ölçekli üretimle birlikte tekellerin tedarik zinciri olan OSB'ler Kürdistan kentlerine yayılıyordu. KÖH'nin kırsaldaki tabanı bu süreçte kentlere kayarken Kürdistan doğal kaynakları ve ucuz işgücüyle tekellerin yatırım üssüne dönüşüyor; bölgenin genel sınıfsal-toplumsal profili değişirken tekellere bağımlı olarak gelişen Kürt burjuvazisi ile işçi sınıfı ve yoksulları arasındaki makas açılıyor; orta ve küçük burjuvazi KÖH üzerinde siyasal etkisini göstermeye başlıyordu. Bu etki, Öcalan'ın önceki

Bookchin'den feyz alan Öcalan'ın düşünceleri, Kürt burjuvazisinin iktisadi-siyasi çıkarlarına bütün ulusun çıkarlarıymış gibi aldatıcı bir görünüm kazandırma, ulusal sorunun sınıfsal sorunla ilişkisini örtbas ederek küçük ve orta burjuvazinin çıkarlarına göre çözüm üretme hedefi doğrultusunda biçimlenir

iki sayıda "bilim, komün, devlet, demokrasi, konfederalizm" gibi siyasi açıdan eleştirdiğimiz, bu sayıda tekeli kapitalizm, sınıflar, ekonomi-siyaset ilişkisi açısından ele alacağımız -özellikle 2000'li yılların başında belirginleşen- düşüncelerinde oldukça açık ve tipik bir biçimde kendini göstermektedir.

Bookchin'den feyz alan Öcalan'ın düşünceleri, Kürt burjuvazisinin iktisadi-siyasi çıkarlarına bütün ulusun çıkarlarıymış gibi aldatıcı bir görünüm kazandırma, ulusal sorunun

sınıfsal sorunla ilişkisini örtbas ederek küçük ve orta burjuvazinin çıkarlarına göre çözüm üretme hedefi doğrultusunda biçimlenir.

"Tarihe damgasını vurduğunu" iddia ettiği kendi "zihniyet" dünyasında siyasi üstyapı olarak kurguladığı "demokratik konfederalizm" in siyasi misyonu, küçük-orta ölçekli sanayi, tarım ve pazardan oluşan ekonomik altyapıyı "ekonomi-dışı dayatmacı

kapitalist tekellere karşı" korumaktır: "Toplumsal bir pazar mümkündür. Tekellerin hakimiyetine girmiş bir pazarın topluma hizmeti olmaz." "Sanayi tekelleri kurulduğunda, toplum daha çok emtialaşmanın, değişime sunulacak üretimin, üretim de sanayinin güdümüne veriliyor. Tekelci sanayi kapitalizmi diğer üretim sahalarının tekeli sanayiye bağlı hale gelmesidir." [Öcalan, Demokratik Konfederalizm]

KÖH'ne sunduğu perspektif metninde ifadesini bulan küçük-burjuva sınıf hezeyanları "kahraman bakkal süpermarkete karşı" komedisinin konuya uyarlanmış hali gibidir. Önce silahlı-devletli tekellere karşı silahsız-devletsiz demokratik konfederalizmin misyonunu "Toplumsal Doğa'nın temel demokratik eylemi" olarak tanımlar. Baş harflerini büyük yazıp ekini virgül ile ayırarak mistik bir "anlam" yüklediği "Toplumsal Doğa'nın "temel demokratik eylemi" nin hedefi, küçük-burjuvazinin pazar ve kaynaklarını koruyarak

demokratik yoldan "tarihi belirleyen 'Zihniyet'in ve 'İrade'nin" gücüyle "ekonomiyi belirlemek"tir.

Öcalan farkında olduğu ancak teoride ifade edilmesinden hoşlanmadığı bir gerçeklikten, kapitalist tekellerin **ekonomik nihai belirleyiciliğinden**, dört elle sarıldığı küçük pazar ve kaynaklarını yutmasından öyle korkmaktadır ki, bir yandan kapitalist tekellere karşı söylem

geliştirirken diğer yandan gizemli “Toplumsal Doğa’nın” belirlediği küçük burjuva ekonomisinin analiz edilmesini dahi istemez: “Kapitalist ekonomi-politiğin ve onun Marksist yorumunun ekonomik ilişkileri soyutlayan analizleri çok **sakıncalıdır**... Marksist öğretilerdeki ‘Ekonomi her şeyi belirler’ ifadesi pek açıklayıcı değildir. Önemli olan **ekonominin nasıl belirlendiği**dir.” [A. Öcalan, Perspektif, Serxwebûn, sayı 18, bba]

Bir şeyi koruma amacıyla sakınmayı, çekinmeyi, mahzurlu bir durumu ifade eden “sakıncalı” sözcüğünü kullanması bir dil sürçmesi değildir. **Öcalan’ın korkusunu ele verir. Korumak istediği küçük burjuvaziye “ekonomiyi belirleme” misyonu biçerek onun kaçınılmaz tarihsel-sınıfsal “kaderine” kılıç çekmektedir**

Bir şeyi koruma amacıyla sakınmayı, çekinmeyi, mahzurlu bir durumu ifade eden “sakıncalı” sözcüğünü kullanması bir dil sürçmesi değildir. Öcalan’ın korkusunu ele verir. Korumak istediği küçük burjuvaziye “ekonomiyi belirleme” misyonu biçerek onun kaçınılmaz tarihsel-sınıfsal “kaderine” kılıç çekmektedir.

Öcalan devlete de karşıdır. Çünkü devlet büyük burjuvazinin ihtiyaçlarının dayattığı, başta tekelleşmeyi hızlandıran iktisadi-siyasi yasalar yanında ırkçı-faşist yasalar düzenleyerek farklı etnik kimlik, kültür ve inançları birbirine düşmanlaştırmakta, büyük burjuvazi ve onun siyasi temsilcileri dışında hiç kimseye söz ve yaşam hakkı tanımamaktadır: “Dünyanın her yerinde olduğu gibi milliyetçilik patolojisine bulaşan halklar diğer halkların düşmanı haline getirildiği gibi, ulus devletler de diğer halkların kültürlerini yok etmek için sistematik bir inkâr, imha ve asimilasyon saldırısı başlatmışlardır”. [A.

Öcalan, Kapitalizmin döl yatağı Ziggurat, Demokratik Modernite Sayı 18]”

Milliyetçilik ve ırkçılık patolojik bir hastalık değil kapitalizm çağında burjuva sınıfların kendi iç pazar ve kaynakları üzerinde inşa ettikleri ulusal sınıf devletlerinin başta gelen stratejik-ideolojik egemenlik araçlarıdır. Bir yandan iktisadi sınıfsal saflaşmaları, egemen ulus dışındaki etnik-kültürel farklılıkları yasalar önünde eşit yurttaşlardan oluşan **tek ulus-tek devlet** çatısı altında gizleme ve yok sayma öte yandan sömürülen sınıfları ve ezilen halkları etnik kimlik, kültür ve inanç farklılıkları ekseninde düşmanlaştırarak kendi içinde parçalama amacı taşır. Öyle ki, bu amaçla faşist rejimlerde -örneğin Türkiye’nin 1930’lu yıllarda Mussolini İtalyası’ndan aldığı faşist ceza kanununda- sosyal sınıflardan, iktidarların sınıfsal niteliğinden söz etmek “komünizm propagandası”, Kürt halkının varlığından söz etmek “bölücülük propagandası” olarak tanımlanmış ve yasaklanmıştır. Bu siyasal gerçekliği işçi sınıfı ve ezilen halkların siyasal bilincine çıkarmak gerekirken, Öcalan tam aksine ırkçılığı ve milliyetçiliği “patolojik hastalık” olarak nitelendirip apolitikleştirmekle kalmaz, burjuvazinin bu evrensel stratejisinin arkasındaki sınıfsal gerçekliğin/çıkarcı gizlenmesine, üstelik onun

düşman olduğu Marksizm’i de karşısına alarak -yine hiçbir kaynaktan tek bir alıntı dahi yapmadan çarpıtarak- şöyle der: “Sınıf mücadelesi sorunuyla en çok uğraşan Marksistler bile sınıflaşmanın doğasını doğru belirleyememişlerdir. Sanki sınıflaşma bir erdemmiş, uygarlığın ilerleticisiymiş gibi değerlendirmekten kendilerini alıkoyamamışlardır.” [agm]

Bilimsel nesnelliği reddeden, bilimsel yöntemin Alman faşizmini doğurduğunu iddia edecek kadar bilime düşman bir zihniyetten tarihsel materyalizm bilimini, tarihin zorunlu hareket yasalarını anlamasını beklemek abesle iştigaldir. Onun zihniyet dünyası “...**sanayi ve ticaret** rejimi ile tarım ve hayvancılık sistemi”nde ve “Kürdistan şartlarında **orta ölçekli işletmecilik**” yanında “kooperatifleşme, atelyeleşme, döner **sermaye işletmeciliğine**” (KCK Sözleşmesi) dayanan küçük-burjuva sınıfsal çıkarlarına öyle zincirlenmiştir ki, hayal ettiği bu iktisadi sistemi tanımlarken kullandığı “sermaye, sanayi, ticaret, işletmecilik” kavramlarının kapitalizmin ta kendisini ifade ettiğini, üretkenlerle mülk edinenlerin sınıfsal ayrışmasını küçük-orta ölçekte de olsa zorunlu kıldığını gizlemek için ahlaka sığınarak topluma şu diskuru çeker:

“Uygarlık çözümlememde sınıflaşmayı, politik ve ahlaki toplumun daraltılması ve işlevsizleştirilmesi olarak değerlendirdim; sınıflaşma geliştikçe toplumun daha çok iktidar ve devlet hegemonyasına geçtiğini önemle belirttim... **Ahlaki olarak iyi değil kötü bir gelişmedir**... Sınıfsal toplumlarla karşılaştığımızda politik toplumun (demokratik-konfederal toplumu kastediyor-nba) en önemli özelliği sınıflaştırmaya karşı sürekli direnmesidir. **Kendini en az sınıflaştıran toplum en iyi toplumdur.**” [agm, bba]

“Sermaye-sanayi-ticaret-işletmecilik” olsun ama sınıflar olmasın?! Ahlaklı ol, iradeni kullan sınıflaşmaya karşı diren! Hangi güçle diye sorulursa, yanıt bellidir: “Tarih yapan Zihniyet”in gücüyle!

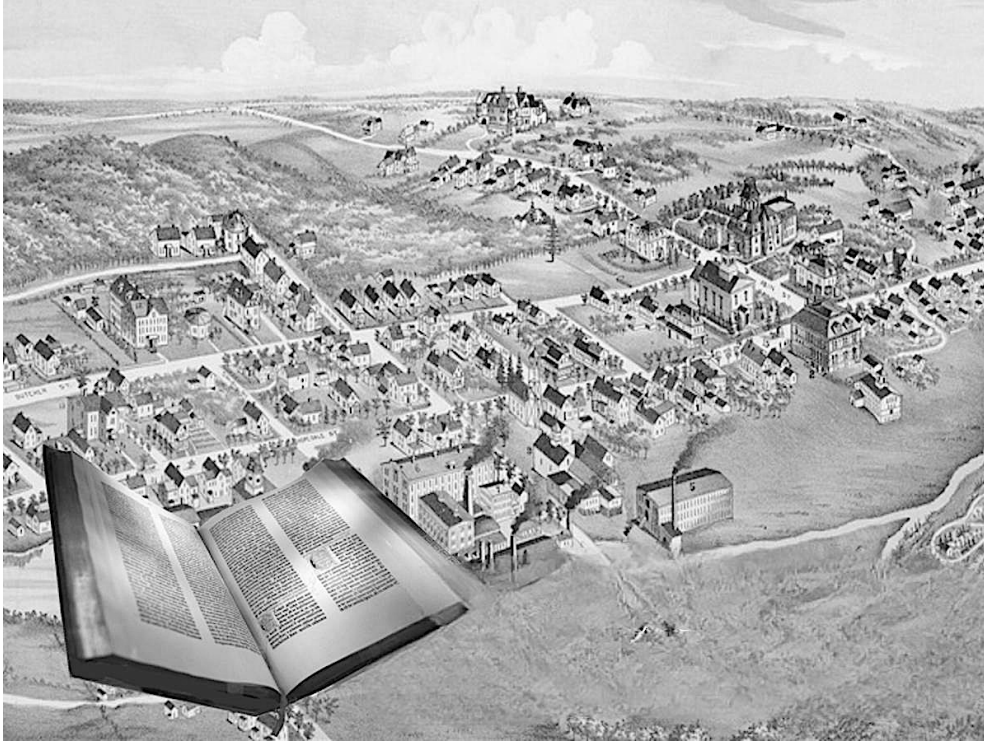
Ancak Öcalan’ın “toplum” dediği küçük-orta Kürt burjuvazisinin devletle de sorunu vardır. O sınıf olarak -Kürdistan’ın farklı koşullara sahip diğer parçalarını hariç tutarsak- Türk devletinin ülkesi içindedir ama devlet tekelci burjuvazinin elindedir. **Devletten korkmakta** ancak kullandığı üretim araçlarını (örneğin başta traktör ve tarım makinaları olmak üzere tüm motorlu araçlarını, bilgi-iletişim teknolojilerini ve enerji kaynaklarını vs.) satın aldığı tekelci sermayenin dolaşım ağlarında **devlete de ihtiyaç duymakta**, kendi ulus-devletini kuramadığı koşullarda

iktidar ve devlet zoru (iç veya dış, milli veya gayri milli olması bu anlamda pek önemli değildir) altına sokmamak ya da sert geçen bir mücadelenin ardından devlet ve iktidarla karşılıklı rızaya dayanan bir uzlaşmaya varmak, bu temelde **iktidar ve devleti tanımak, politik toplum için idealdir.** [agm, parantez Öcalan’a ait, bba]

Öcalan’ın “sınıflaşmaya direnen”, farklıların “kardeşlik, eşitlik, özgürlük” içinde uzlaştıkları “modern demokratik toplum” dediği şey, 17-19 yüzyıllarda “ahlak” ve “bağımsız bireyler” felsefesinin üzerinde biçimlendiği, tarihsel miadını çoktan doldurup yine burjuvazi tarafından tarihin arşivine atılmış, tekelci kapitalizm öncesine ait liberal burjuva demokrasisinden başka bir şey değildir:

Öcalan’ın “sınıflaşmaya direnen”, farklıların “kardeşlik, eşitlik, özgürlük” içinde uzlaştıkları “modern demokratik toplum” dediği şey, 17-19 yüzyıllarda “ahlak” ve “bağımsız bireyler” felsefesinin üzerinde biçimlendiği, tarihsel miadını çoktan doldurup yine burjuvazi tarafından tarihin arşivine atılmış, tekelci kapitalizm öncesine ait liberal burjuva demokrasisinden başka bir şey değildir

doğası gereği demokratik siyaset kurumunun yol açtığı değişim ve gelişimin sonucudur.” [agm, parantez Öcalan’a ait, bba]

Türk ulus-sınıf devletinin egemenliği altında onunla uzlaşarak varlık sürdürmek istemektedir. Sınıfların ahlaktan, zihniyetten, iradeden bağımsız nesnel tarihsel hareket yasalarını inkar eden Öcalan, ezilen ulusların kendi içindeki ulusal çıkar-sınıfsal çıkar çelişkesinin devleti zorunlu kılan evrensel gerçekliğine kendi zihniyet dünyasında politik gerekçe uydurarak küçük-orta burjuvazi lehine boyun eğer:

“Gırtlığına kadar iktidar ve devlet zorunu yaşayan toplumlarda başarılı bir politik mücadeleden bahsetmek ciddi bir yanılgıdır. Kendini ya hiç

“Şüphesiz bir toplum gerçekleştiriliyor ama bu toplum; ahlaki ve politik ilkenin azami rol oynadığı, sınıfsallaşmanın pek gelişme imkânı bulamadığı dolayısıyla iktidar ve devlet aygıtlarının ya zorlarını dayatamadıkları ya da karşılıklı **uzlaşmayla** birbirini **tanımının** gerçekleştiği, farklılık içinde **birlik, eşitlik ve özgürlüğün** hem bireyselliğin (bireyciliğin değil) hem de toplumsallığın özelliği olarak yaşandığı bir ‘modern demokratik toplum’dur. Daha fazla eşitlik, özgürlük ve demokrasi, bu toplumun

Tekelleşme öncesinin çok parçalı sanayi kapitalizminden esinlenen Öcalan’ın demokrasi zihniyeti, Kürt halkını ırkçı-faşizme karşı korumaya yeteceğini sandığı “anayasal eşit yurttaşlık” temelinde bazı hukuksal hak kırıntılarının tanınması yanında “zihniyet”in irade gücüyle belirlemeyi hayal ettiği küçük-orta ölçekli pazar ekonomisini de koruyacak **küçük-burjuva sınıf demokrasisine** tekabül eder. Onun bu zihniyetini belirleyen şey bazı ulusal hak kırıntıları yanında birbirine yakın çok parçalı iktisadi-sınıfsal çıkarlar bütünüdür, diğer bir deyimle küçük-orta sınıf **ekonomisinin** ta kendisidir.

Büyük sanayi üretiminin ve gelişmiş teknolojiyle donanımlı üretim araçlarının karşısında küçük pazarını ve geri teknolojiye dayanan ekonomisini kendi bağımsız **irade ve zihniyet**’iyle **belirleme** arzusu küçük burjuvazinin asla gerçekleştiremeyeceği sınıfsal ütopyasıdır. Ama o, ara sınıf hezeyanı içinde tarihi de bugünü de ütopyasına uydurmak için iki temel sınıf (büyük burjuvazi ve işçi sınıfı) ve ideolojileri arasında debelenir durur.

Örneğin söyleminde bir yandan büyük burjuvaları orta çağın krallarına benzeterek alay eder: “Kralın çıplak hale gelmesi, yani ilk defa önde gelen kapitalistlerin yeni ama eskisinden daha farklı, süsü ve elbisesi normal olan, kendini

vatandaş gibi sunan bir krallar grubu haline gelmesidir. Krallar da çoğalarak, eski görkemli, süslü hallerinden soyunarak varoluş kazanıyorlar. Sanayi toplumu bu anlamda çıplak krallar toplumdur.” Öte yandan tekelci burjuvaziden korktuğu kadar - küçük-orta ölçekte istihdam ettiği- işçi sınıfından da korkar. Tekelci sermaye karşısında varlık sürdürme ve kapitalizmin ekonomik rekabet yasası nedeniyle “her ekonomik faaliyet alanında **azami verimlilik** ve yararlılık” diyerek utangaçça ifade etmek istediği **azami kâr** peşinde koşabilmek için **emek gücünü baskılamak** zorunluluğunun farkındadır. Öcalan bunu açıkça söyleyemez ama baskı ve yok saymaya gerekçe oluşturmak için işçi sınıfını toplum dışı ilan ederek (- ki Öcalan’ın “toplum” kavramı da burjuvazinin “millet” kavramı gibi siyasi amaca göre kurgulanmış sınıflar üstü soyut bir kavramdır) burjuvazinin yanına itiverir: “İşçi sınıfı ile burjuvazi birleşip sonra toplumu sömürüyorlar (...) Patron-işçi eylemi asla ekonomi olamaz. Ben şahsen patron-işçi ikiliğini, Toplumsal Doğa’nın temel demokratik eylemi olan **ekonominin tekelci hırsızları** biçiminde değerlendirmek durumundaydım.” [A. Öcalan, Perspektif, Serxwebûn, sayı 18, bba] “Marx’ın değer teorisi yanlış. Aslında Kapital’i de çok iyi inceleyemedim ama son tahlilde işçi sınıfı ile burjuva sınıfının birleşip pay alma savaşıdır.” [Öcalan, Demokratik Konfederalizm Manifestosu]

Bu nedenle Öcalan’ın demokratik kimlik-kültür konfederalizminde, “Demokratik Toplumu sömüren” ve “ekonominin hırsızları” olmakla suçlanan işçi sınıfının **sınıf olarak** yeri ve temsiliyet hakkı yoktur. O ancak farklı dinsel inancın, cinsel veya etnik kimliğin temsilcisi olarak konfederal meclislerde yer alabilir. Dolayısıyla işçi sınıfı asgari ücretin artırılması, taşeronluğun kaldırılması, iş saatlerinin sınırlandırılması gibi ekonomik, sendika başta olmak üzere yerel-bölgesel işçi komiteleri örgütlenmesi gibi örgütsel haklar talep edemez. Tam da bu noktada Öcalan’ın “demokratik toplum” adı altında kurguladığı **küçük-burjuva sınıf demokrasisi**, aynı zamanda işçi sınıfı üzerinde diktatörlüğe tekabül etmekte ve Marksizm’in tarihsel-

materyalizm ışığında tespit ettiği demokrasi ve diktatörlüğün zıt özdeşliğini ve sınıfsal özünü doğrulamaktadır.

Bu çelişki kendisini, KÖH’nin demokrasi hedefi ile Öcalan’ın önderliğinin kutsallaştırılması, ulusun kaderini tayin konusunda **tek muhatap** kılınması ve tüm siyasal, ideolojik, teorik sorunların çözümünün tek kişinin “zihniyet ve iradesine” bağlanması arasındaki çelişkide de göstermektedir. Çözüm süreci ilk başladığında **temsil yetkisi** verilerek devlet karşısında meşruiyet kazanmasını sağlama amacı güdüldüyse de zamanla temsil sınırı aşılmış, KÖH’nin **iradesi** tek kişiye teslim edilmiştir. Öyle ki, bu durum gelinen aşamadaki *Bilim, Komün, Öcalan* başlıklı ilk yazımızda Öcalan’dan alıntıladığımız şu cümlelerde kendisini sakınmasızca açığa vurmaktadır: “Muazzam bir söylem ve eylem gücüm var. Bunları size sunuyorum, zorla vermeye çalışıyorum, yine almıyorsunuz. Kendinizi bir çözümsüzlük olarak dayatmakta ısrar ediyorsunuz. Neden? Bu önemli tabii çünkü ciddi bir iş. Şu anda APO gerçeği hem bir süre durum olarak hem de an olarak tarihe damgasını vurmuş ve öyle gidiyor.” [A. Öcalan, Perspektif, Serxwebûn, bba]

üretimin, üretim de sanayinin güdümüne veriliyor. Tekelci sanayi kapitalizmi diğer üretim sahalarının tekelci sanayiye bağlı hale gelmesidir.” Öte yandan özel mülkiyetin doğasında var olan bencil-bireyci çıkar çatışmalarının, kapitalizmin eşitsiz iktisadi gelişme yasasının, üretkenler ile mülk

Tam da bu noktada Öcalan’ın “demokratik toplum” adı altında kurguladığı **küçük-burjuva sınıf demokrasisi**, aynı zamanda işçi sınıfı üzerinde **diktatörlüğe tekabül etmekte ve Marksizm’in tarihsel-materyalizm ışığında tespit ettiği demokrasi ve diktatörlüğün zıt özdeşliğini ve sınıfsal özünü doğrulamaktadır**

edinenlerin ayrışmasının ister istemez devleti zorunlu kıldığının, devletsiz “demokratik toplum” hayali vazederken devletsiz de olamayacağının bilincindedir. Çözemediği çelişkilerin ortasında hayal gücüne sarılır, maddi yaşamın toplumsal üretiminden, tarihsel zorunluluklardan -yapıbozumcuların yaptığı gibi- “söküp ayırarak

Öcalan bir yandan küçük-orta Kürt sermayesinin kapitalist tekellerin eteklerinde varlık sürdürebildiğinin hatta onların muazzam gücü karşısında eriyip yok olacağının farkındadır: “Sanayi tekelleri kurulduğunda toplum daha çok emtialaşmanın, değişime sunulacak

özgürleştirdiği” kendi zihniyet dünyasında keyfine göre fantastik - üstelik dünyanın üçüncü bir emperyalist paylaşım savaşına doğru adım adım sürüklendiği, devletlerin kendilerini başta silah ve faşist baskı aygıtları olmak üzere her türlü araçla tahkim ettikleri bugünün

koşullarında- devlet ve demokrasi biçimleri kurgular:

“Demokrasi + Devlet: (Bizim için)

Tümüyle devletsiz demokrasi demek, kendini mevcut tarihsel dönemde kandırmak ve maceraperest olmak demektir. Doğrusu: Sınırları belirlenmiş ve **küçülerek** üzerinde uzlaşmış bir devlet varlığına ihtiyaç vardır. Zaten klasik anlamda bu otoriteye devlet denilemeyeceğini, daha çağdaş ve demokrasiye özde ve biçimde bağlı bir genel toplumsal kurum denilmesi gerektiğini ısrarla vurguluyoruz.

Öte yandan Kürdistan'da demokrasi, halkın hem yerel hem genel anlamda düzenli aralıklarla kendi ekonomik, sosyal, siyasal ihtiyaçları başta olmak üzere, ortak toplumsal ihtiyaçlarına yanıt arayıp bulmakla görevli delegelerini seçmek ve denetlemek anlamına gelir.

Demokrasi devleti ilgilendirmez.

Demokrasi halkın öz işleridir.

Devlet ancak onun demokratik iradesine saygı gösterebilir. Gerekli bir hizmeti söz konusu olursa, onu yerine getirir. Kısacası önümüzdeki dönemde Kürdistan'da iyice tanımlanmış ve üzerinde uzlaşmış, **‘Demokrasi + genel kamu otoritesi olarak Türkiye, İran, Irak ve Suriye devletleri’** formülü temel bir program maddesi olarak

Öcalan tuhaf bir paradoks içinde, “tarih yapan zihniyet” dünyasından devlete şöyle seslenir: Ey devlet küçül, çağdaş ol dışımda kal, ama yanımdan ayrılma, demokrasi seni ilgilendirmez halkın işidir, sen halka hizmet et! Çünkü biz: “Modernitenin sacayakları olan ulus devlet yerine demokratik ulus, kapitalizm yerine komün komünalite, endüstriyalizm yerine eko ekonomi analizlerini geliştirdik.”

öngörülebilir.” [Öcalan, Demokratik Konfederalizm Manifestosu]

Basitleştirirsek Öcalan tuhaf bir paradoks içinde, “tarih yapan zihniyet” dünyasından devlete şöyle seslenir: Ey devlet küçül, çağdaş ol dışımda kal, ama yanımdan ayrılma,

demokrasi seni ilgilendirmez halkın işidir, sen halka hizmet et! Çünkü biz: “Modernitenin sacayakları olan ulus devlet yerine demokratik ulus, kapitalizm yerine komün komünalite, endüstriyalizm yerine eko ekonomi analizlerini geliştirdik.” [agm]

Öcalan, Kürdistan’ın her parçasına hükmeden devletleri, “Demokratik Konfederalizm Manifestosu”nda sözünü ettiği “analiz”leri doğrultusunda, Perspektif metninde ifade ettiği “muazzam söylem ve eylem gücü”yle “zihniyet” değişikliğine uğratacağını hayal etmekte ve KÖH’ne dayatmaktadır. Analiz, karmaşık bir nesnel gerçekliği aydınlatmak için onun içsel ilişkilerini oluşturan parçalarına doğru bilimsel nesnel inceleme yöntemidir.

Öcalan’ın hiçbir yazısında ve kitabında analiz yoktur. O zihninde Bookchin ve benzerlerinden devşirerek kurguladığı kavramları nesnel gerçekliğin yerine ikame eder. Ardından devlet ile halk arasında kendini arabulucu hakem gibi görerek her iki tarafa da tavsiyelerde bulunur: “Devletin halkın eylemliliğine saygısı kadar, halkın da devlete saygılı olması, onun **kendisine duyarlı olan düzenini bozmaması** gerekir.

Karşılıklı bir konsensusta buluşmaları esastır. Her şeyin devlete bırakılması ne kadar demokrasiden uzaklaşmaya götürürse, her şeyin halk

eylemciliğine bırakılması da o kadar anarşiye götürür.” [agm]

“Kendisine duyarlı”lık subjektif bir durumdur ve devlet kapitalist devlet olduğuna göre temsil ettiği tekelsel sermayenin ve merkezi bürokratik (silahlı güvenlik bürokrasisi dahil) yapısının çıkarlarını ifade eden kırmızı çizgilerden, “düzen” ise kapitalizmin iktisadi ve siyasal düzeninden başka bir şey değildir. Devletle bütünleşelim, onun “kendisine duyarlı düzenini” yani örneğin “ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü”, “müesses nizamını” bozmayalım. “Karşıtların yapıcı birliği” için onun var olması gerek.

Teşbihte hata olmaz: Öcalan, “Mahşerin Üç Atlısı” diyerek karşı çıktığı “Kapitalizm, ulus devlet ve endüstriyalizm” ile halkın çıkarlarını “karşıtların yapıcı birliği” adı altında uzlaştırma “secaati(ni) arzederken” asıl “sirkatini” halka hitaben “devletin **kendisine duyarlı olan düzenini bozma**”, devlete hitaben de “Her şeyi halka bırakma müdahale et ki anarşi olmasın” dediğinde açığa vurur.

Öcalan, Zihniyet dünyasında kurguladığı tipte devletlerin “demokratik konfederal birlikler” oluşturabileceklerini de hayal eder. Ama küçük bir şartı vardır: “Hegemonik davranmasınlar”:

“Avrupa Birliği bu doğrultuda **hegemonik davranmaz ise** AB ilk adım sayılabilir. Küresel ve bölgesel hegemonik iktidara karşı çıkışlar bu kapsamda ele alınır.” [agm, bba]

Suriye’den çıktığında kendisine sığınma hakkı dahi tanımayan Avrupa Birliği’nin örgütlenme biçimi 2000’li yılların başında Öcalan’ı öyle cezbediyordu ki, Manifesto’sunu yazdığı tarihte (2004) devletlerin de demokratik-konfederal birlikler oluşturabileceklerine dair kurguladığı teorinin AB’nde pratikleştiğini sanarak heyecanla şu kesin sonuca ulaşmakla kalmıyor bir de vasiyette bulunuyordu:

Öcalan’ın zihniyeti bir yandan dünyanın önde gelen kapitalist-emperyalist devletlerinin (şu an dış politikada Ukrayna-Rusya savaşını sürdürmekle, Filistin’i soykırımdan geçiren İsrail’i azmettirme ve yardım yataklık etmekle, yarı-sömürgelerde iç çatışmalar darbeler tezgahlamakla, kendi ülkelerinde faşizmi dizayn etmekle meşguller) BM, AB gibi üst yapılarından demokratik-konfederal sonuçlar bekleyecek kadar saflıkla öte yandan emperyalist-kapitalist devletlerin iktisadi-siyasal krizler içinde dünyayı nereye doğru sürükledikleri, bu durumun Türkiye faşizmine yansımaları konusunda siyasal öngörüsüzlükle maluldür

“Bundan sonra Kürdistan’da üç hukuk geçerli olacaktır: AB Hukuku, Üniter Devlet Hukuku Demokratik Konfederal Hukuk ... Mezarımda üç bayrak yan yana olabilir. AB bayrağı, üniter bayrak, bir de demokrasiyi sembolize eden konfederalizm bayrağı.” [agm]

Öcalan’ın zihniyeti bir yandan dünyanın önde gelen kapitalist-emperyalist devletlerinin (şu an dış politikada Ukrayna-Rusya savaşını sürdürmekle, Filistin’i soykırımdan geçiren İsrail’i azmettirme ve yardım yataklık etmekle, yarı-

sömürgelerde iç çatışmalar darbeler tezgahlamakla, kendi ülkelerinde faşizmi dizayn etmekle meşguller) BM, AB gibi üst yapılarından demokratik-konfederal sonuçlar bekleyecek kadar saflıkla öte yandan emperyalist-kapitalist devletlerin iktisadi-siyasal krizler içinde dünyayı nereye doğru sürükledikleri, bu durumun Türkiye faşizmine yansımaları konusunda siyasal öngörüsüzlükle maluldür.

Önceki kitap ve yazılarında tanımladığı “devletsiz demokratik-konfederalizm/komünalizm” vb. kurguların, diğer bir anlatımla Öcalan’ın paradigması olan “tarih belirleyen Zihniyet”in trajik akibeti Perspektif metninin şu cümlelerinde kendini açığa vurur:

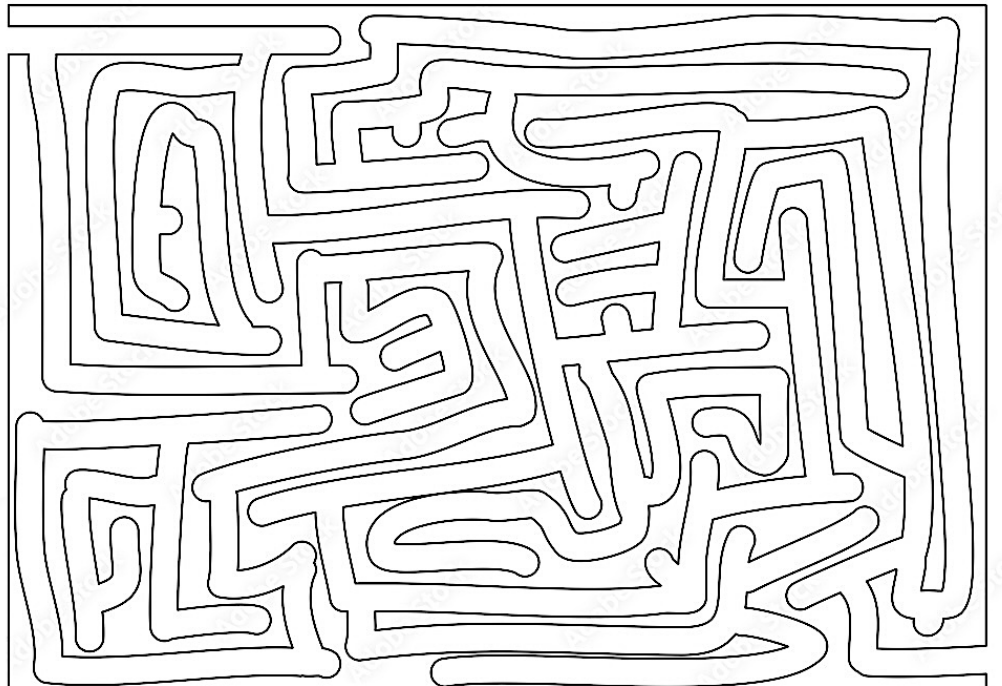
“Nedir bu, savaş ve ayrılıkçı çatışma sürecinden barış ve demokratik **bütünleşme, Türkiye Cumhuriyeti’yle özellikle.** Diğer devletlerle ise Irak, İran, Suriye devletleri için de benzer süreçler devreye girecektir. **Türkiye’nin inisiyatifinde olması** da bana göre hem aklın gereği hem gerçekliğin ifadesi oluyor. Öyle olması gerekiyor, öyle oluyor.” [Öcalan, Perspektif, bba]

Teslimiyetten başka hiçbir anlamı olmayan Perspektif’in ideolojik temelini yıllar öncesinden hazırlarken tarihte teslim olmamış işçi sınıfı ve ezilen ulus eylemlerini

değersizleştirmeye dahi cüret edebilmiştir: “Son yüzyılda özellikle ‘ulusal kurtuluş’, gerek ‘sosyalist kurtuluş’ adına yürütülen ayaklanma ve savaşları da halk eylemleri olarak kutsamak gerçekçi değildir.” [Öcalan, Demokratik Konfederalizm Manifestosu]

Marksizm’e ciddiyetsizce saldırırken küçük burjuva çelişki ve hezeyanlarıyla dolu ideo-politiğinin hali-pür melali Proudhon’a -ama onun da gerisine düşerek- o kadar benzemektedir ki, Marx’ın Proudhon üzerine şu teşhisini Öcalan’a atfederek bitirelim:

“Proudhon tepeden tırnağa küçük burjuvazinin filozofu ve iktisatçısıdır. İlerlemiş bir toplumda küçük burjuvazi, kendi durumu gereği, bir yandan bir sosyalist öte yandan ise bir iktisatçıdır; yani büyük burjuvazinin görkemi karşısında gözleri kamaşırken halkın çektiklerine de sempati besler. Aynı anda hem burjuva ve hem de halk adamıdır. Tarafsız kalmış olmaktan ve bayağılıktan başka bir şey olduğunu öne süren doğru dengeyi bulmuş olmaktan ötürü yüreğinin derinliklerinde kendi kendisiyle övünmektedir. Bu türden bir küçük burjuva çelişkiyi yüceltir, çünkü kendi varlığının temeli çelişkidir.” [Felsefenin Sefaleti, Sol yayınları, 2007 Altıncı Baskı, sf. 190]

Sınıfsal Fay Hattı: Neoliberal Felaket Makinesine Karşı Sosyalist Direniş

İstanbul'u bekleyen büyük deprem salt bir jeofizik olayın çok ötesinde, toplumsal ilişkiler ağının kristalize olduğu politik bir fenomendir. Toplumsal üretim ilişkileri içinde şekillenen, kent sınıfsal dokusuna kazınan ve siyasi tercihlerle derinleşen tarihsel tabloyla iç içe geçen bir gerçek var ortada. Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın varlığı elbet doğanın iç dengesinin bir sonucu olarak duruyor önümüzde. Fakat bu durumun yükünü kimin taşıyacağı ve bu yükün nasıl dağıtılacağı toplumsal güç dengelerinin bir ürünü olarak çıkıyor karşımıza. Neoliberal yağmayla hızlanmış ve hiçbir kural tanımayan dikey kentleşme, İstanbul'u yalnızca sismik bir risk bölgesine çevirmekle kalmadı aynı zamanda sınıf çelişkilerinin en görünür biçimde kristalize olduğu bir deney sahasına dönüştürdü.

Yıllardır çıkarılan imar afları, denetlenmeyen inşaat furçası, hiçbir sosyal yarar gözetilmeyen ranta dayalı yapılaşmalar rastlantısal bir durum değil. Bunlar sermayenin kent mekânını bir birikim makinesine çevirmesinin sistemli araçları olarak varlık gösteriyor. Bu durumda kentin güvenli bir yaşam alanı olması şurada dursun, sermayenin dolaşımına göre şekillenen bir üretim üssü olarak işlev görmesi kaçınılmazdır. Böylece İstanbul çapı ve kapsama alanı adım adım genişleyen bir felaket makinesine dönüşmüş durumda. Bu makine yalnızca zemin sınılaşması veya fay kırılması üretmiyor aynı zamanda güvencesiz yaşam, borçlandırma, yerinden edilme ve giderek daha fazla genişleyen yoksullaşma üretiyor.

Deprem tartışması teknik bir güvenlik meselesi olarak sunulsa da o gerçekte işçi sınıfı ve emekçilerin, ezilen halkların yaşadıklarıyla, reva görüldükleri yaklaşımlarla örülüdür. Bir binanın sağlamlığı, mühendislik bilgisinden öte sermaye ilişkilerinin bir sonucudur. Bir mahallenin çöküşü kötü zeminin yanında asıl ranta dayalı yapılaşma ve buna çanak tutan politik

Neoliberal yağmayla hızlanmış ve hiçbir kural tanımayan dikey kentleşme, İstanbul'u yalnızca sismik bir risk bölgesine çevirmekle kalmadı aynı zamanda sınıf çelişkilerinin en görünür biçimde kristalize olduğu bir deney sahasına dönüştürdü

kararların eseri olarak şekilleniyor. Gözü kâr ve ranttan başka birşey görmeyen burjuvazinin temsilcileri, kentin dokusunu yeniden kurarken halk için güvensiz bir yaşam üretiyor. Bu yüzden depremi yalnızca doğanın değil insanı ve tüm canlı yaşam alanlarını metalaştıran doymak bilmez iştahıyla kapitalizmin -ve onun iflas etmiş daha azgın bir birikim modeli olarak neoliberalizmin- yarattığı bir toplumsal olgu olarak kavramak durumundayız.

Bu yaklaşım, mevcut tartışmayı afet yönetimi jargonunun dar kalıplarından çıkarmayı gerekli kılıyor. Çünkü deprem karşısındaki kırılma teknik olmaktan çok siyasal ve sınıfsaldır. Bu gerçek bizlere mühendislik çözümlerinin ötesine geçme zorunluluğunu hatırlatıyor. Kentte güvenli bir yaşam ancak üretim ilişkilerin alt üst edilerek (yıkılarak) dönüştürülmesiyle mümkün olacak. Bu da nihai olarak ancak devrimle ve sosyalist bir toplumsal dönüşümle sağlanabilir.

Selçuk Ulu

Sosyalist bir perspektif bugünden depremi "kader" diye sunan teslimiyetçiliği reddeden bir konumlanış içinde olmak durumundadır. Riskin toplumsal dağılımını belirleyen güç ilişkilerini açığa çıkarıp emekçilerin görüş alanına taşımak gibi aciliyet gerektiren bir sorumluluğumuz var. Yaklaşan sarsıntı yalnızca fay hatlarını değil mevcut düzenin çürümüşlüğü de görünür kılan bir tablo seriyor önümüze. Bu nedenle mesele sadece bir teknik hazırlık değil sınıfsal bir konumlanış meselesidir.

İstanbul'un geleceği, yaşamın sınırsız kâr ve egemenlik dürtüsünün kısılcından kurtararak korunması ve toplumsal dayanışma temelinde yeniden kurulmasıyla güvence altına alınabilir. Deprem olasılığı bize bu yeniden kuruluşun ertelenemez aciliyetini hatırlatıyor. Bu nedenle bugünden sosyalist bir dönüşümün önünü açacak devrimci mücadele yalnızca politik bir tercih değil yaşama sahip çıkmanın maddi ve tarihsel zorunluluğu olarak kavranmak durumundadır.

Sermayenin Mekânsal Sabitlemesi ve Mekânın Meta Olarak Yeniden Üretimi

David Harvey'in "mekânsal sabitleme" kavramı, kapitalizmin içsel krizlerini mekân üzerinde çözmeye çalışma zorunluluğunu açık biçimde gösteriyor. Sermaye aşırı birikim krizine girdiğinde, Harvey'in belirttiği gibi krizi mekânsal olarak yönetebilmek için mekânı yeniden örgütler, yeni yatırım ve sabitleme alanları açar. Kent toprakları, inşaat sektörü ve altyapı projeleri bu kriz dönemlerinde aşırı birikmiş sermayeyi emip yeniden dolaşıma sokan devasa birer 'emme basma tulumba' işlevi görür. Böylece kent, emekçilerin yaşam alanı olma işlevinin yanı sıra tarihsel bakımdan

kapitalizmin sermaye fazlasını soğuran bir birikim sahasına dönüştürülür. Neoliberal dönemde bu eğilim, önceki biçimlerine kıyasla çok daha saldırgan ve sistematik bir nitelik kazandı.

Kamusal kırıntılar tamamen geri çekildi, piyasa mantığı her alana sızdı. Konut, barınma ihtiyacının ötesinde daha fazla değerlenen ve spekülasyon aracına dönüşen bir meta haline geldi. Kent parçalara bölündü, her parça fiyatlandırıldı, her boşluk bir yatırım aracı olarak metalaştırıldı. Mekân, insanın kolektif üretim alanı olmaktan çıkarılıp finansal bir ürüne dönüştürüldü. Böylece çalışma, barınma, ulaşım ve gündelik yaşam bütünlüklü bir kent deneyimi oluşturamadı; aksine sermaye akışının lehine olacak şekilde parçalandı.

Bu mekanizma kapitalizmin tarihsel bir eğilimi olsa da, neoliberal dönüşümle birlikte niteliksel bir sıçrama yaşadı. Planlama kapitalist devletin sermaye birikimine alan açmak için kullandığı yapısal bir mekanizma olarak işlev gördü. 20. yüzyılda sosyalist blokun yükselişinin yarattığı sınıfsal basınç, onun emekçi sınıflara yönelik araçsal bir söylemle kullanılmasını beraberinde getirdi. Ancak özü itibariyle hiçbir zaman "kamusal yararın rehberi" olmadı. Neoliberal dönüşümle birlikte bu araçsal söylem de terkedildi ve planlama, sermaye hareketini kolaylaştıran çıplak bir baskı ve yağma aracı haline geldi. Sermayenin önündeki "engeller" sistematik olarak kaldırıldı. Hukuki düzenlemeler değiştirildi, itiraz mekanizmaları daraltıldı, kamu mülkleri yağmalandı. Harvey'in "mülksüzleştirici birikim" olarak tanımladığı süreç, İstanbul gibi metropollerde olağan bir işleyişe dönüştü. Gecekondu yıkıldı, kıyıları kapatıldı, parklar betonlaştı, ekolojik alanlar talan edildi. Her yıkım yeni bir sermaye birikiminin kapısını açtı.

Türkiye'de bu süreç 1980 askeri darbesiyle birlikte ivme kazandı. Darbe sonrası inşaat sektörü ekonominin itici gücü haline getirildi. Kent rantı sermayenin en güvenli kazanç alanlarından biri oldu. 1999

depremi bu düzenin ölümcül sonuçlarını sert biçimde gösterirken aynı zamanda yeni bir yağma döneminin de başlangıcını oluşturdu. Her büyük yıkımın ardından afet bahanesiyle olağanüstü yetkiler devreye sokuldu. "Kentsel dönüşüm" adı altında mülkiyet transferi hız kazandı, "afet kapitalizmi" bu topraklarda ilk açık provasını yaptı.

Bu model 2000'li yıllarda kurumsal bir çerçeveye oturtuldu. TOKİ ve benzeri mekanizmalar aracılığıyla kentsel dönüşüm toplumsal ihtiyacı değil sermayenin çıkarını gözetten bir motora dönüştü. Kent dev bir şantiyeye çevrilerek kolektif bir yaşam alanı olmaktan ziyade tamamen sermayenin mekânsal projelerine teslim edildi.

Bu dönüşümün sonucu açtı: İstanbul hem sismik hem de sınıfsal bir kırılmanın prototipi haline geldi. Mekân sermayeye sabitlenirken insanlar yerinden edildi, yaşam güvencesi daha fazla zayıfladı. Kentin değerini belirleyen doğa, hafıza veya toplumsal ihtiyaç değil giderek daha belirleyici hale gelen rantal kâr mantığı oldu. Bu mantık kapitalizmin her aşamasında mevcuttu, ancak neoliberalizmle birlikte kent dokusunu tamamen ele geçirdi.

Böylece deprem gerçeği mekânsal sabitleme mekanizmalarının görünmeyen uzantısına dönüştü. Sermaye, afeti bilinçli bir planlama aracı olarak kullandı. Mekânın metalaşması yalnızca konut fiyatlarını yükseltmekle kalmadı yaşamı kırılanlaştırdı, sınıflar arasındaki uçurumu derinleştirdi, kentin dokusunu parçaladı, ekolojiji tahrir etti ve nihayetinde depremin yıkıcılığını katmerlendirdi.

İstanbul hem sismik hem de sınıfsal bir kırılmanın prototipi haline geldi. Mekân sermayeye sabitlenirken insanlar yerinden edildi, yaşam güvencesi daha fazla zayıfladı. Kentin değerini belirleyen doğa, hafıza veya toplumsal ihtiyaç değil giderek daha belirleyici hale gelen rantal kâr mantığı oldu. Bu mantık kapitalizmin her aşamasında mevcuttu, ancak neoliberalizmle birlikte kent dokusunu tamamen ele geçirdi

Bu tablo, kapitalizmde üretimin genişleyen toplumsal niteliğiyle mülk edinmenin özel biçiminin doğurduğu ilişkilerin doğal bir yansımasıdır. Mekân üzerindeki sermaye tahakkümü ve onun talan edilmesi bu sistemin işleyişinin doğrudan bir sonucudur. Bu nedenle mekânın yeniden üretimi ancak toplumsal mülkiyetle, kolektif planlamayla ve sosyalist bir yaşam anlayışıyla kökten dönüştürülebilir. Aksi takdirde her yeni proje, her yeni imar planı, kentin hem sismik hem de sınıfsal kırılmasını büyütme devam edecektir.

Ancak bu sistematik yağma her zaman düz bir çizgide ilerlemez. Kapitalizm, bu yapısal krizini yönetmek ve derinleştirmek için özel an'ları ve şok'ları kullanır. İşte burada sistemin olağan işleyişinin ötesine geçen, onun kriz yönetiminin en pervasız ve açık hali devreye girer: "Afet Kapitalizmi!"

Bu yağma düzeni, işte bu şok mekanizmalarını teşhir edip onlara karşı örgütlenen devrimci bir kopuşun doğrudan hedefi olmakla son bulacaktır.

Afet Kapitalizmi: Şok Doktrini'nin Mekânsal Tezahürü

Naomi Klein'in Şok Doktrini, kapitalizmin kriz anlarını nasıl bir fırsat penceresine dönüştürdüğünü berrak biçimde anlatır. Savaş, sel, deprem ya da ekonomik çöküş gibi

sarsıcı olaylar, normal koşullarda toplumsal dirençle karşılaşacak neoliberal uygulamaları hızla devreye sokmak için kullanılır. 'Afet kapitalizmi' tam da bunun mekânsal biçimidir. Doğal afet toplumu felç eden bir travmaya dönüşür ve bu travma devlet ile sermaye tarafından planlı bir müdahale alanı olarak değerlendirilir.

Deprem esnasında yaşanan korku, panik ve belirsizlik bir yönetim stratejisine çevrilir. Olağanüstü hal kararları genişletilir. Demokratik kontrol mekanizmaları askıya alınır. Kamusal kaynaklar özel sermayeye aktarılır. Halkın ihtiyaç duyduğu destek geciktirilir ya da denetimsiz bırakılır. Böylece yalnızca fiziksel enkaz değil siyasi bir enkaz da yaratılır. Bu enkaz içinde sermaye yeni bir birikim rejimi kurar.

6 Şubat 2023 depremi bu sürecin coğrafyamızdaki en açık göstergesi oldu. İnsanlar enkaz altında yaşam mücadelesi verirken sermaye grupları yeni rant alanlarının haritasını çıkarmaya başlamıştı. Hatay'da imar barışıyla yasallaştırılmış binaların bir anda riskli ilan edilip kamulaştırılması bu sürecin somut bir örneğidir. Amaç güvenli konut üretmek değildi. Amaç değerli arazileri sermayenin hizmetine açmaktır. Kamulaştırılan bölgelerin park, bostan ya da dayanıklı sosyal konut alanı olma ihtimali yoktu. Tam tersine beton bloklara terk edilmiş, kültürel belleği silinmiş, tek tip yapılara dönüştürülmüş bölgeler ortaya çıkıyordu.

Deprem sonrası yaşanan zeytinlik talanı, tarım arazilerinin alelacele imara açılması ve yöresel dokunun yok edilmesi afetin nasıl bir birikim aracına dönüştürüldüğünü gösteren açık kanıtlardır. İnsanlar kendi tarlasına çadır kuramazken aynı topraklar rant projelerine tahsis ediliyordu. Afet kapitalizmi yalnızca bina inşa etmez. Aynı zamanda toplumsal hafızayı, kültürü ve ekolojik değerleri de kesintiye uğrattır. Yerel toplulukları köklerinden kopartır.

İstanbul'da beklenen deprem için hazırlanan senaryolar da aynı stratejiyi işaret ediyor. Kentsel dönüşüm ve "güvenli konut" söylemi altında yoksul halk yerinden edilirken, emekçi mahalleler tasfiyeye

uğruyor. Kıyılar, vadiler ve kent içi değerli bölgeler sermayeye peşkeş çekiliyor. Deprem korkusu mülkiyetin yeniden dağıtımını için kullanılıyor.

Deprem esnasında yaşanan korku, panik ve belirsizlik bir yönetim stratejisine çevrilir. **Olağanüstü hal kararları genişletilir. Demokratik kontrol mekanizmaları askıya alınır. Kamusal kaynaklar özel sermayeye aktarılır. Halkın ihtiyaç duyduğu destek geciktirilir ya da denetimsiz bırakılır. Böylece yalnızca fiziksel enkaz değil siyasi bir enkaz da yaratılır. Bu enkaz içinde sermaye yeni bir birikim rejimi kurar**

Sürecin bu kadar sistemli işlemesi, sermayenin siyasi temsilcilerinin depreme dair "hiçbir senaryosu olmadığı" yanılığını doğurmamalıdır. Tam tersine, mevcut faşist rejim yalnızca deprem korkusunu yönetmekte değil aynı zamanda yıkım sonrası senaryoları sermaye birikimi lehine planlamakta da oldukça "yetkin" ve hazırlıklıdır. Sermaye için bir "şok" anının aynı zamanda yeni bir "lütuf" anlamına geldiğini çok deneyimledik. Bu nedenle, deprem

sonrasında yaşanacak kaosun, acının ve toplumsal dağılmanın sermaye lehine nasıl yönetileceğine, mülkiyetin nasıl yeniden paylaştırılacağına, yeni rant alanlarının nasıl açılacağına dair senaryolar hazır. Bizim "plansızlık" olarak gördüğümüz, aslında halkın yaşamına ve ihtiyaçlarına dair bir planın kasıtlı olarak yok sayılmasıdır. Sermaye devletinin tek ve net planı, afeti sermayenin hizmetine sunmaktır. Gerçek tehlike, onların plansızlığı değil halka karşı olan bu acımasız ve hesapçı planlarıdır.

Bu modelde afet bir tehdit değildir! Aksine düzenin kendini yenilemesi için bir fırsattır. Devlet bu fırsatı sermaye adına yönetir. Halk ise hem yıkımın hem yeniden inşa adı altında yapılan sömürünün bedelini öder. Deprem doğal bir olay olmaktan çıkar ve sınıfsal bir dayatma biçimine dönüşür. Şiddeti yalnızca fay hattında değil toplumsal ilişkilerin kalbinde hissedilir.

Afet kapitalizminin özü açıktır. Yıkım bir başlangıçtır. Travma bir yönetim aracıdır. Enkaz yeni birikim yolları açar. Halkın çaresizliği sermayenin hareket alanını büyütür. Kapitalizmin bu karanlık işleyişi kırılmadıkça her deprem yeni bir talan dönemine dönüşecek. Acılar yeniden sömürülecek. Sosyal hayat biraz daha çoraklaşacak. Bu döngüyü durduracak tek güç ise örgütlü bir toplumsal karşı

duruştur. Çünkü afet kapitalizmine karşı mücadele yalnızca gelecekteki sosyalizme bırakılacak yeniden inşa değil aynı zamanda kent üzerinde bugünden söz hakkına sahip olma mücadelesidir.

Kent Hakkı: Mücadelenin Teorik ve Politik Zemini

Henri Lefebvre'in kent hakkı kavramı, kapitalist şehirleşmenin görünürdeki 'tarafsızlık' klişesini parçalar niteliktedir. Kent hakkı yalnızca barınma hakkı değildir. Kentin nasıl şekilleneceğine kolektif olarak karar verme hakkıdır. Yaşam alanımızı piyasanın değil halkın ihtiyaçlarına göre dönüştürme hakkıdır. Kentin kullanım değerini savunan politik bir iddiadır. Bu yönüyle kent hakkı, neoliberal kentsel rejimin doğurduğu sömürüye karşı verilen sınıfsal mücadelenin temel politik silahı ve dayanak noktalarından biridir.

Lefebvre, kenti yalnızca bina ve sokaklardan oluşan fiziksel bir bütün olarak görmez. Kent, toplumsal ilişkilerin yoğunlaştığı ve yaşamın yeniden üretildiği bir alandır. Bu nedenle kentin örgütlenme biçimi üretim ilişkilerinin bir yansımasıdır. David Harvey bu yaklaşımı daha ileri taşır. Kent hakkını sermayenin kente dair planlarına müdahale hakkı olarak tanımlar. Kent üzerinde kurulan denetimin kime ait olacağı meselesini doğrudan sınıf mücadelesiyle ilişkilendirir. Çünkü kent, sermayenin dolaşımını kolaylaştırmak için kurulmuş bir altyapı ağına dönüşmüştür. Bu dönüşüm halkın değil sermayenin kârının çıkarlarını korumaktadır.

Bu çerçevede olası İstanbul depremi, kent hakkının somut görüldüğü bir sahadır. Deprem riskinin eşitsiz dağılımı bu hakkın fiilen gasp edildiğini gösteren bir gerçeklik olarak çıkıyor karşımıza. Çünkü güvenli ve sağlıklı bir çevrede yaşam hakkı kent hakkının temel parçasıdır. Depreme dayanıklı konut, temiz hava, yeterli yeşil alan, güçlü altyapı ve erişilebilir sosyal donatı lüks değil, halkın yaşam hakkının sürdürülebilmesi için zorunluluktur. Buna rağmen kentin en kırılgan bölgelerinde yaşayanlar zayıf binalara, yetersiz altyapıya ve riskli zeminlere mahkûm edilmiştir.

Kent hakkı aynı zamanda karar süreçlerine doğrudan katılma hakkıdır. Halkın yaşamını kökten etkileyen imar planları kapalı kapılar ardında hazırlanıyor. Zemin etütleri, risk haritaları, imar düzenlemeleri ve kentsel dönüşüm projeleri kamuoyundan gizli ilerliyor. Böylece teknik bilgi bir iktidar aracına dönüşürken toplum ise bu bilginin nesnesi haline getiriliyor. Deprem riskini ve onun yıkıcı sonuçlarını artıran politikalar, halkın iradesi dışlanarak uygulanıyor.

Kent hakkı tüm bu sürecin tersine çevrilmesini ifade eden bir mücadele aracıdır. Risk haritaları şeffaflaşmalı, teknik bilgi halka açık olmalıdır. İmar kararları halkın doğrudan katıldığı meclislerde tartışılmalıdır. Kentsel dönüşüm halkın ihtiyaçları doğrultusunda kolektif biçimde örgütlenmelidir. Depremde kimlerin öleceğine piyasa karar veremez. Bu nedenle kent hakkı aynı zamanda yaşam hakkının eşitlik ilkesine dayanır. Sınıf, etnik köken, göçmenlik durumu veya engellilik gibi ayrımlar deprem riskini belirleyen faktörler olmamalıdır. Çünkü yaşamın eşit değeri, devrim ve sosyalizm mücadelesinde sosyal bir kent anlayışının merkezindedir.

Kent hakkı tüm bu sürecin tersine çevrilmesini ifade eden bir mücadele aracıdır. Risk haritaları şeffaflaşmalı, teknik bilgi halka açık olmalıdır. İmar kararları halkın doğrudan katıldığı meclislerde tartışılmalıdır. Kentsel dönüşüm halkın ihtiyaçları doğrultusunda kolektif biçimde örgütlenmelidir. Depremde kimlerin öleceğine piyasa karar veremez. Bu nedenle kent hakkı aynı zamanda yaşam hakkının eşitlik ilkesine dayanır

İstanbul'da kent hakkı, sermaye merkezli planlamaya karşı bir halk iradesi yaratmanın politik zemini. Bu irade kentte güvenli yaşamın maddi koşullarını kurmayı hedefler. Çünkü neoliberal kentleşme yaşamı tehlikeye atan bir rejime dönüşmüştür. Deprem bu rejimin en keskin sonucudur. Kent hakkı ise bu sonuca karşı geliştirilecek kolektif yanıtın ana hattını oluşturmaktadır.

İstanbul'da Riskin Sınıfsal Gerçekliği

Mevcut sistem ve rejimin sonucu olan yıkıcı deprem riski, çarpık kentleşmenin tarihsel seyri içinde neoliberal politikalar aracılığıyla İstanbul'un dev bir inşaat ve rant laboratuvarına dönüştürülmesiyle daha da keskinleşti ve sistematik hale geldi. Mega projeler, otoyollar ve kentin kuzeyine doğru yayılan yoğun yapılaşma yalnızca ekolojik alanları yok etmedi. Aynı zamanda deprem riskinin gerçekliğini yeniden şekillendirdi. Böylece risk gerçekliği ile sınıf gerçekliği birbiriyle çakıştı. İstanbul'da yıkıcı deprem riski doğa kaynaklı bir 'kader' olmaktan çıktı. Sınıfsal konumun belirlediği bir yaşam koşulları eşitsizliğine dönüştü.

Kanal İstanbul bu düzenin en sembolik örneğidir. "Küresel lojistik merkez" söylemiyle sunulan proje aslında kentin son tarım arazilerini ve su havzalarını dizginsiz sermaye birikiminin emrine açma planıdır. Jeoloji Mühendisleri Odası'nın raporları, kanal inşasının bölgenin hidrojeolojik dengesini bozarak zemin stabilitesini zayıflatacağını ve geniş alanlarda sıvılaşma riskini artıracacağını vurgulamaktadır. Kanal kıyılarına kurulması planlanan yüksek yoğunluklu konut bölgelerinin bu

koşullarda bir depremde ağır hasar görme potansiyeli yüksektir. Böylece proje, bir güvenlik projesi olmaktan ziyade güvenliği riske atan bir rant projesi olarak şekillenmektedir. Bu yönleriyle Kanal İstanbul, sismik riski yönetmek yerine büyüten bir mega felaket senaryosudur.

Avcılar bu sınıfsal gerçekliğin en belirgin ilçelerinden biridir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) "Deprem Zemin" raporları, ilçenin büyük bölümünün dolgu alanlar üzerinde olduğunu ve "Çok Kötü Zemin" kategorisinde yüksek sivilaşma riski taşıdığını ortaya koymaktadır. Fakat asıl sorun, yapıların zayıflığının yanında dönüşüm süreçlerinin halkın ihtiyaçlarını değil sermayenin çıkarını gözetmesidir. Kentsel dönüşüm adı altında yapılan yıkımlar güvensiz koşullarda gerçekleşmekte; düşük gelirli insanlar, işçi ve emekçiler yeni konutlara erişemez durumdadır. Kiracılar yerinden edilirken sosyal ilişkiler parçalanmaktadır. Dolayısıyla Avcılar'da yıkıcı deprem riski yalnızca binaları değil toplumsal dokuyu da çökerten bir süreç olarak işliyor.

Kartal, sermayenin deprem riski üzerinden nasıl kâr ürettiğinin çarpıcı bir başka örneğidir. Kartal Sahil bölgesindeki riskli dolgu zeminlere rağmen lüks projeler yükselirken "yerinde dönüşüm" söylemi gerçekleri gizliyor. Bu dönüşüm,

Türkiye zindanlarının bugüne gelişini anlamaya çalışırken 12 Eylül'ün üzerinden atlamak olmaz. Bugünkü tek adam diktatörlüğünün hemen her alandaki kurumsal ve yasal temelleri gibi bugünkü insanlıkdışı hapishane politikalarının temelleri de 12 Eylül askeri faşist diktatörlüğü döneminde atılmıştır. O günden bugüne de neredeyse kesintisiz bir süreç olarak zulmün katmerlendirilmesiyle ona karşı direniş sarmalından geçilerek bu günlere gelmiştir

düşük gelirli mahalleleri dışlarken yeni konutları erişilemez fiyatlarla sunarak yeni bir yerinden etme dalgası yaratıyor. Böylece depremin yıkıcı riskini azaltma iddiası gerçekte mülkiyetin ve arazinin el değiştirmesini meşrulaştıran bir kılıfa dönüşüyor.

Zeytinburnu ise hem eski sanayi bölgelerini hem de yıpranmış konutları içinde barındırıyor. İstanbul'un Deprem Master Planı'nda da işaret edildiği gibi deprem anında yalnızca binalar değil, sanayi tesislerinin çökmesi, yangın ve tehlikeli kimyasal sızıntılar gibi ikincil felaketler yaratma potansiyeli yüksektir. Bu ilçede yaşayanlar çoğunlukla yoksul aileler, göçmenler

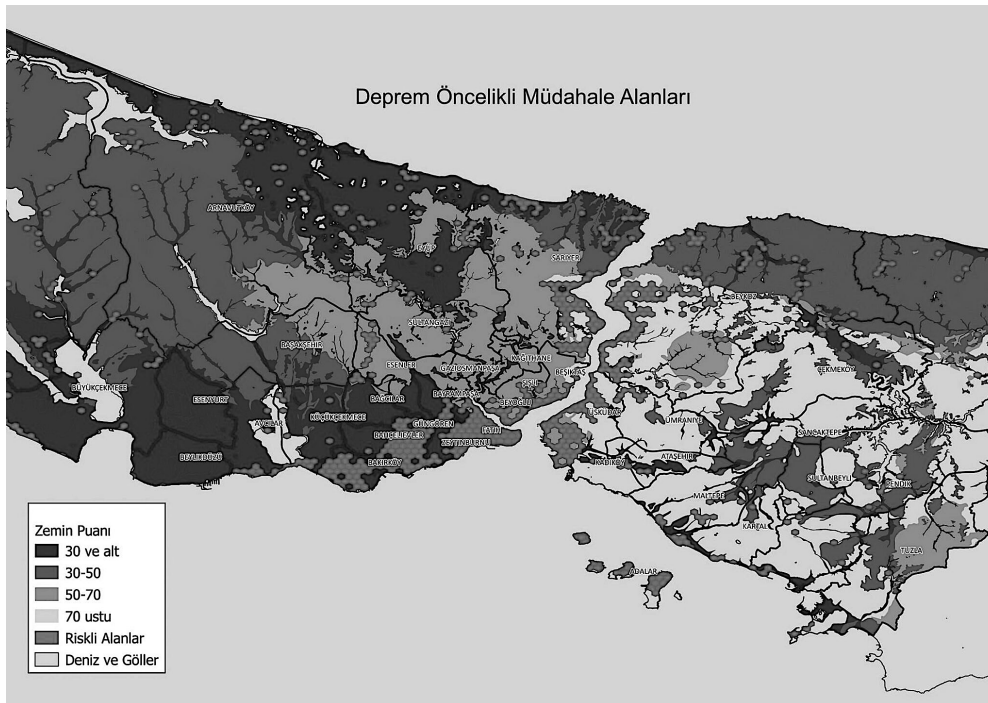
ve yaşlılardır. Rant değeri görece düşük görüldüğü için Zeytinburnu kentsel dönüşüm projelerinde hep geri planda kalmış, adeta kendi kaderine bırakılmıştır.

Dilovası'ndaki parfüm atölyesi patlaması İstanbul ve çevresindeki sanayi kuşağının nasıl bir tehlike barındırdığını gözler önüne serdi. Afet yönetimi literatüründe "Natech" (doğal afet tetikleyicili teknolojik kazalar) olarak tanımlanan bu senaryoya göre, bir depremde bu bölgelerdeki yüzlerce tesiste eş zamanlı patlama, zehirli gaz sızıntısı ve yangın zincirleri ortaya çıkabilir. Bu tesislerde çoğunlukla sigortasız ve ağır koşullarda çalışan işçiler bulunuyor. Dilovası'ndaki kayıpların kimliği, depremde en ağır bedeli kimlerin ödeyeceğini şimdiden gösteriyor.

Sultanbeyli'de yaşanan dönüşüm ise başka bir çelişkiyi açığa çıkardı. Bir dönem gecekondu bölgesi olan ilçe hızla dönüştürüldü. Fakat TMMOB'a bağlı meslek odalarının teknik incelemeleri, dönüşüm projelerinde malzeme kalitesi, denetim eksikliği ve plansız yoğunluk artışı konusunda ciddi uyarılar içeriyor. Dönüşüm süreçleri halkın katılımını reddediyor, kararlar tepeden inme biçimde alınıyor. Mevcut altyapı kapasitesinin bu yoğunluk karşısında yetersiz kalması, deprem anında sadece yapısal değil altyapısal bir çöküş riskini de beraberinde getiriyor.

Bu örnekler tek tek incelendiğinde aynı gerçek ortaya çıkıyor: İstanbul'da deprem riski yönetilmiyor, tersine sistematik olarak üretiliyor. Üstelik bu üretim sınıfsal bir mantığa dayanıyor. Zekeriyaköy, Sarıyer gibi yüksek gelirli bölgeler daha sağlam yapılara, daha güçlü altyapıya ve daha güvenli zeminlere sahipken yoksul mahalleler hem zayıf binalara hem de yetersiz kamusal hizmetlere sıkıştırılıyor. Böylece deprem sınıf eşitsizliklerinin en çıplak ve en öldürücü biçimde ortaya çıktığı bir toplumsal yarılma alanı haline geliyor.

Bu sınıfsal coğrafya değişmediği sürece depremin yıkıcı etkisi doğanın değil kentin örgütlenişinin bir sonucu olmaya devam edecek. Dolayısıyla İstanbul'un geleceğini belirleyecek olan sadece jeolojik fay hatları değil

sermayenin yarattığı toplumsal fay hatlarıdır.

Neoliberal Kent Neden ve Nasıl Felaket Üretir?

İstanbul'da yıkıcı deprem riskinin sürekli yeniden üretilmesi rastlantı değildir. Neoliberal kentsel düzen, riskin birikmesini engelleyen değil bizzat üreten bir mekanizmaya sahiptir. Bu mekanizma sermayenin vahşi birikim mantığından beslenir. Böylece felaket doğanın değil kapitalizmin düzenli çıktılarında biri haline gelir.

İmar afları bu sürecin en görünür parçasıdır. 2001'den bu yana çıkarılan aflar kaçak yapılaşmayı meşrulaştırdı. Yapı güvenliğini değil mülkiyetin resmîleşmesini önceledi. Böylece sermaye birikimi için yeni bir pazar yaratılarak denetimsiz yapılar yasallaştırıldı. Binlerce konut deprem tehdidinin ortasına bırakıldı. Bu yapıların çoğu yoksul mahallelerdeydi. Böylece aflar yalnızca teknik bir hata değil sınıfsal bir tercihti. Risk emekçi yoksul halkın üzerine yıkıldı.

Yapı denetiminin özelleştirilmesiyle birlikte, zaten sınırlı ve sermaye çıkarlarına hizmet etme eğiliminde olan kamusal denetim işlevi fiilen tasfiye edildi. Denetim firmaları hem denetledikleri hem de müşteri gördükleri şirketlerle ekonomik bağlar kurdu. Bu model, kapitalist üretim ilişkilerinin doğal bir uzantısı olarak güvenlik değil çıkar ilişkisi üretti. Rüşvet, kayırma ve göstermelik raporlar sistemin normal işleyişi haline geldi. İnşaat sermayesi ile yerel ve merkezi yönetimler arasında kurulan ortaklıklar riskli yapı stokunu büyüttü. Böylece deprem tehlikesi teknik bir sorun olmaktan çıkıp rantın yan ürünü oldu.

Neoliberal söylemde “güvenlik” kavramı da giderek araçsallaştırıldı. Afet, risk ve güvenlik kavramları bilimsel anlamlarını bütünüyle kaybederek siyasal manipülasyonun aracı oldu. Güvenlik söylemi kentsel toprağın el değiştirmesini meşrulaştırıp yerinden etmeyi kolaylaştırarak olağanüstü hal uygulamalarına kapı açtı. Halkın

itiraz hakkı bastırıldı. Böylece güvenlik gerekçesiyle yapılan her müdahale aslında yeni bir rant döngüsünün parçasına dönüştü.

Deprem riski mevcut eşitsizlikleri büyüten bir büyüteç gibi işledi. Varlıklı kesimler sağlam zeminlerde, iyi denetlenen yapılarda ve güçlü altyapıya yakın bölgelerde yaşarken yoksullar zayıf binalara sıkıştı. Bu bölgelerde altyapı yetersiz, itfaiye ve acil yardım hizmetleri daha zayıf. İster istemez deprem anında kurtarma faaliyetleri bu bölgelere daha geç ulaşacaktır. Böylece eşitsizlik yalnızca gelir farkı biçiminde değil doğrudan yaşam hakkı üzerinde de belirleyici bir güç haline geldi.

Yüksek katlı ve yoğun yapılaşma da bu riskin büyümesine yol açtı. Sermayenin rant mantığı yüksek katlı binalar depremde daha ağır hasar riski taşıırken, kurtarma faaliyetlerini alabildiğince zorlaştıran bir etmendir. Yangın ve gaz sızıntısı gibi ikincil etkileri artırır. Ayrıca su havzalarını ve ekolojik alanları yok ederek sel, heyelan ve aşırı ısınma gibi başka afetlerin kapısını aralar. Böylece kent ekolojik tamponlarını kaybederken depremin yıkıcı etkisi katlanır, afetler birbirini tetikleyen bir zincir haline gelir.

Neoliberal kentsel rejimde kent yaşamının her boyutu metalaştırıldı için risk de piyasanın insafına bırakılmaktadır. İşçi ve emekçiler için güçlendirme maliyetleri ulaşamaz hale gelirken, sağlam yapı bir hak değil satın alınabilir bir ayrıcalık olur. Sosyal yatırım azaltıldığı için güvenli yaşam ancak özel mülkiyet ölçeğinde mümkün hale gelir. Bu da içinde bulunduğumuz kapitalizm koşullarında toplumun büyük bölümü için bir seçenek değil maalesef. Böylece risk piyasada bir “doğal

seleksiyon” aracı gibi işler. Deprem sınıfsal eşitsizliğin en sert yüzünü gösterir.

Bu koşullarda neoliberal kent ya felaket üretir ya da ürettiği felaketi derinleştirir. Çünkü modelin özü yaşamı değil kâr oranını büyütmeyi öncelemek üzerine kuruludur. Kent planlaması sermayenin ihtiyaçları için

yapılırken, afet yönetimi de yaşamı korumaktan öte mülkiyet düzenini korumak için örgütlenir.

Sosyalist Projeksiyonla Ekolojik Bir Yaşam Savunusu

Kapitalist kentleşme krizi üretir ve derinleştirir, bu kriz geçici değildir. Sistem kendi varlığını sürdürmek için risk üretir, riskten beslenir ve riskin sonuçlarını yeniden sermayeye dönüştürür. Bu nedenle kapitalizmin mekânsal mantığı içinde deprem gerçeğiyle bütüncül biçimde yüzleşmek mümkün değildir. Sorunun kaynağı kapitalist mülkiyet düzeni olduğu için çözüm de bu düzenin dışından gelmek durumundadır.

İstanbul'da yıkıcı deprem riskinin sürekli yeniden üretilmesi rastlantı değildir. Neoliberal kentsel düzen, riskin birikmesini engelleyen değil bizzat üreten bir mekanizmaya sahiptir. Bu mekanizma sermayenin vahşi birikim mantığından beslenir. Böylece felaket doğanın değil kapitalizmin düzenli çıktılarında biri haline gelir

Sosyalist perspektifi bu nedenle teknik bir alternatif olarak düşünmekten ziyade yaşamı savunan köklü bir yeniden kuruluş manifestosu olarak görmeliyiz.

Sosyalist bir kent anlayışı, konutu meta olmaktan çıkararak onu temel bir ihtiyaç olarak ele alır. Bu ihtiyaç toplumun kolektif gücüyle karşılanır. Kentsel toprak ve doğal alanlar sermayenin kullanımından alınır ve toplumsal mülkiyet altına geçirilir.

Böylece rant döngüsü kırılarak toprak toplumun kullanımına açılır. Kent halkın kolektif yaşam alanı haline gelir.

Planlama süreci halkın dışlandığı teknik bir uzmanlık alanı olmaktan çıkar. Kolektif karar alma mekanizmaları kentin bütün yaşam alanlarına yayılır. Mahalle meclisleri doğrudan karar yetkisine sahip olur. Planlama şeffaflaşır. Halk kendi yaşam alanı üzerinde söz sahibi olur. Kentin örgütlenme biçimi halkın ihtiyaçlarını esas alır.

Sosyalist projeksiyon kenti doğanın uzantısı olarak görürken, kent planlaması ekolojik sınırlarla uyumlu biçimde yapılır. Su havzaları, ormanlar, meralar ve kıyılar sıkı koruma altına alınır. Bu bölgelerdeki yapılaşma aşamalı olarak kaldırılır ve ekosistemler onarılır. Kentin altyapısı enerji verimliliği yüksek, suyu geri kazanan, atık üretmeyen bir tasarıma göre düzenlenir. Böylece ekolojik dayanıklılık toplumsal dayanıklılığın bir parçası olur.

Risk yönetimi sosyal bir sorumluluk olarak görülür. Toplumun en savunmasız kesimleri için kamusal güvenlik ağı kurulur. Böylece deprem bir "eşitlik testi" olmaktan çıkar. Sosyalist bir dönüşümün acil ve uzun vadeli iki yönü vardır. Acil adımlar hayati önem taşır. Kentsel dönüşüm adı altında yürütülen tüm projeler durdurulur. Bağımsız teknik kurullar tarafından denetlenir. Bulgular halka açık biçimde paylaşılır. Riskli yapıların güçlendirilmesi kamu fonlarıyla sağlanır. Bu fon bugünkü gibi bankaları zenginleştirmenin değil halkın yaşamını korumanın aracı olur.

Uzun vadeli hedef toplumsal mülkiyete dayalı bir kent düzeni kurmaktır. Kentteki tüm araziler kamulaştırılır. Toprak spekülasyonunun önü tamamen kesilir. Su, enerji, ulaşım ve iletişim gibi kritik altyapılar kamusal denetim altına alınır. Bu hizmetler kâr amacıyla değil toplumsal yarar için işletilir. Kentin yükü yalnızca yatay değil bölgesel olarak da paylaşılır. Anadolu ve Trakya'da kendi kendine yeten ekolojik kentler kuruldukça İstanbul'un nüfus baskısı

azaltılır.

Konut üretimi bugünkü gibi tekellerin ve finans şirketlerinin elinde olmaz. Kooperatifler, komünler ve kamu işletmeleri eliyle yürütülür. Amaç kâr değil yaşamın güvenliği olur. Yüksek katlı yapılaşma yerine düşük yoğunluklu, yaya ve bisiklet odaklı yerleşimler teşvik edilir. Böylece kent hem deprem hem iklim krizine karşı direnç kazanır.

Sosyalist ufuk yalnızca teknik bir dönüşüm değil toplumsal bir dönüşümdür. Kent yaşamının temeli rekabet değil dayanışma olur. Bireysel kurtuluş yerine kolektif güvenlik esas alınır. Halk kendi mahallesini, kendi altyapısını, kendi yaşam alanını birlikte savunur. Bu savunu teknik değil siyasal bir irade gerektirir.

Sosyalist projeksiyon, depremi kaçınılmaz bir kader olarak değil değiştirilebilir bir toplumsal koşul olarak görür. Felaketin kaynağı olan mekanizmalar ortadan kaldırıldığında güvenli bir kent mümkündür. Bu soyut bir ütopya değil yaşama sahip çıkmanın tarihsel zorunluluğudur.

Sınıf Hattını, Bilgiyi ve Dayanışmayı Örmek

Sosyalist dönüşüm ancak örgütlü bir toplumsal güçle mümkün olacaktır. Deprem gerçeği bu örgütlülüğün ne kadar yaşamsal olduğunu göstermiştir. Çünkü kenti felaket üreten bir düzene çeviren yalnızca teknik eksiklikler değildir. Asıl belirleyici olan sermaye merkezli karar alma süreçleri, halkın dışlanması ve toplumsal dayanışmanın sistemli biçimde zayıflatılmasıdır. Bu nedenle deprem direnişi aynı anda hem sınıf

Sosyalist bir kent anlayışı, konutu meta olmaktan çıkararak onu temel bir ihtiyaç olarak ele alır. Bu ihtiyaç toplumun kolektif gücüyle karşılanır. Kentsel toprak ve doğal alanlar sermayenin kullanımından alınır ve toplumsal mülkiyet altına geçirilir. Böylece rant döngüsü kırılarak toprak toplumun kullanımına açılır. Kent halkın kolektif yaşam alanı haline gelir

mücadelesi hem de halkın kendi kendini örgütlenme sürecidir.

Konut hakkı ile iş güvenliği aynı sınıfsal gerçeğin iki farklı yüzü olarak çıkıyor karşımıza. İşyerleri depremde çökecekse mahalleler de çökecektir. Bir mahalle örgütsüzse bir işyeri de güvencesizdir. Bu nedenle sendikalar işyerlerinde güvenli çalışma koşulları, asbest temizliği ve acil durum planları talep ederken mahalle komiteleri depreme dayanıklı konut, planlama süreçlerinde söz hakkı talep etmelidir. Bu iki çizgi birleştiğinde deprem direnişi yalnızca bir talep olmaktan çıkar ve bir sınıf hareketine dönüşür.

Halkın bilgiye erişimi bu mücadelenin en güçlü araçlarından biridir. Teknik bilginin iktidar tarafından gizlendiği bir ortamda risk artar. Bu nedenle meslek odalarının raporları, risk değerlendirmeleri ve zemin etütleri halka açık biçimde paylaşılmalıdır. Bilim yalnızca uzmanların değil halkın kolektif gücünün bir parçası haline gelmelidir. "Halk için teknik bilgi" kampanyaları bu sürecin zeminidir. Mahallelerde

kurulan örgütlülükler aracılığıyla dayanıklılık, ekoloji, mühendislik ve hukuki haklar üzerine eğitimler verilmelidir. Bilgi bir otorite aracı değil özgürleşme aracıdır.

Kriz anlarında devletin ağır, yavaş ve piyasacı müdahalelerinin yarattığı boşlukların nasıl ölümcül olabildiği defalarca

görüldü. Bu nedenle mahalle temelli gönüllü ekipler, arama kurtarma, ilk yardım, psikolojik destek, gıda ve barınma örgütlenmeleri oluşturup bunlar yaygınlaştırılıp güçlendirilmelidir. Bu yapılar deprem günü için değil her gün için inşa edilmelidir. Dayanışma, kriz anının geçici bir refleksinden ziyade kolektif bir yaşam biçimi olarak örgütlenmelidir.

Halkın hukuki mücadelesi de aynı derecede önemlidir. Rant projelerine, imar değişikliklerine, haksız tahliyelere ve çevre suçlarına karşı toplu davalar açılmalıdır. Avukatlar, akademisyenler ve meslek odalarından oluşan bağımsız bir hukuk birimi kurulmalı ve bu birim yalnızca hukuki takip yapmamalıdır. Aynı zamanda siyasi ajitasyon yürütmeli, kamuoyu oluşturmalı ve halkın hak sahipliğini savunmalıdır.

Sınıf hattı yalnızca teknik ve hukuki mücadeleyle değil kültürel mücadeleyle de örülür. Sermaye “güvenlik”, “ilerleme” ve “kalkınma” söylemleriyle kenti kendi çıkarlarına uygun biçimde yeniden kurarken karşı hegemonya yaratmak zorludur. Kent hakkını, dayanışmayı, ekolojik yaşamı ve sosyalizmi öne çıkaran bir kültür üretilmelidir. Belgeseller, tiyatro oyunları, sokak sanatı, forumlar ve alternatif medya araçları bu mücadelenin kültürel damarını oluşturur.

Sınıf hattını örmek bir savunma değil aynı zamanda kurucu bir eylemdir. Halk kendi kurumlarını, kendi dayanışma ağlarını, kendi bilgi merkezlerini ve kendi hukuki mekanizmalarını kurduka neoliberal düzenin yarattığı kırılmalık zayıflar. Deprem bu kurumların gerçekliğini sınar. Ayakta kalanlar halkın örgütlülüğüdür. Bu örgütlülük yalnızca depremde değil hayatın her alanında güç verir.

Bu nedenle deprem direnişi teknik bir hazırlık değil, toplumsal bir yeniden kuruluş sürecidir. Emekçiler, kadınlar, gençler, ekoloji hareketleri ve tüm mahalle halkı birleştiğinde deprem yalnızca bir yıkım değil aynı

zamanda yeni bir toplumsal düzenin kapısını aralayan bir kırılma anı olabilecektir. Bu anın örgütlü bir güce dönüşmesi sınıf hattının örülmesine bağlıdır.

Mahalle komiteleri, sendikalar, meslek odaları, kadın ve gençlik örgütleri, ekoloji hareketleri birleştiğinde, felaket makinesi durdurulabilir. Deprem direnişi, bu birleşik gücün hem enkaz altındakileri kurtarmak, hem de enkaz üreten düzeni tarihe gömmek için verdiği varoluşsal bir mücadeledir

Varoluşsal Bir Mücadele Olarak Deprem Direnişi

İstanbul’u bekleyen deprem, yalnızca jeolojik bir gerçeklik değil neoliberal kentin ürettiği toplumsal çürümenin en sert yüzüdür. Kent, adeta sermayenin kumarhanesine dönüştürülmüş bir gemi gibidir. Gemiye yönetenler, kâr hırsıyla güvenliği feda etmiş, yolculara sağlamlılık vaat ederken gemiyi rulet masaları ve spekülasyon odalarıyla doldurmuştur. Olası deprem, bu kumarhaneyi altüst edecek dev bir dalgaadır.

Dalga geldiğinde, kumar masalarını işletenler en hızlı filikalara atlayacak, geride kalanlar ise enkazın ağır bedelini ödeyecektir. Bugüne kadar yapılan “imar düzenlemeleri”, “güçlendirme projeleri” ve “risk yönetimi” söylemleri, bu kumarhanede yalnızca masa düzenini değiştiren geçici tamiratlardan ibarettir. Gerçek kurtuluş, geminin dümenine el koymakla mümkündür.

Bu dümen, ancak halkın kolektif iradesiyle ele geçirilebilir. Mahalle komiteleri, sendikalar, meslek odaları, kadın ve gençlik örgütleri, ekoloji hareketleri birleştiğinde, felaket makinesi durdurulabilir. Deprem direnişi, bu birleşik gücün hem enkaz altındakileri kurtarmak, hem de enkaz üreten düzeni tarihe

gömmek için verdiği varoluşsal bir mücadeledir.

Bu mücadele yalnızca güvenli bina talebi değil, kentin kimin için, nasıl yaşanacağına dair köklü bir sorgulamadır. Kumarhanenin sahipleri, dalgaların yalnızca bir “fırsat penceresi” daha açacağını umarken, halk gemiyi yeniden inşa etmenin değil tümenden yeni bir gemi kurmanın zamanının geldiğini görmüştür.

İstanbul’un geleceği, bu görüşün örgütlülüğünde şekillenecek. Deprem riskinin yalnızca yıkım değil aynı zamanda yeni bir toplumsal düzenin kapısını aralayan kırılma anı olabilir. Bu anı kaçırmamak, gemiyi sermayenin kumarhanesi olmaktan çıkarmak, hepimizin omuzlarındaki tarihsel bir sorumluluktur.

Kaynakça

- Harvey, David (2013). *Asi Şehirler: Kent Hakkından Kentsel Devrime Doğru*. Çeviren: Ayşe Deniz Temiz. İstanbul: Metis Yayınları.
- Klein, Naomi (2010). *Şok Doktrini: Felaket Kapitalizminin Yükselişi*. Çeviren: Selim Özgül. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Lefebvre, Henri (2017). *Şehir Hakkı*. Çeviren: Işık Ergüden. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2020). *Kanal İstanbul Çalıştay Sonuç Raporu*. https://kanal.istanbul/wp-content/uploads/2021/12/kanal_istanbul_calistay_raporu.pdf
- AFAD (2018). *Türkiye Deprem Tehlike Haritası*. <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>
- TMMOB Çevre Mühendisleri Odası (2020). *Kanal İstanbul ve Yenisehir Projesi Teknik Raporu*. <https://tmmobistanbul.org/2020/06/06/kanal-istanbul-ve-yenisehir-projesi-teknik-raporu-2-yayinlandi/>
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğü (2019). *İstanbul İli Deprem Tehlike Analizi ve Mikrobölgeleme Çalışmaları*. <https://depzemzemin.ibb.istanbul/tr/istanbul-ili-mikrobolgeleme-projeleri>

Partim Bana Gözlerimi Kazandırdı

Partim bana gözlerimi kazandırdı ve onu gördüm
Onu etten gözlerimle gördüm
Artık gece gece değildi
Karanlık insandan kaçıyordu
İnsan yeni bir aydınlıktı

Partim bana gözlerimi kazandırdı ve onu gördüm
Onu çelik gözlerimle gördüm
Silahların ve aletlerin çeliği
Güç ve sabır veren çelik
Zincirleri kıran çelik

Partim bana gözlerimi kazandırdı ve onu gördüm
Onu ateş gözlerimle gördüm
Kalplerde yanan ateş
Çamuru altına dönüştüren ateş
Geleceği aydınlatan ateş

Partim bana gözlerimi kazandırdı ve onu gördüm
Onu sevgi gözlerimle gördüm
Benimkilerin sevgisi, herkesin sevgisi
Yaşatan ve mücadele ettiren sevgi
Nefreti yenecek olan sevgi

Artık güzel olan her şeyi görüyorum
Gerçek olan her şeyi, adil olan her şeyi
Çünkü Partim bana gözlerimi kazandırdı
Ve bir daha asla kör olmayacağım.

Paul Eluard 1944